

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK SOSYAL SİGORTALAR
HUKUKUNDA YERSİZ ÖDEMELERİN
GERİ ALINMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARZU HACIOĞLU

Tez Danışmanı: Prof. Dr. E. Murat ENGİN

HAZİRAN 2016

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen danışman hocam Sayın Prof. Dr. E. Murat Engin'e, değerli katkılarından ötürü çok teşekkür ederim.

Çalışma konusunu öneren, çalışmanın hazırlanması ve nihai hale gelmesinde desteğini esirgemeyen hocam Sayın Doç. Dr. Mahmut Kabakcı'ya ayrıca teşekkür ederim.

Çalışma arkadaşlarım Araş. Gör. Başak Güneş ile Araş. Gör. Volkan Güneş'e gösterdikleri anlayış için bu vesileyle teşekkür etmek isterim.

Çalışmanın her aşamasında desteğini ortaya koyan sevgili dostum Araş. Gör. Bahar Şimşek'e özel olarak teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, bu süreçte her daim yanımda olan aileme sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Arzu HACIOĞLU

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
RESUME.....	viii
ABSTRACT	xiv
ÖZET.....	xx
GİRİŞ	1
I. YERSİZ ÖDEME KAVRAMI VE YERSİZ ÖDEMELERİN İADESİ TALEBİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	4
A. Yersiz Ödeme Kavramı	4
B. Yersiz Ödemelerin İadesine İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	6
1. 506, 1479 ve 5434 Sayılı Kanun Düzenlemeleri	6
a. 506 Sayılı Kanun Düzenlemesi.....	6
b. 1479 Sayılı Kanun Düzenlemesi	9
c. 5434 Sayılı Kanun Düzenlemesi	10
2. 5510 Sayılı Kanun Düzenlemesi.....	12
a. Genel Olarak	12
b. 5510 Sayılı Kanun Düzenlemesinin Kişi Bakımından Uygulanması.....	17
c. 5510 Sayılı Kanun Düzenlemesinin Zaman Bakımından Uygulanması .	20
3. 4447 Sayılı Kanun Düzenlemesi.....	24
C. İade Talebinin Hukuki Niteliği	26
II. YERSİZ ÖDEME HALLERİ	31
A. Genel Olarak	31

B. İlgililerin Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödeme Halleri.....	34
1. Genel Olarak.....	34
2. Kuruma İbrahim Edilen Belgelerle Gerçeğe Aykırı Bildirimde Bulunulması.....	35
3. Sahte Hizmet Kazandırılmak Suretiyle Sosyal Sigorta Yardımlarından Yararlanılması.....	39
4. Sahte Bilgi ve Belgelerle Sosyal Sigorta Yardımlarından Yararlanılması.....	41
5. Gelir ve Aylıkların Kesilmesi Gerektiği Halde Durumun Bildirilmemesi, Gizlenmesi.....	42
6. Boşanma Nedeniyle Gelir ve Aylık Bağlandıktan Sonra Boşanılan Eşle Fiilen Birlikte Yaşanması.....	45
7. Gelir veya Aylık Almakta Olanlara Yapılan Ödemelerden Hak Sahipliği Sona Ermesine Rağmen Tahsilat Yapılması.....	50
C. Kurumun Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödeme Halleri.....	52
1. Genel Olarak.....	52
2. Sigortalı Tescil ve Hizmet Kayıtlarının Usulüne Uygun Olarak Tutulmaması.....	58
3. Mevzuat Hükümlerinin Yanlış Yorumlanması.....	60
4. Hesaplamalarda Yanlışlık Yapılması.....	61
D. Yersiz Ödemenin Tespiti.....	61
III. YERSİZ ÖDEMELERİN İADESİNE İLİŞKİN ESASLAR.....	63
A. İade Yükümlüsü	63
B. İade Yükümünün Kapsamı.....	68
1. Genel Olarak	68
2. İadeye Konu Ödemeler	69
3. İadeye Konu Ödemelerin Süre ile Sınırlanması	70
a. Genel Olarak.....	70

b. İlgililerin Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödemelerin Süre ile Sınırlanması	73
c. Kurumun Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödemelerin Süre ile Sınırlanması	74
4. İyiniyetin Korunması	76
a. Türk Borçlar Kanunu'nun 79. Madde Hükmü.....	76
b. İyiniyetli Zenginleşen	88
c. Zenginleşmenin Elden Çıkması	92
C. Faiz.....	94
1. İşletilecek Faiz	94
2. Faizin İşlemeye Başladığı An	95
D. İade Talebinin Tabi Olduğu Zamanaşımı	97
1. Zamanaşımı Süresi.....	97
2. Zamanaşımın Süresinin İşlemeye Başladığı An	99
E. Yersiz Ödemelerin Tahsili	100
SONUÇ.....	103
KAYNAKÇA	105
ÖZGEÇMİŞ.....	117

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
aş.	: Aşağıda
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B. No.	: Başvuru Numarası
BK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
Bkz./ bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt Numarası
C.	: Cilt Sayısı
Çev.	: Çeviren
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
D	: Daire
Dan.	: Danıştay
dn.	: Dipnot
E.	: Esas Numarası
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBBGK	: İctihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İBGK	: İctihadı Birleştirme Genel Kurulu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar Numarası
Krş./ krş.	: Karşılaştırınız
m.	: Madde
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

T.	: Tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
v.	: versus
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

RESUME

Dans l'étude, le sujet des remboursements des paiements indus qui sont faits par l'Institution de Sécurité Sociale est examiné. Les paiements indus sont examinés qui est limité à la Loi de Sécurité Sociale Turque, les décisions des disciplines et de la juridiction.

Le concept des paiements indus est tous les paiements faits aux intéressés en conséquence des évaluations erronés dans le sujet de gagner les contributions de sécurité sociale de l'Institution de Sécurité Sociale. Dans l'étude, des évaluations erronés faits sur le sujet du cadre des avantages gagnés ainsi que les conditions qui sont cherchées pour la naissance et la continuation des contributions sociales comme la raison des paiements indus.

Les régulations juridiques qui prévoient le retour des paiements indus avec les numéros 506, 1479 et 5434, le problème de l'application des Sécurités Sociales et la Loi de Sécurité Sociale Générale avec le numéro 5510 qui prend la place de ces régulations en 2008 est mentionné personnellement et dans le cadre du temps. Dans ce cadre, 4. Article temporaire qui est changé par la Loi -5754, accepté après la décision de terminer en 15.12.2006 de la Cour Constitutionnelle est mentionné. Pour les personnes dans ce cadre, il est arrangé qu'ils seraient traitées selon les provisions de la Loi -5434, y compris les provisions qui ne sont pas applicable aujourd'hui de la Loi-5510. Par conséquent, il est possible de trouver le résultat si les provisions de la Loi-5510 dans le sujet de remboursement des paiements indus seraient appliquées à ces personnes ou non.

Comme la majorité des provisions de Sécurité Sociale et Sécurité de Santé Générale, les provisions qui arrangent le remboursement des paiements indus, sont applicables en Octobre 2008. Mais parce qu'il n'y a pas aucun régulation dans le sujet des articles temporaires reliés aux provisions qui sont appliquées dans le cas où les paiements indus ayant faits avant que cette date, une évaluation a fait compte tenu des principes généraux de la juridiction transitionnelle. Conformément à la principe d'effet immédiat, parce que les lois résultent aux résultats judiciaires immédiats après étant applicables, la loi nouvelle doit être appliquées aux événements qui se produisent en avance de la date d'application mais ne sont pas complétés. Par conséquent, les provisions reliées de la Loi -5510 seront appliquées aux paiements indus qui se produisent avant que la date d'application de la Loi -5510 mais qui ne sont pas collectés. Dans ce sujet, les avis soumis dans la doctrine et le droit positif prétorien de la Cour Suprême sont mentionnés.

96. article de la Loi 5510 dans le sujet de ‘remboursement des paiements indus’ arrange les principes généraux du sujet. Dans les provisions de la Loi, il y a des autres provisions concernant le remboursement des paiements indus adressant à l’article 96. Dans l’article 96, il est arrangé que toutes sortes des paiements indus qui sont faits aux employeurs, aux assurées, aux personnes qui ont l’assurance volontaire, aux personnes qui prennent les salaires de retraité et aux personnes qui ont le droit de prendre ces salaires, aux assurées de sécurité générale et aux personnes qui sont assuré sur eux par l’Institution dans le cadre de cette Loi, et le cadre de remboursement est déterminé limité aux paiements fait dans cinq ou dix ans passé de la date de la détermination de la transaction de l’Institute qui fait ces paiements défectueux, dépendant aux paiements indus faits par l’Institution ou les autorisés de cette Institution.

Dans l’étude, les provisions concernant les paiements indus prennent la place dans la Loi de Sécurité de Chômage avec le numéro 4447 sont examinées ainsi que les provisions de la Loi de Sécurités Sociales et la Loi de Sécurité Sociale Générale avec le numéro 5510. Ici, hors de la Loi -5510, il est déterminé que le remboursement des paiements indus qui se sont produits par les fautes des assurés est arrangé dans la Loi de Sécurité de Chômage.

Les paiements indus de l’Institution peuvent se produire de la faute des autorisés et peuvent se produire de la faute de l’Institution lui-même. L’usage de l’assistance par les notifications irréalistes, les informations et les documents faux, les services faux sont les actes défectueuses des autorisés et nécessitent la réduction des salaires, ainsi que cache de ces situations. Hors, les paiements indus faits aux intéressés en conséquence de la négligence et l’intention des employés de l’Institution peuvent être discutés. Les paiements indus faits aux intéressés en conséquence des raisons comme les fautes dans les calculs, les interprétations erronées dans les provisions des régulations et les registres de l’Institute qui ne sont pas dûment, sont acceptés comme les paiements indus résultent de l’Institution.

Tant que la Loi des Sécurités Sociales et la Loi de Sécurité Sociale Générale avec le numéro 4447 prévoient le retour des paiements indus résultent de la faute de l’assuré seulement, la Loi -5510 arrange que les paiements indus faits par l’Institution seront remboursés sans séparer s’ils résultent de la faute de l’Institution ou des autorisés. D’un autre côté, les paiements indus résultent de la faute des autorisés seront collectés de l’intéressé limité aux uns qui sont faits dans cinq ans depuis le début de la détermination de la transaction erroné (La Loi -5510, art. 96/1 a). Mais si le paiement indu résultent de la faute de l’Institution, ils peuvent être collectés limités aux uns qui sont faits dans cinq ans maximum depuis la date de détermination de la faute de la transaction (La Loi -5510 art. 96/1, b). Sauf le cadre de retour, aussi la date de commence de l’intérêt est déterminé différemment dépendant aux paiements indus qui résultent de la faute de l’Institution ou des autorisés.

La loi 5510, Article 96 qui prévoit les paiements indus qui résultent de la faute de l’Institution, ainsi que les paiements indus qui résultent de la faute des intéressés, est critiquée. Selon cet avis, les assurés à bonnes âmes qui n’ont pas de fautes dans

l'établissement de la transaction fausse des paiements indus de l'Institution, qui ont confiance en la légalité de la transaction de l'Institution, qui ne savent pas les paiements indus et qu'ils doivent retourner ces paiements à l'Institution, ne doivent pas être obligatoires à retourner ces paiements indus.

Par conséquent, il est considéré que le paragraphe (b) de 96. Article de la Loi Sécurités Sociales et la Loi de Sécurité Sociale Générale dans le sujet de 'retourner les paiements indus qui résultent de la faute l'Institution lui-même', est contradictoire pour les Articles 2, 13, 35, 60 et 125 de Droit Fondamental, et une action en justice est engagée dans la Cour du Droit Fondamental. La Cour du Droit Fondamental a refusé cette objection en donnant la décision de cette article n'est pas contradictoire pour le Droit Fondamental avec le numéro K.2016/10 de la date 10.02.2016. Selon La Cour du Droit Fondamental, la provision pertinente est une régulation spéciale sur le sujet d'être riche infondé. La Provision de reprendre des paiements indus faits aux intéressés qui résultent de la faute de l'Institution, est pour prévoir l'évitement des dépenses de l'Institution et pour réprimer d'être riche infondé. La provision est au nom de la publique et elle a l'autorisation d'évaluer sur le sujet d'arranger une telle régulation sous réserve qu'elle est dans les limites du Droit Fondamental. La Cour du Droit Fondamental a mentionné que la sanction soit atténuée en comparaison aux paiements indus qui résultent de la faute des intéressés, et elle ne considère pas la provision soit contradictoire au principe d'être un Etat de Droit. La Cour qui examine la provision susdite dans le cadre des droits de propriété et sécurité sociale, souligne que la régulation est liée aux retours des paiements indus qui résultent de la faute de l'Institution et qui résultent aux richesses infondées en considération qu'un droit de sécurité sociale qui n'existe pas, apparaît. Par conséquence, la loi qui arrange le retour de ces paiements indus, n'a pas un rapport avec le droit de propriété et de sécurité sociale parce qu'elle résulte d'un droit de sécurité sociale qui n'est pas payable, ainsi qu'elle a une valeur économique sur la propriété de la personne. Par conséquent, parce que les transactions concernant le retour des paiements indus ne sont pas extraites du contrôle de droit, il n'est pas possible à dire que la provision soit contradictoire à l'article 125 de Droit Fondamental.

De l'autre côté, du point de vue des paiements indus qui sont déterminés en conséquence d'un procès ou les contrôles ou les audits de l'Institution, il n'y a pas un délai maximum prévu dans la Loi pour ces paiements indus qui résultent de la faute de l'Institution et après la détermination de payer les salaires et les revenus comme les paiements indus pour cela, les applications sont faits à la Cour de Droit Fondamental sur le sujet de ces retours de paiements indus des assurés aux bons âmes et propriétés sont contradictoires pour le droit de propriété de ces personnes. Les déterminations de la Haute Cour sont remarquables:

Comme les paiements résultent du droit de sécurité sociale, dans les sujets importants en termes de la continuation des vies des individuelles, les autorisés doivent être attentifs. Malgré cela, il est certain que les transactions défectueuses peuvent être collectées et terminées par l'Institution. De l'autre côté, La Haute Cour qui indique que le retour des paiements indus concernant la recollection des transactions défectueuses se mêlent du droit de propriété des assurés qui sont payé pour cette

transaction, se souligne l'importance des provisions '*dans la détermination de l'intervention au droit de propriété qui résulte de la transaction fausse de la gestion ; si les sanctions comme l'action de la gestion contre sa transaction fausse, temps passé pendant la réalisation de cette transaction, la méthode de collecter la monnaie pour cette transaction fausse, intérêt légal pour la monnaie, sont prévues ou non.*' en déclarant que cette intervention doit être mesurée. Enfin, elle décide d'être violé du droit de propriété de l'applicant, en considération de l'intervention n'est pas mesurée – ainsi que les autres raisons pour l'événement abstrait – en considérant le temps de quatre ans et neuf mois est long qui passe pendant la détermination du salaire comme le paiement indu, dans sa décision 2013/874 du 09.03.2016.

Contre le refus de la Cour du Droit Fondamental de l'objection, en ne trouvant le sous-paragraphe (b) du premier paragraphe de 96. Article est contradictoire au Droit Fondamental, les intéressés qui doivent retourner les paiements indus à l'Institution qui résultent de la faute de l'Institution, peut demander les dommages qu'ils souffrent parce que la faute de l'Institution dans le cadre des provisions générales.

Les uns qui doivent retourner les paiements indus à l'Institution après la détermination des situations des paiements indus, la cadre de la responsabilité de retourner, l'intérêt applicable et le laps de temps de la demande de retourner sont mentionnés.

Dans l'article 96 de la Loi 5510, le retour des paiements indus faits aux employeurs, aux assurés, aux personnes qui ont l'assurance volontaire, aux personnes qui prennent les salaires de retraité et aux personnes qui ont le droit de prendre ces salaires, aux assurées de sécurité générale et aux personnes qui sont assuré sur eux, est décidé mais il n'est pas arrangé que contre qui l'Institution peut demander ces paiements. En considération de la demande de l'Institution dans le sujet de recollection des paiements indus résultent du droit de paiement qui résulte d'être riche sans raison légalement, il est clair que la responsable de retour soit les personnes qui deviennent riche sans raison contre l'Institution comme les assurés, les employeurs, les personnes qui ont l'assurance volontaire, les personnes qui prennent les salaires de retraité et les personnes qui ont le droit de prendre ces salaires, les assurées de sécurité générale et les personnes qui sont assuré sur eux.

Richesse sans raison résulte à une relation de débit entre la personne riche et pauvre, et il y a un sujet de retourner de ce débit. Parce qu'il n'y a pas un débit à compenser ici, les personnes qui ne sont pas payés par l'Institution en raisonnant des paiements indus par l'Institution, ne sont pas responsable du débit à retourner dans le cadre des provisions dans l'article 96. Dans ce cadre, la responsabilité des employés de l'Institution qui raisonnent des paiements indus fait par l'Institution, sera déterminée selon les provisions générales, les uns qui est responsable de retourner, seront les assurés et propriétés qui sont payé en conséquence de la faute susdite. C'est la règle, mais dans les certains provisions de la Loi 5510, il est obligatoire de retourner ces paiements à l'Institution pour les personnes qui sont responsable de cette faute. Selon cela, dans l'article 12 qui est arrangé pour l'investigation des accidents de travaux, dans le cas où il est entendu que les aspects qui sont notifié en écrit, ne sont

pas réalistes en conséquence de l'investigation, il est arrangé que les paiements indus pour cet événement seraient collectés des personnes qui ne sont pas réalistes, conformément à l'article 96. Enfin, dans la collection des paiements indus, il doit être mentionné que les successeurs peuvent être responsables pour cette situation.

Les paiements de retour sont les paiements de non-travail temporaire, de la lactation, de la mariage et de l'enterrement qui sont faits aux assurés et aux propriétés ; les paiements de sénilité et de la morte ; non-travail permanent et les revenus de la morte ; du handicap, de la sénilité et les salaires de la morte et les paiements additionnels ; les dépenses de voyage, de la journée et des compagnons compensées par les assurances pendant les termes longues ou courtes, et les dépenses de traitement personnel qui sont payé par l'Institution. Mais ces paiements ne sont pas limités aux assistances de sécurités sociales. De même, Article 96 arrange que toutes sortes des paiements indus faits aux employeurs, ainsi que les assurés et les propriétés, dans le cadre de la Loi 5510, et aussi prévoit que les assistances doivent être retournées qui sont fourni aux employeurs de manière incorrecte, dans le même cadre. Aussi, il est arrangé que les paiements indus faits aux serveurs du service de santé doivent être retournés dans ce cadre. De plus, les paiements qui seront collectés, seront collectés des intéressés limités aux uns qui sont faits dans cinq ou dix ans depuis la date de la détermination des paiements indus en dépendant des paiements indus résultent de la faute de l'Institution ou les intéressés.

Il doit être discuté que si les paiements indus faits par l'Institution sur le sujet de la responsabilité de retourner des personnes qui sont riches dans une bonne âme, étaient pris en considération ou non. La majorité indique que les provisions générales doivent être appliquées dans les raisons différentes. Avant l'approbation de la Loi 5510, en application de l'article 96, La Haute Cour change les jurisprudences qui détermine les cadres de retour des paiements indus en considération des provisions générales. En ce sens, 21. Office de la Loi et La Comité Juridique Générale se souligne qu'une régulation nouvelle qui n'existe pas dans la Loi 506 et 96. Article de la Loi 5510, est arrangée, les sommes remboursables sont déterminées dépendant aux fautes de l'Institution ou des assurés ou des employeurs, intentionnellement ou défectueusement, et déclarent que l'Article 96 de la Loi 5510 est une régulation spéciale sur le sujet de retourner les paiements indus ; parce que cela, elle a la priorité en application conformément aux articles de La Loi des Débits Turque qui ont la qualification d'être comme les provisions générales. De l'autre côté, 10. Bureau de la Loi continue à déterminer la cadre de la responsabilité de retourner les paiements indus en considération des provisions générales comme il était dans la période de la Loi 506.

Article 96 de la Loi 5510 détermine différemment les sommes des paiements qui doivent retourner dépendant à la faute de l'Institution ou les intéressés, aussi détermine la date de commence des intérêts différemment. Dans le cas où il y a des paiements indus résultant de la faute des intéressés, il est arrangé que la somme avec les intérêts calculés légalement de la date du paiement jusqu'à la date de la détermination de la transaction fautive et la somme totale sera informée aux intéressés. Dans le cas où un retard en retour, des intérêts de retard seront aussi appliqués et les intérêts susdits seront calculés depuis la date de la détermination du débit. Il n'y a pas un intérêt qui

sera calculé si la faute des paiements indus résultent de l'Institution. Dans ce cas, il sera un calcul d'intérêt après vingt-quatre mois de la notification du débit.

Dans le cas où un laps de temps que la demande de retour de l'Institution soumise, il n'y a pas une provision sur ce sujet dans l'article 96 ; et il est déterminé que les périodes de cinq ou dix ans ne sont pas les laps de temps, mais ils sont les temps visés pour la détermination de la cadre des paiements. Par conséquent, La Haute Cour indique que ces périodes ne peuvent pas être évaluées comme le laps de temps, décide que le laps de temps peut être déterminé selon les provisions générales parce que les articles 97 et les autre articles se souligne que le laps de temps peut être déterminé par les provisions générales. Même s'il est indiqué que les provisions générales doivent être appliquées dans la Doctrine, les justifications de la Haute Cour ne sont pas trouvées comme pointues.

96. article de la Loi de Sécurité Sociale et La Loi de la Sécurité de la Santé Générale avec le numéro 5510 prévoit certaines méthodes spéciales sur le sujet de la collection des paiements indus. Ces méthodes qui forment les exceptions des prohibitions de transfère, de disposition et de retenue, sont les revenus collectés des payables ou les réductions des salaires. Pour les uns qui ne prennent pas les salaires ou revenus de l'Institution, la collection sera collectée selon les provisions générales.

ABSTRACT

The unwarranted payments by the Social Security Institution, is the topic of our study. The unwarranted payments have been analyzed within Turkish Social Insurance Law; in this regard doctrines and judicial decisions have been laid down.

The concept of unwarranted payment, has been used to express all kinds of payments to respective parties, as a result of incorrect assessments by the Social Security Institution on entitlement to social security benefits; it has been addressed so as to include the extra payments made to respective parties as a result of the incorrect assessments on the scope of the entitling deed, besides the requirements sought for the birth and continuation of insurance benefits.

The Law no. 506, 1479 and 5434, which stipulate restitution of unwarranted payments have been examined; the issues with applying 5510 no Social Securities and General Health Insurance Law, which has been ratified under the “Social Security System Reform”, from the aspect of rationae personae and enforcement, have been mentioned. In this regard, the temporary 4. Article, which was amended by the 5754 no Law that was enacted following the 15.12.2006-dated annulment of the 5510 No Law by the Supreme Court, has been underlined. It has been concluded that, concerning the individuals, who are addressed in the 4. Article, the 5510 no Law’s unwarranted payment restitution provisions shall not be applicable, the regulation that 5434 no Law’s provisions, including the abolished ones, shall be applicable.

As in quite a number of provisions of the Social Security and General Health Insurance Law, it has been detected that those that regulate the restitution of unwarranted payments have gone into effect as of beginning of 2008 October, hence considering that a regulation has not been arranged among the temporary clauses for the unwarranted payments before this date, an assessment has been arrived at in light of transitional law. Due to immediate effect principle, it has been arrived at the conclusion that, since laws shall engender legal consequences as soon as they are effective, for incidents, which have occurred before the effective date, but not yet been completed, the new law shall be applicable, hence 5510 no Law’s respective provisions shall be applied for the unwarranted payments that have taken place before the 5510 no Law’s effective date but not been collected yet. The opinions suggested in the doctrines and the High Court’s precedents have been taken into consideration on this matter.

The “restitution of unwarranted payments” titled 96. Article of 5510 no Law has been identified as a provision of general nature, and it has been pointed out that the various provisions of the Law have referred to 96. Article concerning restitution of unwarranted payments. In the 96. Article, it is stipulated that all kinds of payments to employers, insurance holders, voluntary insurance holders, those who receive income or pension and their beneficiaries, General health insurance beneficiaries and those in his/her care, by the Institution, identified as “unwarranted” under this Law, shall be reimbursed, and the amount that must be reimbursed is restricted to payments at most 5 or 10 years, before the date of the Institution’s detected erroneous transaction that led to these payments, depending on whether the unwarranted payment is caused by the respective parties’ or the Institution’s culpa.

In addition to 5510 no Social Securities and General Health Insurance Law, the unwarranted payment provisions of the 4447 no Unemployment Insurance Law, have also been examined, and it has been detected that different from 5510 no Law, in the Unemployment Insurance Law, only the restitution of unwarranted payments that arise from the insurance holders’ culpa is regulated.

While the erroneous transaction that led to the Institution’s unwarranted payments may be due to the respective parties’ culpa, the Institution may also have a culpability. In this regard, making false statements, forging fake services, taking advantage of insurance benefits based on fake information and documents, to conceal the situation in cases, where the income and the pensions must be halted, consist of the respective parties’ erroneous behaviors. Aside from this, it may also be the case of unwarranted payments due to the intent or negligence of the Institution’s employees. The mistakes in calculations, misinterpretation of the regulatory provisions, unwarranted payments to respective parties due to misdeeming of the Institution’s records, are addressed as unwarranted payments that arise from the Institution’s culpa. While the 4447 no Unemployment Insurance Law stipulates only the restitution of unwarranted payments that arise from solely the insurance holder’s culpa, the 5510 no Law, stipulates that all kinds of unwarranted payments made by the Institution, irrespective of being due to the respective parties’ or the Institution’s culpa, shall be reimbursed. On the other hand while the (a) paragraph of 96. clause stipulates that the unwarranted payments arising from respective parties’ culpa, shall be collected limited to those at the most 10 years before the date that the erroneous transaction is noticed, (b) paragraph stipulates that the unwarranted payments arising from the Institution’s culpa shall be restricted to those at most 5 years before the date that the erroneous transaction is noticed. Besides the mandatory restitution amount and the start of the accrued interest has also been set differently between the unwarranted payment arising from the institution and the respective parties.

Besides the unwarranted payments that emanate from the respective parties’ culpa, the 96. Article of 5510 no Law, which stipulates that the unwarranted payments that emanate from the Institution’s culpa must also be returned to the Institution, has been criticized in the doctrine; and it has been stated that the regulation is unfair from the aspect of bona fide insurance holders and beneficiaries, who don’t have any culpability in the establishment of the Institution’s transaction that led to unwarranted payments, who trust that such transaction complies with the law, are not aware that the

payments are unwarranted , and that he/she is obliged to return these payments to the Institution , hence these individuals should not be held liable to restitution .

Thus, the Constitutional Court has been asked to revoke the 1st paragraph (b) section of the 96. Article of Social Securities and General Health Insurance Law in violation of the Constitution's Articles, 2, 13, 35, 60 and 125. The Constitutional Court has imposed under its 10.02.2016 dated and E. 2015/97, K. 2016/10 no ruling that the provision does not violate the Constitution and has rejected the appeal. The rationale that has been stated is; the legislation is a specific regulation on the restitution of unjust enrichment and it lays down the consequences related to the excess or unwarranted payments to the respective party due to the Institution's erroneous transaction, suggesting that such regulation has been issued regarding the return of the payments made to the respective parties in violation of the Law by the Institution, to prevent the Institution's loss and to overcome unjust enrichments for the public interest, provided that the law maker remains within the constitutional boundaries , it has the discretion to introduce such a regulation. The Constitutional Court has also mentioned that relative to the unwarranted payments issued due to the respective parties' culpa, the sanction has been mitigated, and it has not deemed the provision in violation of the rule of law principle in the Constitution's 2. Article. The Court, which has examined the provision subject to appeal, also in the context of possession and social security right, has mentioned that the legislation is regarding the restitution of unwarranted payments, by the Institution through an erroneous transaction, upon the presumption that a nonexistent social security right has been realized, that have led to unjust enrichment of assets, and has decided that the rule, which regulates the restitution of unwarranted payments that has arisen from a social security right ,which bears an economic value among the individual's assets but yet not valid ,does not have any relation to right of possession or right of social security; and has ruled that the provision is not in violation of the Constitution Article 125 suggesting that the decisions regarding the restitution of unwarranted payments have not been moved outside the judicial review.

On the other hand, when it is considered that with respect to the unwarranted payments detected as a result of the Institution's audit and control process or an ongoing trial, a deadline is not imposed for the realization of the erroneous transaction that led to these payments and its undo, the Constitutional Court's deductions regarding the individual applications to the Constitutional Court that the collection of payments from bona fide insurance holders and beneficiaries, upon the realization that the pensions and incomes have been paid for over a long time on unwarranted grounds, is in violation of the possession right of these individuals, is noteworthy; the Supreme Court has drawn attention to the fact that the public authorities must show utmost care in matters that bear significant importance for individuals to continue their lives such as the payments that arise from social security right; despite this, it has stated that there is no doubt that the established erroneous transaction can be undone. On the other hand, the High Court has expressed that the restitution of the payments based on the transaction, following the undo of erroneous transactions by the Institution, constitutes an intervention in the possession rights of the insurance holders, and stated that such intervention has to be moderate, and deduced that *"In deciding whether the*

administration's intervention in the right of possession, which arises from the erroneous transaction is moderate or not; the administration's attitude towards the erroneous transactions, the time it took to notice the transaction, the method to collect the money paid due to the erroneous transaction, whether sanctions such as legal interest is enforced upon the claim" bear significance. Finally, regarding 09.03.2016 dated and application. no. 2013/874, it has found that the 4 year 9 month period that took to realize the pension paid to the applicant is unwarranted, is very lengthy – along with the other reasons related to the specific incident- and suggesting that the intervention is not moderate, ruled that the applicant's right of possession has been violated.

Lastly, we should state against the Supreme Court's rejection of appeal, by finding the 96. Article 1st Paragraph (b) section not in violation of the Constitution, there is no doubt that the respective parties, who are left obliged to return the unwarranted payments that arise from the Institution's culpa, may ask for compensation against the losses that have incurred due to the Institution's erroneous transaction under general provisions.

Following the presentation of the situations that constitute as unwarranted payment, those who are obliged to return the unwarranted payments to the Institution, the principles concerning the scope of return obligation, the applicable interest and the return request deadline, have been laid down.

In the 96. Article of the 5510 no Law, while it has been enacted that the unwarranted payments to employers, insurance holders, voluntary insurance holders, those who receive income or pension and their beneficiaries, general health insurance holders and those that they are liable to look after shall be returned, it has not been regulated from whom the Institution can request the reimbursement. When it is taken into account that the restitution request from the Institution regarding the unwarranted payments is legally based on the claim that arises from unjust enrichment, the individual who is liable to return, is the insurance holder, beneficiary, income or pension receivers, general health insurance holders and those that they are liable to look after, who have been paid on unwarranted grounds by the Institution, in other word it is clear that there are those who have become richer on unjust grounds. Unjust enrichment creates a debtor-creditor relationship between the party who gets richer and party who gets poorer; the restitution constitutes the subject of the debt. As here, compensation claim is not the case, those who cause the Institution to make unwarranted payment, but do not receive any payment from the Institution, under the principles of Article 96, shall not be held liable for restitution claim. In this regard, the liability of the Institution's personnel, who has caused the Institution to carry out any erroneous transaction with their intention or negligence, shall be established according to the general provisions, and those who are liable to return shall solely be the insurance holders and beneficiaries, who are paid as a result of such erroneous transaction. While this being the rule, it has been noted that in some of the provisions of 5510 no Law, those who have caused the Institution to make unwarranted payment upon their actions, are also held liable to return the unwarranted payment to the Institution. As an example of one of those provisions, in the Article 12, where the work accident investigation is regulated, as a result of the investigation, it has been ruled

that, the matters notified in writing are misrepresentations and the incident is not a work accident, and the unwarranted payments made by the Institution for this incident shall be collected from those who made misrepresentation, based on the provision of Article 96. Finally, it should be expressed that full subrogates may also be held responsible for the return of the unwarranted payments to the Institution.

The payments, which are subject to restitution are, the temporary incapacity to work, breastfeeding, marriage and funeral allowances, lump sum payments of old age and death; constant incapacity to work and death income; invalidity, old age and survivors' pensions and the extra allowances paid with these pensions; travel, daily and attendant expenses met from long and short term insurance branches and general health insurance and the personal treatment costs paid to those in his/her care by the Institution. However these payments are not restricted with social security benefits. For Article 96 regulates that all unwarranted payments to employers under 5510 no Law besides insurance holders and beneficiaries, shall also be reimbursed, and stipulates that the incentives provided to employers under this Law shall be reimbursed under the framework of these principles. Still, it has been regulated that the unwarranted payments to health service providers shall also be subject of restitution in this context. However, the payments, which are subject to collective restitution, shall be collected from the respective party, depending on whether the unwarranted payment is due to the respective parties' or the Institutions' culpa, limited to those 5 years at the most 10 year before the date that the unwarranted payment has been noticed.

In the unjust enrichments, the doctrinaire discussions regarding whether the general rule concerning the restitution obligation of the bona fide enriched, shall be applicable or not for the restitution of the unwarranted payments made by the Institution, the majority expresses that the general provisions should be applied even if for different reasons. It has been noted that the Court of Cassation, which used to base the scope of restitution obligations for unwarranted payments made by the Institutions, on general provisions, before the acceptance of 5510 no Law, following the 96. Article taking effect, has altered its judicial opinions. On this matter, 21. Law Department and Law General Assembly have signaled that with the 96. Article of 5510 no Law, a new regulation, which is not part of 506 No Law has been introduced, and depending on whether the unjust enrichment arises from the insurance holder or the beneficiary's intentional or culpable behavior or the Institution's erroneous transaction, the compensable payment amounts have been determined based on separate principles, and that there is a specific regulation regarding restitution in unjust enrichment in 5510 No Law, Article 96; therefore has revealed that 96. Article has application priority relative to respective provisions of The Turkish Code of Obligations, which is of general provision nature. On the other hand, 10. Legal Department, as in 506 no Law period, has continued to base the scope/amount of restitution obligation for unwarranted payments on general provisions.

The 96. Article of 5510 no Law, has established the sum of mandatory payment restitutions, differently depending on whether they arise from the respective party or the Institution's culpa, and it has also set the beginning of applicable interest differently. When it is the case of unwarranted payments arising from the respective parties, it has been stipulated that for each payment, from the date that the payment is

made until the date the erroneous transaction is noticed, legal interest shall be charged and the calculated total shall be notified to the respective parties and shall be accrued. In case of default on restitution claim, additional default interest shall be charged; such interest shall be charged from the date that the restitution claim has been established. In the case of unwarranted payments based on the institution's culpa, interest calculation shall not be made in accruing the debt; the interest shall be charged starting from the end of the 24th month following the date that the debt was notified to the respective individual.

Regarding the lapse of time for the institution's restitution request, it has been noted that Article 96 does not refer to this issue; the 5 and 10 year periods in the regulation are no lapse of time, but towards determining the scope and amount of the payments that may be subject to restitution request. Thus, the Court of Cassation also states that these periods cannot be defined as deadline; as a result of the fact that there is no provision in the Law's 97. Article and other provisions regarding the Institution's claim that arises from unwarranted payment, and that the 96. Article refers to general provisions; it rules that deadline shall be determined based on general provisions. Even if the doctrine has stated that the general provisions should be applicable for deadline, the Court of Cassation's justification was not considered accurate.

The 5510 no Social Securities and General Health Insurance Law Article 96 stipulates some specific procedures regarding the collection of unwarranted payments from respective parties. These procedures, which constitute an exception to transfer, assignment and distraint prohibition are the deductions from claims and reductions from income and pensions. From those, who don't have any claims against the Institution and don't receive income or pension, the collection shall be made based on general provisions.

ÖZET

Çalışma konumuzun esasını, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan yersiz ödemelerin geri alınması oluşturmaktadır. Yersiz ödemeler, Türk Sosyal Sigorta Hukuku ile sınırlı olarak incelenmiş; bu kapsamda öğreti ve yargı kararlarına yer verilmiştir.

Yersiz ödeme kavramı, Sosyal Güvenlik Kurumunun sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma hususundaki hatalı değerlendirmeleri sonucu ilgililere yapılan her türlü ödemeyi ifade etmek üzere kullanılmış; sigorta yardımlarının doğumu ve devamı için aranan şartların yanı sıra hak kazanılan edimin kapsamı konusunda yapılan hatalı değerlendirmeler sonucu ilgililere yapılan fazla ödemeleri de içerecek şekilde ele alınmıştır.

Yersiz ödemelerin iadesini öngören 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanun düzenlemeleri incelenmiş; 2008 yılında bu düzenlemelerin yerini alan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun kişi ve zaman bakımından uygulanması sorununa değinilmiştir. Bu kapsamda, 5510 sayılı Kanun'un, Anayasa Mahkemesinin 15.12.2006 tarihli iptal kararı üzerine kabul edilen 5754 sayılı Kanun ile değiştirilen geçici 4. maddesi üzerinde durulmuştur. Bu maddenin kapsamında yer alan kişiler hakkında, 5510 sayılı Kanun'la yürürlükten kaldırılan hükümleri de dâhil olmak üzere 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılacağına açıkça düzenlemesi karşısında 5510 sayılı Kanun'un yersiz ödemelerin iadesini konu alan hükümlerinin bu kişiler hakkında uygulanmayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun pek çok hükmü gibi, yersiz ödemelerin iadesini düzenleyen hükümleri de 2008 yılı Ekim başında yürürlüğe girmiştir. Ancak bu tarihten önce yapılmış yersiz ödemelerin iadesinde uygulanacak hükümlere yönelik geçici maddelerde herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğinden, geçiş hukukunun genel ilkeleri ışığında bir değerlendirmeye gidilmiştir. Derhal yürürlük ilkesi gereği, kanunların yürürlüğe girmekle derhal hukuki sonuç doğuracağından hareketle yürürlük tarihinden önce meydana gelen ancak henüz tamamlanmamış olaylar hakkında da, yeni kanunun uygulanması gerekir. Böylelikle 5510 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce meydana gelmiş ancak henüz tahsil edilmemiş yersiz ödemeler hakkında da, 5510 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinin uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda, doktrinde ileri sürülen görüşler ve Yargıtayın yerleşik içtihatları da dikkate alınmıştır.

5510 sayılı Kanun'un "yersiz ödemelerin geri alınması" kenar başlıklı 96. maddesi, konuya dair genel esası düzenlemektedir. Kanun'un çeşitli hükümlerinde, 96. maddeye atıfla yersiz ödemelerin iadesine ilişkin başkaca hükümler bulunmaktadır. Doksan altıncı maddede; Kurum tarafından işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemenin geri alınacağı düzenlenirken, iade ile yükümlü olunan kapsam, yersiz ödemenin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan ileri gelmesine bağlı olarak bu ödemelere yol açan hatalı Kurum işleminin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş ya da on yıllık sürede yapılan ödemelerle sınırlı olarak belirlenmiştir.

Çalışmamızda 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun yanı sıra 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nda yer alan yersiz ödemelere ilişkin hükümler de incelenmiş; 5510 sayılı Kanun'dan farklı olarak İşsizlik Sigortası Kanunu'nda sadece sigortalıların kusurundan ileri gelen yersiz ödemelerin iadesinin düzenlendiği tespit edilmiştir.

Kurumun yersiz ödemeleri, ilgililerin kusurundan ileri gelebileceği gibi, Kurumun bizzat kendi kusuruyla da doğabilir. Gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak, sahte hizmet kazandırmak, sahte bilgi ve belgelerle sigorta yardımlarından yararlanmak, bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesi gerektiği halde bu durumu gizlemek bu bağlamda ilgililerin kusurlu davranışını oluşturur. Bunun dışında, Kurum çalışanlarının kasıt veya ihmali sonucu ilgililere yapılan yersiz ödemeler de söz konusu olabilir. Hesaplamalarda yapılan yanlışlıklar, mevzuat hükümlerinin yanlış yorumlanması, Kurum kayıtlarının usulüne uygun olarak tutulmaması gibi sebeplerle ilgililere yersiz olarak yapılan ödemeler, Kurumun kusurundan kaynaklanan yersiz ödemeler olarak ele alınır.

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, salt sigortalının kusurundan ileri gelen yersiz ödemelerin iadesini öngörmekteyken 5510 sayılı Kanun, yersiz ödemelerin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan kaynaklanmış olması arasında ayırım yapmaksızın Kurum tarafından yapılan her tür yersiz ödemenin geri alınacağını düzenlemektedir. Diğer yandan, ilgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılanlarla sınırlı olarak ilgisinden tahsil edileceğine 96. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yer verilirken (b) bendinde, Kurumun kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin, hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılanlarla sınırlı olarak geri alınacağı düzenlenmiş bulunmaktadır. İade ile yükümlü olunan kapsamın yanı sıra işletilecek faizin başlangıcı da, yersiz ödemenin ilgililerin kusuru ya da Kurumun kusurundan ileri gelmesine bağlı olarak farklı şekilde belirlenmiştir.

İlgililerin kusurundan ileri gelen yersiz ödemelerin yanında, Kurumun kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin de Kuruma iade edilmesi gerektiğini hüküm altına alan 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi, doktrinde eleştirilmiş; yersiz

ödemelere yol açan hatalı Kurum işleminin tesisinde hiç bir kusuru bulunmayan, tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğuna güvenen, yapılan ödemelerin yersiz olduğunu, bu ödemeleri Kuruma iade ile yükümlü olduğunu bilmeyen iyiniyetli sigortalı ve hak sahipleri bakımından düzenlemenin hakkaniyete aykırı olduğu ileri sürülerek bu kişilerin iadeyle yükümlü tutulmaması esasının belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Nitekim Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 96. maddesinin Kurumun kendi kusurundan kaynaklanan yersiz ödemeleri geri almasına dair (b) bendinin, Anayasa'nın 2., 13., 35., 60. ve 125. maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesi, 10.02.2016 tarih ve E. 2015/97, K. 2016/10 sayılı kararı ile hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vererek yapılan itirazı reddetmiştir. Gerekçe olarak, düzenlemenin sebepsiz zenginleşmede geri verme konusuna ilişkin özel bir düzenleme niteliğinde olup Kurumun hatalı işlemi nedeniyle ilgiliye yapılan fazla veya yersiz ödemeye bağlanan sonuçları öngördüğü; bahse konu düzenlemenin, Kurum tarafından Kanun'a aykırı şekilde ilgililere yapılan ödemelerin geri alınmasıyla Kurumun gider kaybının önlenmesi ve Kurum aleyhine sebepsiz zenginleşmeye engel olunmasını sağlamak için kamu yararı amacıyla çıkarıldığına işaret edilerek kanun koyucunun anayasal sınırlar içinde kalmak kaydıyla böyle bir düzenleme getirme konusunda takdir yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir. İlgililerin kusurlu davranışı sonucu yapılan yersiz ödemelere kıyasla yaptırımın hafifletilmiş olduğuna da değinen Anayasa Mahkemesi, hükmü Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine de aykırı bulmamıştır. İtiraz konusu hükmü mülkiyet ve sosyal güvenlik hakkı bağlamında da inceleyen Mahkeme, düzenlemenin, var olmayan bir sosyal güvenlik hakkının gerçekleştiği zannıyla, Kurumun hatalı işlemiyle ilgililere yaptığı ve malvarlıklarında sebepsiz zenginleşmeye yol açan yersiz ödemelerin iadesine ilişkin olduğundan söz ederek kişinin malvarlığında ekonomik bir değer taşımakla birlikte geçerliliği bulunmayan bir sosyal güvenlik hakkından kaynaklanan yersiz ödemelerin iadesi talebini düzenleyen kuralın mülkiyet hakkı ve sosyal güvenlik hakkıyla bir ilgisi bulunmadığına karar vermiş; yersiz ödemelerin iadesine ilişkin işlemlerin yargı denetimi dışına çıkarılmadığından bahisle hükmün ayrıca Anayasa m. 125'e aykırı olmadığına hükmetmiştir.

Öte yandan, Kurumun denetim ve kontrolleri sırasında ya da bir dava sonucunda tespit edilen yersiz ödemeler bakımından, bu ödemelere yol açan hatalı Kurum işleminin tespiti ve geri alınması konusunda Kanun'da azami bir süre öngörülmediği dikkate alındığında, uzun yıllar ödenmeye devam olunan aylık ve gelirlerin yersiz olarak ödendiğinin tespiti üzerine yapılan ödemelerin iyiniyetli sigortalı ve hak sahiplerinden geri alınmasının bu kişilerin mülkiyet hakkını ihlal ettiğine yönelik Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularla ilgili olarak Yüksek Mahkemenin tespitleri dikkat çekicidir.

Anayasa Mahkemesi, sosyal güvenlik hakkından doğan ödemeler gibi bireylerin hayatlarını devam ettirmesi bakımından büyük öneme sahip konularda kamu otoritelerinin azami özeni göstermeleri gerektiğine dikkat çekmiş; buna rağmen, tesis edilen hatalı işlemlerin Kurumca geri alınabileceği hususunda hiç bir kuşkunun bulunmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan, hatalı işlemlerin Kurum tarafından geri

alınarak bu işleme dayalı olarak yapılan ödemelerin iadesinin, kendilerine yersiz olarak ödemede bulunulan sigortalıların mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini belirten Yüksek Mahkeme, bu müdahalenin ölçülü olması gerektiğini ifade ederek “...idarenin hatalı işleminden kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde; idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumu, işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki yöntem, alacağa kanuni faiz gibi yaptırımların öngörülüp öngörülmediği” hususlarının önem arz ettiği tespitinde bulunmuştur. Nihayetinde, 09.03.2016 tarih ve B. No. 2013/874 sayılı kararında, başvurucuya ödenen yaşlılık aylığının yersiz olduğunun tespit edilmesinde geçen dört yıl dokuz aylık süreyi oldukça uzun bularak, -somut olaya özgü diğer sebeplerle birlikte- müdahalenin ölçülü olmadığından bahisle, başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Son olarak belirtelim ki Anayasa Mahkemesinin, 96. maddenin birinci fıkrasının (b) bendini Anayasa’ya aykırı bulmayarak itirazı reddetmesi karşısında, Kurumun kusurundan kaynaklanan yersiz ödemeleri Kuruma iade etmek zorunda kalan ilgililerin, Kurumun hatalı işlemi dolayısıyla uğradıkları zararların tazminini genel hükümler çerçevesinde talep edebilmelerinde tereddüt bulunmamaktadır.

Yersiz ödeme teşkil eden haller ortaya konduktan sonra çalışmamıza yersiz ödemeleri Kuruma iade ile yükümlü olanlar, iade yükümünün kapsamı, uygulanacak faiz ve iade talebinin tabi olduğu zamanaşımına ilişkin esaslara yer verilerek devam edilmiştir.

5510 sayılı Kanun’un 96. maddesinde işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere yapılan yersiz ödemelerin geri alınacağı hüküm altına alınmış olmakla birlikte, Kurumun iade talebini kimlere karşı ileri sürebileceği düzenlenmemiştir. Kurumun yersiz ödemelerin geri alınması hususunda sahip olduğu iade talebinin, hukuki nitelik itibarıyla sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan alacak hakkına dayandığı dikkate alındığında, iade yükümlüsünün, Kurum tarafından kendisine yersiz olarak ödeme yapılan sigortalı, hak sahibi, gelir veya aylık almakta olanlar, genel sağlık sigortalısı ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişiler, bir başka deyişle Kurum aleyhine sebepsiz zenginleşenler olduğu açıktır.

Sebepsiz zenginleşme, zenginleşen ile fakirleşen arasında bir borç ilişkisi doğurmakta; borcun konusunu iade teşkil etmektedir. Burada tazmin borcu söz konusu olmadığından, Kurumun yersiz ödemede bulunmasına sebep olmakla birlikte kendilerine Kurum tarafından bir ödeme yapılmayan kişiler, 96. maddedeki esaslar çerçevesinde iade borcundan sorumlu tutulamayacaktır. Bu bağlamda, kasıt veya ihmalleriyle Kurumun hatalı işlem yapmasına yol açan Kurum çalışanlarının sorumluluğu, genel hükümlere göre tayin edilecek olup iade ile yükümlü olanlar, yalnızca, sözü edilen hatalı işlem sonucu kendilerine ödemede bulunulan sigortalı ve hak sahipleri olacaktır. Kural bu olmakla birlikte 5510 sayılı Kanun’un bazı hükümlerinde, fiilleri ile Kurumun yersiz ödeme yapmasına yol açan kişilerin de yapılan yersiz ödemenin Kuruma iadesinde yükümlü kılındıkları tespit edilmiştir. Bu

hükümlerden olmak üzere, iş kazasının soruşturulmasının düzenlendiği 12. maddede, yapılan soruşturma sonunda yazılı olarak bildirilen hususların gerçeğe uymadığı ve olayın iş kazası olmadığının anlaşılması durumunda, Kurumca bu olay için yersiz olarak yapılmış bulunan ödemelerin, gerçeğe aykırı bildirimde bulunanlardan, 96. madde hükmüne göre tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır. Son olarak, yersiz ödemelerin Kuruma iadesinde iade yükümlüsünün külli haleflerinin de sorumlu olabileceği belirtilmelidir.

İadeye konu ödemeler, sigortalı ve hak sahiplerine yapılan geçici iş göremezlik, emzirme, evlenme ve cenaze ödenekleri; yaşlılık ve ölüm toptan ödemeleri; sürekli iş göremezlik ve ölüm gelirleri; malullük, yaşlılık ve ölüm aylıkları ile bu aylıklarla birlikte ödenen ek ödemeler; uzun ve kısa vadeli sigorta kollarından karşılanan yol, gündelik ve refakatçi giderleri ile genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere Kurumca bedeli ödenen şahsi tedavi giderleridir. Ancak bu ödemeler, sosyal sigorta yardımları ile sınırlı değildir. Zira 96. madde, sigortalı ve hak sahiplerinin yanında işverenlere yapılan 5510 sayılı Kanun kapsamındaki her türlü yersiz ödemenin de geri alınacağını düzenleyerek bu Kanun kapsamında işverenlere yersiz olarak sağlanan teşviklerin de bu esaslar çerçevesinde iadesini öngörmektedir. Yine, sağlık hizmeti sunucularına yersiz olarak yapılan ödemelerin de bu kapsamda iadeye konu olacağı düzenlenmiş bulunmaktadır. Bununla beraber iadeye konu ödemeler, yersiz ödemenin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan ileri gelmesine bağlı olarak yersiz ödemenin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla beş ya da on yıllık sürede yapılanlarla sınırlı olarak ilgisinden tahsil edilecektir.

Sebepsiz zenginleşmelerde iyiniyetli zenginleşenin iade yükümlülüğüne ilişkin genel kuralın Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin iadesinde dikkate alınıp alınmayacağı konusunda yapılan doktriner tartışmalarda, çoğunluk, genel hükümlerin uygulanması gerektiğini, farklı gerekçelerle de olsa belirtmektedir. 5510 sayılı Kanun'un kabulünden evvel, Kurumca yapılan yersiz ödemelerde iade yükümünün kapsamını genel esaslardan hareketle belirleyen Yargıtayın, 96. maddenin yürürlüğü ile birlikte içtihatlarında değişikliğe gittiği tespit edilmiştir. Bu hususta 21. Hukuk Dairesi ile Hukuk Genel Kurulu, 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesiyle 506 Sayılı Kanun'da yer almayan yeni bir düzenleme getirildiğine, sebepsiz zenginleşmenin sigortalı veya hak sahibinin kusurlu davranışıyla Kurumun hatalı işleminden kaynaklanması hallerine bağlı olarak istirdadı mümkün ödeme miktarlarının ayrı esaslara bağlı olarak belirlenmiş olduğuna işaret ederek 5510 Sayılı Kanunun 96. maddesinin, sebepsiz zenginleşmede geri verme konusunda özel bir düzenleme olduğu; bu sebeple genel hüküm niteliğindeki Türk Borçlar Kanunu'nun ilgili hükümlerine nazaran uygulama önceliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan 10. Hukuk Dairesi, 506 sayılı Kanun döneminde olduğu gibi, yersiz ödemelerde iade yükümünün kapsamını genel hükümlerden hareketle belirlemeye devam etmiştir.

5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi, iadesi gereken ödemeler toplamını, yersiz ödemenin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan ileri gelmesine bağlı olarak farklı şekilde belirlerken uygulanacak faizin başlangıç tarihini de farklı tespit etmiştir. İlgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemeler söz konusu olduğunda, yapılan her bir ödeme için ödemenin yapıldığı tarihten hatalı işlemin tespit edildiği tarihe kadar

kanuni faiz işletilerek hesaplanan toplamın ilgililere tebliğ edilerek tahakkuk ettirileceği düzenlenmiştir. İade borcuna temerrüt halinde ayrıca temerrüt faizi işletilecek olup söz konusu faiz, bu defa iade borcunun tespit edildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Kurumun kusuruna dayanan yersiz ödemelerde ise borcun tahakkuk ettirilmesi sırasında faiz hesabı söz konusu olmayacaktır. Bu durumda, borcun ilgiliye tebliğ edildiği tarihi takip eden yirmi dördüncü ayın bitiminde faiz işlemeye başlayacaktır.

Kurumun iade talebinin tabi olduğu zamanaşımına gelince, bu hususta 96. maddede bir hüküm sevk edilmediği; düzenlemede yer alan beş ve on yıllık sürelerin zamanaşımı süresi niteliğinde olmayıp iadesi talep edilebilecek ödemelerin kapsamını belirlemeye yönelik süreler olduğu tespit edilmiştir. Nitekim Yargıtay da bu sürelerin zamanaşımı süresi olarak nitelendirilmeyeceğini belirtmekte; Kanun'un 97. ve diğer maddelerinde yersiz ödemeden kaynaklanan Kurum alacağına ilişkin bir hüküm bulunmaması ile 96. maddenin genel hükümlere yaptığı atıf sonucu zamanaşımının genel hükümlere göre tespit edileceğini karar altına almaktadır. Doktrinde de zamanaşımı konusunda genel hükümlerin uygulanması gerektiği belirtilmişse de Yargıtayın dayandığı gerekçeler isabetli bulunmamıştır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 96. maddesi, yersiz ödemelerin ilgililerden tahsili konusunda birtakım özel usuller öngörmektedir. Devir, temlik ve haciz yasağının istisnasını oluşturan bu usuller; alacaklardan mahsup ile gelir ve aylıklardan kesintidir. Kurumdan herhangi bir alacağı bulunmayan, Kurumdan gelir veya aylık almayanlar hakkında ise genel hükümlere göre tahsilat yapılacaktır.

GİRİŞ

Sosyal güvenlik, sosyal risklere karşı bireylere ekonomik güvence sağlama amacıyla ulusal gelirin yeniden dağıtımını esas alır¹. Bu anlamda sosyal güvenlik, hem bir sistem hem de sosyal politika aracıdır². En gelişmiş sosyal güvenlik tekniği olarak sosyal sigortalarda sistem, esas itibarıyla, sosyal sigorta yardımlarının ilgililerden alınan primlerle finanse edilmesine dayanır^{3, 4}. Bu yönüyle sosyal sigortalar *katılmalı* ya da *primli sosyal güvenlik rejimi* olarak adlandırılır⁵.

¹ Kenan Tunçomağ, **Sosyal Sigortalar (Sosyal Sigortalar)**, 5. Baskı, İstanbul: Beta, 1990, s. 5 vd.; Sait Dilik, **Sosyal Güvenlik**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991, s. 1; Ali Güzel/ Ali Rıza Okur/ Nurşen Caniklioğlu, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 15. Baskı, İstanbul: Beta, 2014, s. 2 vd.; A. Can Tuncay/ Ömer Ekmekçi, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 17. Baskı, İstanbul: Beta, 2015, s. 3 vd.; Ali Nazım Sözer, **Türk Sosyal Sigortalar Hukuku (Sosyal Sigortalar)**, 2. Baskı, İstanbul: Beta, 2015, s. 1; Kadir Arıcı, **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku (Sosyal Güvenlik)**, Ankara: Gazi Kitabevi, 2015, s. 3 vd.; Fehim Üçışık, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul: Ötüken, 2015, s. 17 vd.; Müjdat Şakar, **Sosyal Sigorta Uygulamaları**, 11. Baskı, İstanbul: Beta, 2014, s. 3; M. Refik Korkusuz/ Suat Uğur, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 4. Baskı, Bursa: Ekin, 2015, s. 5 vd.; M. Fatih Uşan, **Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları (Sosyal Güvenlik)**, 2. Baskı, Ankara: Seçkin, 2009, s. 28 vd.; Nüvit Gerek/ Nuray Gökçek Karaca/ Dilek Baybora/ Fatma Kocabaş, **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, Ed. Nüvit Gerek/ Fatma Kocabaş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2013, s. 199 vd.;

² Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 2; Sevda Demirbilek, **Sosyal Güvenlik Sosyolojisi**, İzmir: Legal, 2005, s. 22

³ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 76 vd.; Tuncay/ Ekmekçi, s. 70 vd.; Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 2; Korkusuz/ Uğur, s. 55 vd.; Uşan, **Sosyal Güvenlik**, s. 69.

⁴ İlgililer yanında devletin de sosyal güvenliğin finansmanına katılması hakkında bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 77. vd.; Tuncay/ Ekmekçi, s. 156 vd.; Korkusuz/ Uğur, s. 88,

⁵ Tunçomağ, **Sosyal Sigortalar**, s. 6; Tuncay/ Ekmekçi, s. 7

Ülkemizde primli sosyal güvenlik rejiminin yönetimini üstlenen Sosyal Güvenlik Kurumunun^{6, 7} finansman açığı⁸, sistemin en önemli sorunudur⁹. Kayıt dışı istihdam ve prim tahsilatında yaşanan güçlükler nedeniyle Kurum gelirlerinin azalması karşısında artan sosyal güvenlik harcamaları Kurumun aktüeryal dengesini bozmakta; inceleme konumuzu oluşturan, Kurumun ilgililere yaptığı yersiz ödemeler bu anlamda ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Devletin sosyal ve ekonomik alanlardaki ödevlerini mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getireceğini hüküm altına alan Anayasa'nın 65. maddesi dikkate alındığında; sosyal güvenlik rejiminin sürdürülebilirliği, Kurum kaynaklarının etkin kullanımına bağlıdır. Bu açıdan yersiz ödemelerin önüne geçilmesi, yapılmış olanların da iade edilmesinde kamunun menfaati bulunmaktadır.

Öte yandan, Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin iadesi, çok sayıda hukuki uyuşmazlığa konu olmakta; yersiz ödemelerin geri alınmasında menfaati bulunan kamu ile Kurum işleminin hukuka uygunluğuna güvenen bireyin çatışan menfaatlerinin dengelenmesi sorunu ile karşılaşmaktadır.

Tüm bu hususlar, Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin geri alınmasına ilişkin esasların ortaya konmasını gerektirir. Konuya ilişkin çok sayıda kararın bulunmasının yanı sıra bu alandaki akademik çalışmaların azlığı, çalışma konumuzu yersiz ödemelerin geri alınması olarak belirlememizde etkili olmuştur.

⁶ Sosyal Güvenlik Kurumu, 16.05.2006 tarih ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile kurulmuş; kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali açıdan özerk, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde özel hukuk hükümlerine tabi bir kamu kurumudur.

⁷ Bundan sonra Kurum olarak anılacaktır.

⁸ 2014 yılı itibarıyla, Kurum gelirleri 184.328.932 TL iken Kurum giderleri 204.400.437 TL; Kurum gelirlerinin giderleri karşılama oranı ise %90,2 düzeyindedir. Sosyal Güvenlik Kurumu gelir gider dengesi için bkz. http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/ea3bb8fd-8055-4a75-981c-b988e3955b99/2015_06TemelGostergeler.pdf?MOD=AJPERES

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Güzel, "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?" (Reform), **Çalışma ve Toplum Dergisi**, C. 4, S. 7, 2005, s. 68; Yusuf Alper, "Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler", **Sosyal Güvenlik Dergisi**, S. 1, 2011, s. 12 vd.; Şenay Gökbayrak, "Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, C. 2, S. 25, 2010, s. 154; Berna Balcı İzgi, "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Gelişmeler", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, C. 1, S. 16, 2008, s. 97

Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin iadesi, Türk Sosyal Sigorta Hukuku ile sınırlı olarak ele alınmış; konuya ilişkin açıklamalar mevzuat hükümleri, yargı içtihatları ve öğretide yer alan görüşler ışığında ortaya konmuştur.

Çalışmamızın birinci bölümünde yersiz ödeme kavramı ve yersiz ödemelerin iadesi talebinin hukuki niteliği incelenmiş; bu kapsamda 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanun düzenlemeleri ile 5510 ve 4447 sayılı Kanun düzenlemelerine yer verilmiştir. İlerleyen açıklamalar, esas itibarıyla 5510 sayılı Kanun hükümleri dikkate alınmak suretiyle getirilmişse de yeri geldikçe mülga kanun hükümlerine de değinilmiştir.

İkinci bölüm, yersiz ödeme sayılan hallere özgülenmiş; ilgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemeler ile Kurumun kusurundan kaynaklan yersiz ödemeler ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, yersiz ödemelerin geri alınmasına ilişkin esaslara yer verilmiş olup bu kapsamda, yersiz ödemeleri Kuruma iade ile yükümlü olanlar, iade yükümünün kapsamı, uygulanacak faiz, iade talebinin tabi olduğu zamanaşımı ile yersiz ödemelerin tahsiline ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

I. YERSİZ ÖDEME KAVRAMI VE YERSİZ ÖDEMELERİN İADESİ TALEBİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Yersiz Ödeme Kavramı

“Yersiz”, sözlük anlamı itibariyle yerinde olmayan, uygunsuz, anlamsız, manasız anlamına gelir¹⁰. Kurumun sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma hususunda yaptığı hatalı değerlendirmeler sonucu ilgililere yapılan her türlü ödemeyi ifade etmek üzere “yersiz ödeme” kavramı kullanılmaktadır.

Bilindiği üzere, sosyal sigorta yardımları aylık, gelir, ödenek ve toptan ödemeler ile sağlık hizmetlerinin finansmanı olarak kanunla düzenlenmiş olup söz konusu edimlere hak kazanma şartları, ilgili oldukları sigorta kolları bakımından belirlenmiş bulunmaktadır. Söz gelimi; uzun vadeli sigorta kolları arasında yer alan yaşlılık sigortası, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun¹¹ 28 vd. maddelerinde düzenlenerek ilgili sigorta kapsamında sağlanacak yardımlar yaşlılık aylığı ve toptan ödeme olarak sayılmış; yaşlılık aylığına hak kazanmak, kanunda öngörülen yaşlılık yaşına ulaşmak; belirli gün sayısı kadar malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi bildirmiş olmak; işten ayrılmak ve yaşlılık aylığı bağlanması hususunda Kuruma başvuruda bulunmak gibi birtakım şartlara bağlanmıştır¹². Belirtilen şartları taşımayan sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanamayacağı gibi, buna rağmen sigortalılara

¹⁰ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=YERS%C4%B0Z

¹¹ 31.05.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, RG. 16.06.2006, 26200

¹² Bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 575 vd.; Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 379 vd.; Tuncay/ Ekmekçi, s. 449 vd. Ayrıca bkz. Süleyman Başterzi, “5510 sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları-Önceki Mevzuatla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, **Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan**, İstanbul: Beta, 2011, c. II, s. 2203-2242; Şükran Ertürk, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun’dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, S. 19, 2008, s. 1047-1066

hataen bağlanan aylıklar yersiz kabul edilecek; söz konusu ödemelerin Kuruma iadesi gerekecektir. Benzer şekilde, bağlanan aylıkların kesilmesini gerektiren bir durumun¹³ varlığına rağmen ödenmeye devam olunan aylıklar da yersiz ödeme kapsamında değerlendirilecektir.

Sosyal sigorta yardımlarının doğumu ve devamı için aranan şartların yanında, hak kazanılan edimin kapsamı hususunda yapılan hatalı değerlendirmeler de yersiz ödemelere sebep olabilmekte; bu kapsamda ilgililere fazla olarak ödenen aylık, gelir, ödenek ve toptan ödemeler de yersiz ödeme kavramı içinde değerlendirilmektedir¹⁴.

Belirtmek gerekir ki; yersiz ödemeler, geçersiz de olsa¹⁵, bir sosyal sigorta ilişkisi¹⁶ kapsamında yapılan ödemeler bakımından söz konusu olabilir. Kurum tarafından işverenlere, sigortalılara, gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine yapılan yersiz ödemelerin, Kurum ile sözü edilen kişiler arasında kurulan sosyal sigorta ilişkisi çerçevesinde, sosyal edimin ifası amacıyla yapılmış olması gerekir. Herhangi bir sosyal sigorta ilişkisine dayanmayan, Kurum tarafından üçüncü kişilere sebepsiz olarak yapılan sair ödemeler¹⁷, yersiz ödeme kavramının dışında

¹³ Örneğin 5510 sayılı Kanun'un 30. maddesi; 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendi hariç olmak üzere bu kanuna göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların yaşlılık aylıklarının, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başında kesileceğini; bunlardan bu kanuna tabi çalıştıkları süre zarfında 80. maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81. madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait primlerin alınacağını; yaşlılık aylığı kesilenlerden, işten ayrılarak veya işyerini kapatarak yeniden yaşlılık aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunanlara ya da emekliye ayrılan veya sevk edilenlere, yazılı istek tarihini veya görevinden ayrıldığı tarihi takip eden ödeme döneminden itibaren yeniden yaşlılık aylığının hesaplanarak bağlanacağını; bununla birlikte 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendi hariç olmak üzere diğer alt bentlerine tabi çalışmaya başlayanlardan aylıklarının kesilmemesi için yazılı istekte bulunanların yaşlılık aylıklarının ödenmesine devam edileceğini; bunlardan, almakta oldukları aylıklarının % 15'i oranında sosyal güvenlik destek primi kesileceğini düzenlemektedir. Ayrıca bkz. Şükran Ertürk, "Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışanların Sağlık Yardımlarından Yararlanması", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 21, 2011, s. 221 vd.

¹⁴ Bu hususla ilgili olarak Sözer, "fazla sunum" ibaresinin hakkın varlığına karşın Kurumun miktarda yanıldığı halleri; "yersiz sunum" ibaresinin ise hak doğmadığı halde sunulan edimleri ifade etmek üzere kullanıldığına işaret etmektedir. Bkz. Sözer, *Sosyal Sigortalar*, s. 29. Bu ayrıma katılmakla birlikte "yersiz ödeme" kavramını fazla ödemeleri de içerek şekilde kullanmayı uygun bulmaktayız.

¹⁵ Geçersiz sigorta hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sözer, *Sosyal Sigortalar*, s. 28 vd.

¹⁶ Sosyal sigorta ilişkisi hakkında bkz. Tunçomağ, *Sosyal Sigortalar*, s. 165 vd.

¹⁷ Kurumdan gelir veya aylık almakta iken vefat eden kişilerin banka hesaplarından çekilen aylık ve gelirler bu niteliktedir.

kalır. Söz konusu ödemeler bakımından yersiz ödemelerin iadesine özgü esaslar yerine, genel hükümler dikkate alınır¹⁸.

Yersiz ödemeler, ilgililerin kusurlu davranışlarından doğabileceği gibi, ilgililerin kusuru bulunmaksızın Kurum tarafından yapılan hatalı işlemler de yersiz ödemelere yol açabilir. Özellikle, sahte hizmet kazandırılmak suretiyle sigorta yardımlarından yararlanma, Kuruma ibraz edilen bilgi ve belgelerle gerçeğe aykırı bildirimde bulunma, bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesi gerektiği halde bu durumun gizlenmesi ilgililerin kusurlu davranışları olarak kabul edilir¹⁹. Kurum çalışanlarının kastı ya da ihmali sonucu mevzuat hükümlerinin yanlış yorumlanması ya da hesaplamada yapılan hatalar ise, Kurumun hatalı işlemlerinden sayılır^{20, 21}.

B. Yersiz Ödemelerin İadesine İlişkin Yasal Düzenlemeler

1. 506, 1479 ve 5434 Sayılı Kanun Düzenlemeleri

a. 506 Sayılı Kanun Düzenlemesi

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 106. maddesi uyarınca, ilgili maddede sayılan hükümleri²² dışında yürürlükten kaldırılan²³

¹⁸ Aylık almakta iken vefat eden kişilerin hesaplarından çekilen aylıklarla ilgili olarak uyuşmazlığın haksız fiilden kaynaklanıp Sosyal Güvenlik Hukukundan kaynaklanmadığı, söz konusu uyuşmazlık hakkında 5510 sayılı Kanun'un uygulanma kabiliyeti bulunmadığı, uyuşmazlığın bu sebeple genel hükümler dairesinde genel mahkemelerde görülmesi gerektiği hakkında bkz. Yarg. 10. HD, 23.09.2014, E. 2014/17195, K. 2014/18377; Yarg. 21. HD, 28.05.2015, E. 2015/2951, K. 2015/12188, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net. Ayrıca bkz. Yarg. 10. HD, 16.01.2014, E. 2014/ 863, K. 2014/363, Yarg. HGK, 07.05.2003, E. 2003/10-328, K. 2003/328, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net.

¹⁹ Ercüment Özkaraca, "Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması" (Yersiz Ödemelerin Geri Alınması), **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C. 10, S. 38, 2013, s. 152

²⁰ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 152

²¹ Bu konudaki ayrıntılı açıklamalar için bkz. §II/A

²² Bkz. 17.07.1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 142 ve 143., ek 36., geçici 20., geçici 81. ve geçici 87. maddeleri

²³ 5510 sayılı Kanun'da öngörülen geçiş hükümleri gereğince 506 sayılı Kanun'un uygulanmasına bir süre daha devam edileceğine önemle işaret etmek isteriz. Bkz. Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 8 ve orada dn. 1'de anılan yazar. Bu konudaki eleştiriler için bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 39. Ayrıca bkz.

17.07.1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu²⁴, hizmet sözleşmesine dayanarak çalışanların²⁵ sigortalılığını düzenlemektedir.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, yersiz ödemelere ilişkin genel bir hükme yer vermeksizin²⁶, muhtelif maddelerinde ilgililere yapılan yersiz ödemelerin iadesi gerekliliğini hüküm altına almıştır²⁷. Örneğin; iş kazalarının soruşturulmasını düzenleyen 29. madde hükmü; haber verme kâğıdında bildirilen olayın iş kazası sayılıp sayılmayacağı hakkında bir karara varılabilmesi için, gerekirse Kurumca soruşturma yapılabileceği, bu soruşturma sonunda, haber verme kâğıdında, yazılı hususların gerçeğe uymadığı ve vakanın iş kazası olmadığına anlaşılmaması üzerine, Kurumca bu olay için yersiz olarak yapılan masrafların işverenden alınmasını, ayrıca ilgililer hakkında genel hükümlere göre kovuşturma yapılmasını düzenlemiştir.

Bahsi geçen Kanun'un, sosyal yardım zammına ilişkin ek 24. maddesi ise, yersiz yapılan sosyal yardım zammı ödemelerinin, ilgilinin varsa almakta olduğu gelir veya aylıktan % 25 oranında kesilmek suretiyle, yoksa genel hükümlere göre geri alınacağı düzenlemesi ile söz konusu ödemelerin tahsili usulüne ilişkin hüküm içermesi bakımından önemlidir.

2003 yılına gelindiğinde, “*Sigorta yardımlarının haczedilemeyeceği*” başlıklı 121. maddede 4958 sayılı Kanun²⁸ ile değişikliğe gidilmiş; maddenin kenar başlığı “*Sigorta yardımlarının haczedilemeyeceği, yanlış ve yersiz ödemelerin tahsili*” şeklinde değiştirilerek maddeye yeni bir fıkra eklenmiştir²⁹. Buna göre,

Hediye Ergin, “Geçiş Hükümleri”, **İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri 14. Yıl Toplantıları**, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2011, s. 42 vd.

²⁴ RG. 29,30,31.7.1964-1.8.1964, 11766-11779

²⁵ Tarım işçilerinin sigortalılığı 17.10.1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile düzenlenmiş olup bahse konu Kanun'un 5510 sayılı Kanun'un 106. maddesinde sayılan hükümleri yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır.

²⁶ Halil Ufuk Kök, “SGK Tarafından Ödenen Fazla ve Yersiz Ödemelerin Geri Alınmasına Yönelik 5510 Sayılı Yasa'daki Değişiklikler”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 3, S. 86, 2012, s. 254

²⁷ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 153

²⁸ 29.07.2003 tarih ve 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, RG. 6.8.2003, 25191, m. 47

²⁹ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 153. Ayrıca bkz. Resul Aslanköylü, **Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi (Şerh)**, Ankara: Yetkin, 2009, s. 1514

“Ancak, yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımları 84 üncü maddenin son fıkrası saklı kalmak kaydıyla, ilgililerin sonraki her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınır. Kurumun genel hükümlere göre takip hakkı saklıdır.”

Hükümde saklı tutulan 84. maddenin son fıkrasında yersiz alınan primlerle ilgili olarak, primleri geri verilenlere, primleri iptal edilen çalışmaları dolayısıyla, Kurumca iş kazaları ile meslek hastalıkları sigortasından yapılmakta olan yardım ve ödemelerin durdurulacağı; hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından yapılmakta olan yardımlar ile verilmekte olan ödenek ve aylıkların ise, ilgililer bu sebeple gerekli yardım tahsis ve ödeme şartlarını yitirmiş olurlarsa durdurulacağı; şu kadar ki, daha önce sağlanan yardımlara ait giderlerin ilgililerden geri alınmayacağı hüküm altına alınmıştır³⁰.

Yersiz ödemelerin iadesine yönelik yukarıda sözü edilen genel nitelikteki hüküm dışında, 506 sayılı Kanun’un yersiz ödemelerin iadesini öngören düzenlemelerinden biri de, hastalık sigortasında geçici iş göremezlik ödeneğinin düzenlendiği 37. maddeye 5073 sayılı Kanun³¹ ile eklenen fıkradır. Buna göre, yersiz veya haksız olarak geçici iş göremezlik ödeneği aldığı tespit edilenler, yersiz veya haksız surette aldıkları geçici iş göremezlik ödeneğini üç katı olarak Kuruma iade etmekle yükümlüdürler³².

Son olarak, 5386 sayılı Kanun³³ ile 121. maddeye eklenen fıkra ile ölüm geliri ve aylıklardan yapılan yersiz ödeme tutarlarının tespit ve tahsili hususu düzenlemeye

³⁰ Ali Güzel/ Ercüment Özkaraca, “506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nda 4958 ve 5073 Sayılı Kanunlar ile Yapılan Değişiklikler”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C. 1, S. 2, 2004, s. 448. Ayrıca bkz. Ali Nazım Sözer, “Sosyal Güvenlik Hukukunda İyiniyet İlkesi ve Yersiz Ödenen Primlerin İadesi” (Yersiz Ödenen Primler), **İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri 14. Yıl Toplantıları**, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2011, s. 111-112

³¹ 22.01.2004 tarih ve 5073 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Gelir ve Aylık Almakta Olanların Gelir ve Aylıklarında Artış ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG. 28.1.2004, 25360, m. 8

³² Güzel/Özkaraca, s. 449. Uygulamada suiistimallerin hastalık sigortasında yoğunlaştığı ve söz konusu düzenlemenin bu suiistimleri önleme amacı taşıdığına yönelik bkz. Güzel/Özkaraca, s. 449

³³ 02.07.2005 tarih ve 5386 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG. 9.7.2005, 25870, m. 1

kavuşturulmuştur. Buna göre, ölüm geliri ve aylıklarından yapılan yersiz ödeme tutarları, yersiz ödenmiş olan gelir ve aylıkların kesilmesi nedeniyle aynı dosyadan gelir ve aylık ödemesi yapılan diğer hak sahiplerine Kurumca yapılması gereken gelir ve aylık ödeme tutarları nazara alınmak suretiyle tespit edilecek; Kurum zararı esas alınarak tahsil edilecektir. Ancak, diğer hak sahiplerinden itirazda bulunanların hisseleri bu fıkra uygulamasında hariç tutulacaktır.

b. 1479 Sayılı Kanun Düzenlemesi

Bağımsız çalışanların sigortalılığını düzenleyen temel kanunlardan³⁴, 02.09.1971 tarih ve 1479 sayılı Esnaf Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu³⁵ 5510 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır³⁶.

Sözü edilen mülga Kanun, sigortalılara veya hak sahiplerine Kurumca *fuzulen* ödendiği anlaşılan *her türlü aylık yardımların* 55. maddenin son fıkrası³⁷ saklı kalmak kaydıyla, ilgililerin, her çeşit istihkaklarından, kesilmek suretiyle geri alınacağını düzenlemiştir. Bu düzenleme, 1479 sayılı Kanun kapsamında yersiz ödemelerin iadesine ilişkin genel düzenleme niteliğindedir. 1479 sayılı Kanun'un "*Sigorta yardımlarının haczedilemeyeceği*" kenar başlığını taşıyan 67. maddesinde yer alan bu hükmün, 4958 sayılı Kanun'la değişik 506 sayılı Kanun düzenlemesiyle paralel olduğu, 4958 sayılı Kanunla getirilen değişiklikte söz konusu düzenlemenin örnek alındığı belirtilmiştir³⁸.

³⁴ Tarımda kendi adına ve hesabına çalışanların sigortalılığı 17.10.1983 tarih ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile düzenlenmiş olup bu Kanun, 5510 sayılı Kanun'un 106. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

³⁵ RG. 14.9.1971, 13956

³⁶ 5510 sayılı Kanun'un 106. maddesi ile 02.09.1971 tarihli ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 83., 84., geçici 10. ve ek geçici 6. maddeleri hariç diğer maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

³⁷ 1479 sayılı Kanun'un 55. maddesinin son fıkrası uyarınca, yersiz olarak alınan primleri geri verilenlere, primleri iptal edilen çalışmaları dolayısıyla Kurumca malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından verilmekte olan aylıklar, ilgililer bu sebeple gerekli tahsis ve ödeme şartlarını yitirmiş olurlarsa durdurulur. Şu kadar ki, daha önce sağlanan yardımlara ilişkin giderler ilgililerden alınmaz.

³⁸ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 153

Bununla birlikte her iki düzenlemenin özdeş olduğundan bahsetmek güçtür. Zira 506 sayılı Kanun'un 121. maddesinde iadeye konu olabilecek ödemeler, yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımları olarak sayılmışken; 1479 sayılı Kanun'un 67. maddesinde iade, aylık yardımlarla sınırlandırılmış; bu nitelikte olmayıp Kurumca ilgililere fuzulen sağlanan diğer sigorta yardımları hükmün kapsamı dışında tutulmuş gözükmemektedir³⁹.

c. 5434 Sayılı Kanun Düzenlemesi

08.06.1949 tarih ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu⁴⁰, memur ve diğer kamu görevlilerini "iştirakçi" olarak kapsamına almakta olup söz konusu Kanun'un 5510 sayılı Kanun'un 106. maddesinde sayılan hükümleri⁴¹ yürürlükten kaldırılmış durumdadır⁴².

³⁹ Düzenlemenin eksik ve yetersizliği hakkında bkz. Resul Aslanköylü, "Sosyal Sigortalar Kurumunca Yapılan Fazla ya da Yersiz Ödemelerin Geri Alınması" (Yersiz Ödemeler), **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C. 13, S. 3, 2014, s. 25

⁴⁰ RG. 17.06.1949, 72350

⁴¹ Bkz. 8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 12 ilâ 19. maddeleri, 23. maddesi, 30 ilâ 39. maddeleri, 41 ilâ 55. maddeleri, 57 ilâ 59. maddeleri, 61 ilâ 64. maddeleri, 66 ilâ 71. maddeleri, 72. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları, 73 ilâ 80. maddeleri, 82 ilâ 88. maddeleri, 90 ilâ 100. maddeleri, 102. maddesi, 104 ilâ 124. maddeleri, 127 ilâ 129. maddeleri, 131 ilâ 135. maddeleri, ek 2 ilâ ek 4. maddeleri, ek 8 ve ek 9. maddeleri, ek 11. maddesi, ek 13 ilâ ek 19. maddeleri, ek 21 ilâ ek 23. maddeleri, ek 25 ilâ ek 27. maddeleri, ek 29 ve ek 30. maddeleri, ek 31. maddesinin (a) ve (b) bentleri, ek 32 ilâ ek 39. maddeleri, ek 46 ilâ ek 49. maddeleri, ek 56 ve ek 57. maddeleri, ek 59. maddesi, ek 67 ilâ ek 70. maddeleri, ek 72 ilâ ek 76. maddeleri, ek 78. maddesi, ek 80. maddesi, geçici 8. maddesi, geçici 15. maddesi, geçici 16. maddesi, geçici 54., geçici 65., geçici 85., geçici 86., geçici 88., geçici 96 ilâ geçici 98., geçici 103., geçici 104., geçici 109 ilâ geçici 113., geçici 115 ilâ geçici 118., geçici 120., geçici 139 ilâ geçici 140., geçici 146., geçici 147., geçici 150 ilâ geçici 151., geçici 153., geçici 157., geçici 159., geçici 161 ilâ geçici 166., geçici 170., geçici 171., geçici 173., geçici 176., geçici 180., geçici 182 ilâ geçici 186., geçici 190 ilâ geçici 192., geçici 195 ilâ geçici 200., geçici 203., geçici 204., geçici 207. ve geçici 208., geçici 210 ilâ geçici 212., geçici 216., geçici 218 ilâ geçici 220., ek geçici 1., ek geçici 2., ek geçici 7., ek geçici 8., ek geçici 11., ek geçici 19., ek geçici 20., ek geçici 22. ve ek geçici 23. maddeleri

⁴² Belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi'nin 15.12.2006 tarih ve 2006/111 E 2006/112 K sayılı kararı ve akabinde kabul edilen 17.04.2008 tarih ve 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile değiştirilen 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi uyarınca, bu Kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde; iştirakçi iken, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamına alınanlar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmış olup bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak yeniden çalışmaya başlayanlar ile bunların dul ve yetimleri hakkında bu Kanun'la yürürlükten kaldırılan hükümleri de dâhil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılacaktır. Bkz. Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 7 ve orada dn. 4'te anılan yazarlar.

5434 sayılı Kanun'un, 5510 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılan maddelerinden biri de, yersiz ödemelerin iadesine yönelik 121. maddesidir. 506 ve 1479 sayılı Kanun düzenlemelerine benzer şekilde, her ne suretle olursa olsun istihkaklarından fazla yapılan ödemelerin, ilgililerin, varsa sonraki her çeşit istihkaklarından hüküm alınmaksızın kesilmek suretiyle geri alınacağı; ancak ilgilinin, Sandıkça yapılan bu muamelenin yersizliği hakkında Danıştay'da dava açabileceği söz konusu madde ile açıkça hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

Bundan başka, 3284 sayılı Kanun⁴³ ile 121. maddeye eklenen fıkra hükmü, 506 ve 1479 sayılı Kanun düzenlemelerinden farklı olarak, iade yükümünün kapsamına yönelik hüküm içermesi bakımından dikkate değerdir⁴⁴. Söz konusu hüküm gereği, herhangi bir nedenle Sandık tarafından ilgililere istihkaklarından fazla veya yersiz olarak yapılan ödemelerin, bu hatalı işlemlerin düzeltildiği tarihten geriye doğru hesap edilecek beş yıllık tutarları tahsil edilir. Böylelikle iadeye konu olabilecek ödemeler bakımından bir sınır getirilerek, ilgilileri uzun yıllar boyunca yersiz olduğu fark edilmeden yapılan ödemelerin tamamından sorumlu tutmak anlayışına son verilmiştir.

Ayrıca, ilgili hükümde tahsilin ne şekilde yapılacağına dair bir yönetmelik düzenleneceğinden bahsedilmiş; bu hususta "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünce İlgililere İstihkaklarından Fazla veya Yersiz Olarak Yapılan Ödemelerin Tahsili Hakkında Yönetmelik"⁴⁵ kabul edilmiştir. Adı geçen Yönetmelik, 02.10.1998 tarihli ve 23481 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünce İlgililere İstihkaklarından Fazla veya Yersiz Olarak Yapılan Ödemelerin Tahsili Hakkında Yönetmelik" ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴³ 7.5.1986 tarih ve 3284 sayılı Kanun, RG. 22.5.1986, 19114, m. 17

⁴⁴ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s.153

⁴⁵ RG. 4.9.1991, 20950

2. 5510 Sayılı Kanun Düzenlemesi

a. Genel Olarak

“Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform”⁴⁶ kapsamında, 31.05.2006 tarihinde kabul edilen 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu; daha önce farklı yasal düzenlemelere konu olan işçi, memur ve bağımsız çalışanların sosyal sigortalılığını tek bir metinde düzenlemiştir⁴⁷; ayrıca genel sağlık sigortasını sosyal sigorta sistemimize kazandırmıştır.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun, “*Ortak ve Çeşitli Hükümler*” başlıklı Beşinci Kısımında, yersiz ödemelere yönelik genel bir düzenleme öngörülmüş; Kanunu’nun çeşitli maddelerinde ilgili hükme atıfta bulunularak söz konusu ödemelerin iadesi hususu düzenlenmiştir⁴⁸.

“*Yersiz ödemelerin geri alınması*” kenar başlığını taşıyan 96. madde hükmü aşağıdaki gibidir.

“Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b) Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmidört ay içinde yapılacak

⁴⁶ Bkz. Başbakanlık, **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma 9. Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**

⁴⁷ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 39

⁴⁸ Bkz. Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 155

ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan⁴⁹,⁵⁰,

itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır.

Alacakların yersiz ödemelere mahsubu, en eski borçtan başlanarak borç aslına yapılır, kanunî faiz kalan borca uygulanır. Bu hüküm ilgili hak sahiplerinin muvafakat etmeleri kaydıyla, aynı dosyadan diğer bir hak sahibine yapılan yersiz ödemelere mahsubunda da uygulanır.

Yersiz ödemenin gelir ve aylıklardan kesilmesinde, kesintinin başlayacağı ödeme dönemi başı itibarıyla kanunî faizi ile birlikte hesaplanan borç tutarı, gelir ve aylıktan % 25 oranında kesilmek suretiyle uygulanır.

Yersiz ödemelerin tespiti ile geri alınmasına ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

Bu genel düzenleme dışında, gerçeğe aykırı olarak iş kazası bildiriminde bulunulması halinde yapılan yersiz ödemelerin iadesi hususunda 13. madde hükmü; çalışabilir olduğuna dair belge almaksızın çalışan sigortalıya ödenen geçici iş göremezlik ödeneğinin iadesine yönelik 22. madde hükmü; gelir ve aylık bağlanmayacak hallerin düzenlendiği 56. maddede yersiz ödenmiş gelir ve aylıkların geri alınması; yanlış veya yersiz alınan primlerin Kurumca iadesi üzerine aylık, gelir, ödenek ve sağlık hizmetlerinden yararlanma şartlarını yitiren ilgililere yapılan her türlü masrafın geri alınması hususunda 89. madde hükmü ve gerçeğe aykırı işlem

⁴⁹ 13.02.2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanun’un 44. maddesiyle, bu bentte yer alan “üç ay” ibaresi “yirmi dört ay” ve “üç aylık” ibaresi “yirmi dört aylık” şeklinde değiştirilmiştir. Bu hususta ayrıntılı açıklamalar için bkz. §III/C/2

⁵⁰ Belirtmek gerekir ki 5510 sayılı Kanun’un 96. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptali istenmişse de Anayasa Mahkemesi, itiraz isteminin reddine karar vermiştir. Bkz. AYM, 10.02.2016, E. 2015/97, K. 2016/10, RG. 03.03.2016, 29642, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr. Söz konusu karar aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir. Bkz. §II/C/1

yapmak suretiyle Kurumun yersiz ödeme yapmasına sebep olan sağlık hizmet sunucuları hakkında 103. madde hükmü, 96. maddeye atıfla yersiz ödemelerin tahsilinin düzenlendiği 5510 sayılı Kanun hükümlerindendir⁵¹.

Yersiz ödemelerin iadesi hususunda Kanun'un 96. madde hükmüne atıf yapılan düzenlemeleri dışında, genel sağlık sigortalılarının kendi adına bir başkasının sağlık hizmeti alması durumunda Kurumun uğradığı zararın tahsiline yönelik 71 ile işverenlere Devlet tarafından sağlanan teşviklerden yersiz olarak faydanılması durumunda söz konusu tutarın tahsiline ilişkin 81. maddeleri⁵², 5510 sayılı Kanun'un konu ile ilgili diğer düzenlemelerindendir.

Yersiz ödemelerin tespiti ile geri alınması ve 96. maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları göstermek üzere Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından çıkarılan "Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"⁵³ ve bu yönetmeliği değiştiren yönetmelikler⁵⁴ ile yersiz ödemelerin tespiti, tebliği, takibi ve tahsiline yönelik kapsamlı hükümler sevk edilmiş; ilgili yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde 27.09.2006 tarihli ve 2006/11058 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan "Kamu Zararlarının Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"⁵⁵ hükümlerinin uygulanacağı açıkça düzenlenmiştir.

Söz konusu düzenlemelerin yanı sıra, yersiz ödemelerin iadesini konu alan çeşitli genelgeler de mevcuttur. 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi ve bu maddeye istinaden çıkarılan Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasını göstermek üzere 30.10.2009 tarihli ve 2009/129 sayılı "Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin

⁵¹ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 156, Levent Akın, "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2010 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi", **Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2010**, Ankara: Kamu-İş, 2012, s. 561

⁵² Nurşen Caniklioğlu, "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi", **Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2012**, Ankara: Kamu-İş, 2014, s. 482

⁵³ RG. 27.9.2008, 27010

⁵⁴ RG. 11.7.2009, 27285; RG. 12.5.2011, 27932; RG. 4.5.2013, 28637

⁵⁵ RG. 19.10.2006, 26324

Usul ve Esaslar” konulu Genelge⁵⁶ çıkarılmış; söz konusu düzenleyici işlem, 22.07.2011 tarihli ve 2011/58 sayılı “Kanuna Göre 4/1-(a) ve 4/1-(b) Kapsamındaki Sigortalıların Tahsis İşlemleri” konulu Genelge⁵⁷ ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun dışında 28.12.2012 tarihli ve 2012/40 sayılı “Genel Sağlık Sigortası Bakımından Rücu ve Yersiz Ödemelerin Geri Alınması” konulu Genelge⁵⁸ de, mevzuatta yer almaktadır.

Yersiz ödemelerin geri alınmasını düzenleyen 96. madde hükmü; 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanun düzenlemeleri ile aynı esastan hareket etmekle birlikte, bunlara kıyasla oldukça kapsamlıdır. İlk olarak, kimlere yapılan yersiz ödemelerin hükmün kapsamına alındığı 96. maddede açıkça düzenlenmiş; bu kapsamda ilgililer; işverenler, sigortalılar, isteğe bağlı sigortalılar, gelir veya aylık almakta olanlar ve bunların hak sahipleri, genel sağlık sigortalıları ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişiler olarak belirlenmiştir⁵⁹. Kanun’un 96. maddeye atıfta bulunan 103. maddesi dikkate alındığında, buradaki sayımın sınırlı sayı prensibine tabi olmadığı söylenebilecektir.

Diğer yandan, iadeye konu olabilecek ödemeler bakımından bir ayrıma gidilmeksizin, Kanun kapsamında yapılan her türlü ödemenin hükmün kapsamına alındığı görülmektedir. Bu kalemler; 2011/58 sayılı Kurum Genelgesi ile geçici iş göremezlik, emzirme, evlenme ve cenaze ödenekleri; yaşlılık ve ölüm toptan ödemeleri; sürekli iş göremezlik ve ölüm gelirleri; malulluk, yaşlılık ve ölüm aylıkları ile bu aylıklarla birlikte ödenen ek ödemeler; uzun ve kısa vadeli sigorta kollarından karşılanan yol, gündelik ve refakatçi giderleri; 2012/40 sayılı Genelge ile genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere Kurumca bedeli ödenen şahsi tedavi giderleri olarak belirlenmiştir⁶⁰.

Bununla beraber, ilgililerin iade ile yükümlü olduğu ödemeler toplamı, 5434 sayılı Kanun düzenlemesine benzer şekilde sınırlandırılmıştır. Ancak bu düzenlemeden farklı olarak, iade yükümünün kapsamı, yersiz ödemelerin ilgililerin

⁵⁶ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü Sigortalı Emeklilik İşlemleri Daire Başkanlığı

⁵⁷ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü

⁵⁸ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğü

⁵⁹ Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 23

⁶⁰ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 155; Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 23 vd.

kusuru ya da salt Kurum hatasından kaynaklanmasına bağılı olarak farklı şekilde ele alınmıştır. Bu çerçevede, ilgililerin kusurlu davranışlarından kaynaklanan yersiz ödemelerin, hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler ile; Kurumun hatalı işleminden kaynaklanan yersiz ödemelerin ise, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler ile sınırlı olarak Kuruma iade edileceği açıkça hüküm altına alınmıştır.

Bu hususla ilgili olarak Yargıtay, 506 sayılı Kanun düzenlemesinin yersiz ödemelerin kayıtsız şartsız iadesini öngördüğüne işaret ederek iade yükümünün farklı hukuki durumlara özgü olarak belirlendiği 96. madde hükmünü, sigortalı lehine bir düzenleme olarak değerlendirmektedir⁶¹.

Bunun yanında ilgili düzenleme, yersiz olarak yapılan ödemelerin iadesinde uygulanacak faizin başlangıcını da ilgililerin kusuruna göre belirlemiş; öyle ki salt Kurum hatasından kaynaklanan yersiz ödemelerde, iade talebinin ilgiliye tebliğinden itibaren yirmi dört ay⁶² içinde yapılacak ödemelere faiz işletilmeyeceğini hüküm altına almıştır.

Doksan altıncı maddede düzenlenen bir başka husus da, yersiz ödemelerin ne şekilde tahsil edileceğidir. İlgililerin Kurum nezdinde bir alacağı söz konusu ise bu alacaklardan mahsup edilmek; böyle bir alacak yoksa ya da yersiz yapılan ödeme alacaktan mahsup edilmesine rağmen borç sona ermemiş ve ilgililer Kurumdan gelir veya aylık almakta olan kimselerden ise, gelir ve aylıklarda kesinti yapmak suretiyle tahsilin gerçekleştirileceği düzenlenmiştir. Burada Kanun'un 93. maddesindeki haciz yasağının istisnası özel bir durum söz konusudur.

⁶¹ Yarg. HGK, 15.06.2011, E. 2011/21-362, K. 2011/409; Yarg. HGK, 06.07.2011, E. 2011/21-402, K. 2011/472; Yarg. HGK, 5.10.2011, E. 2011/10-476, K. 2011/584; Yarg. HGK, 15.06.2012, E. 2012/21-196, K. 2012/396; Yarg. HGK, 12.03.2014, E. 2013/21-1353 K. 2014/280; Yarg. HGK, 12.03.2014, E. 2013/21-2218 K. 2014/282, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

⁶² Bkz. dn. 49

Buna karşılık ilgililerin Kurumdan herhangi bir alacağının bulunmaması, Kurumdan gelir veya aylık almaması durumunda yersiz ödemelerin genel hükümler çerçevesinde Kurumca tahsil edileceği ayrıca hüküm altına alınmıştır⁶³. Bu hususla ilgili olarak Yönetmelik'te ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir.

b. 5510 Sayılı Kanun Düzenlemesinin Kişi Bakımından Uygulanması

“Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform” ile daha önce farklı sosyal sigorta mevzuatına tabi olan çalışanların sosyal güvenliğinin tek bir kanunla düzenlenerek norm birliği öngörülmüştür⁶⁴. Bu kapsamda sigortalı sayılanlar; esas olarak, hizmet sözleşmesiyle çalışanlar, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar ile memur ve diğer kamu görevlileri olmak üzere 5510 sayılı Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde sayılmış⁶⁵; genel sağlık sigortalısı sayılanlar ise, aynı Kanun’un 60. maddesinde düzenlenmiştir.

5510 sayılı Kanun’un yürürlüğünden önce, 506 sayılı Kanun’a tabi olan sigortalıların 5510 sayılı Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında; 1479 sayılı Kanun’a tabi olanların, 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında; 5434 sayılı Kanun’a tabi olanların 4. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında kabul edileceği, Kanun’un geçici 1. maddesi ile açıklığa kavuşturulmuştur.

Bununla beraber, söz konusu kişilerin, 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanun düzenlemelerine ilişkin olarak öngörülen geçiş hükümleri ile 5510 sayılı Kanun’un birtakım hükümlerinin kapsamı dışında bırakıldığı da görülmüştür⁶⁶.

⁶³ Bu konudaki ayrıntılı açıklamalar için bkz. §III/E

⁶⁴ Ali Güzel, “Sosyal Güvenlik Reformuna İlişkin Genel Değerlendirme” (Sosyal Güvenlik Reformu), **Toprak İşveren Dergisi**, S. 70, 2006, s. 3

⁶⁵ Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun düzenleniş nedeni olan, tek yasa ve norm ve standart birliği ilkesinin yerini tek yasa, üç uygulama, polistandart ilkelerine bırakmış olduğu yönündeki eleştiriler için bkz. Ali Rıza Okur, “Eski Yasada Olmayıp Yeni Yasada Olan Hükümler ve Yeni Tanımlar” (Yeni Yasada Olan Hükümler), **İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri 14. Yıl Toplantıları**, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2011, s. 164

⁶⁶ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 84, Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 8

Belirtmek gerekir ki 5510 sayılı Kanun, yersiz ödemelerin tahsiline yönelik olarak 506 ya da 1479 sayılı Kanun düzenlemelerinin uygulanmasını öngören herhangi bir hüküm içermemektedir. Bu sebeple, 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğünden önce, 506 sayılı ve 1479 sayılı Kanun'a tabi olan sigortalılara, gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine yapılan yersiz ödemelerin iadesinde 96. madde hükmünün uygulanacağında tereddüt bulunmamaktadır⁶⁷.

Ne var ki, 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi, Kanun'da aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde; iştirakçi iken, bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla 4. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamına alınanlar ve Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmış olup Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak yeniden çalışmaya başlayanlar ile bunların dul ve yetimleri hakkında 5510 sayılı Kanun'la yürürlükten kaldırılan hükümleri de dâhil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılacağını düzenleyerek söz konusu esastan ayrılmıştır. Aynı maddede, kamu idarelerinde hizmet sözleşmesiyle veya sözleşmeli personel olarak çalışanlardan; ilgili kanunları gereği 5434 sayılı Kanun ile ilgilendirilenlerin de aynı statüde çalışmaya devam ettikleri sürece haklarında 5434 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmış; böylelikle 5510 sayılı Kanun kapsamı, kamu idarelerinin kadro ve pozisyonlarında Kanun'un yürürlük tarihi sonrasında ilk kez çalışmaya başlayanlarla sınırlandırılmıştır⁶⁸.

Belirtmek gerekir ki bu düzenleme, *5510 sayılı Yasa'da, aynı hukuksal konumda bulunmayan memurlar ve diğer kamu görevlileri ile bunlar dışında kalan sigortalıların ... özellikleri gözetilmeksizin aynı sisteme bağlı tutulmasını, Anayasa'nın 2., 10. ve 128. maddelerine aykırı* bulan Anayasa Mahkemesinin 15.12.2006 tarihli

⁶⁷ Bu hususla ilgili olarak ayrıntılı açıklamalara aşağıda yer verilecektir. Bkz. §I/B/2/c

⁶⁸ Tuncay/ Ekmekçi, s. 301

iptal kararı^{69, 70} üzerine, 17.04.2008 tarihinde kabul edilen ve 5510 sayılı Kanun'un pek çok hükmünü tadil eden 5754 sayılı Kanun'a⁷¹ dayanmaktadır.

Bu düzenleme karşısında, kapsamına aldığı sigortalılar ile onların hak sahiplerine yapılan yersiz ödemelerin 5434 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri çerçevesinde iadeye tabi tutulması gerekmektedir. Nitekim Danıştay 17.02.2014 tarihli kararında⁷², 5510 sayılı Kanun'un "5434 sayılı Kanun'a İlişkin Geçiş Hükümleri" başlıklı geçici 4. maddesine atıfla, Sandık iştirakçisi iken emekliye ayrıldıktan sonra vefat eden babasından dolayı yetim aylığı bağlanan davacıya, emekli aylığının üçer aylık dönemlerde alınması nedeniyle vefat tarihini takip eden aydan sonraki aylıklarının ileriye dönük, peşin olarak ödenmiş olması üzerine yersiz ödenen bu aylıkların iadesi hakkında, 5434 sayılı Kanun'un başta yersiz ödemelere ilişkin 121. maddesi olmak üzere ilgili diğer düzenlemelerini dikkate alarak hüküm kurmuştur⁷³,
74.

⁶⁹ AYM, 15.12.2006, E. 2006/ 111, K. 2006/ 112, RG. 30.12.2006, 26392 5. Mükerrer, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kadir Arıcı, "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Yönünden Anayasaya Aykırılığı Sorunu" (Anayasaya Aykırılık), **TİSK Akademi**, C. 2, S. 3, 2007, s. 6-25; Sayım Yorgun, "5510 Sayılı Kanun, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı ve Çatırdayan Norm ve Standart Birliği", **TİSK Akademi**, C. 2, S. 4, 2007, s. 127-145; Fatma Başterzi, "Sosyal Güvenlik Sistemine Yeni Bir Bakış Açısı", **Mercek Dergisi**, 2008, s. 134-146; Utkan Araslı, "Anayasa Mahkemesi İptal Kararı ve Sosyal Güvenlikte Geline Son Durum" **Sicil İş Hukuku Dergisi**, S. 5, 2007, s. 130-139

⁷¹ 17.04.2008 tarih ve 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG. 8.5.2008, 26870, m. 68

⁷² Dan. 11. D, 17.02.2014, E. 2011/ 5443, K. 2014/ 309, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

⁷³ 5434 sayılı Kanun hükümlerinin uygulandığı diğer kararlar için bkz. Dan. 11. D, 13.03.2012, E. 2010/ 7359, K. 2012/ 905; Dan. 11. D, 27.06.2012, E. 2011/ 4705, K. 2012/ 4903, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

⁷⁴ 5434 sayılı Kanun kapsamında TC. Emekli Sandığından yetim aylığı alan davalının evlenmesinden sonra aylığı yersiz olarak almaya devam ettiğinin tespiti üzerine, yapılan ödemelerin tahsili için açılan davada Yargıtay, 5434 sayılı Kanun hükümlerince bağlanan davaya konu aylığın kesilmesinin de 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olduğu, uyumsuzluğun çözümünde ne 506 sayılı Kanun'un ne de 5510 sayılı Kanun'un uygulama yeri bulunduğunu; bu sebeple 5510 sayılı Kanun'un 101. madde hükümlerine göre sınırlı yetki ile donatılmış iş mahkemelerinin görevli olmadığını belirttikten sonra 2577 sayılı idari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinde kimler aleyhine idari yargıda dava açılabilirliğinin açıklanmış olduğuna işaret ederek gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişileri hakkında idari yargı yerinde dava açılmayacağından hareketle uyumsuzluğun genel mahkemelerde görülmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bkz. Yarg. 10. HD, 12.01.2015, E. 2014/6226, K. 2015/ 2015/67, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 2, S. 49, 2016, s. 1009-1010

c. 5510 Sayılı Kanun Düzenlemesinin Zaman Bakımından Uygulanması

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 106. maddesinde, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu’nun yürürlükten kaldırıldığı düzenlendikten sonra 506 ve 1479 sayılı Kanunların maddede sayılan hükümleri dışında yürürlükten kaldırıldığı; 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile 5434 sayılı Kanunlar bakımından ise maddede belirtilen hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir; Kanun’un yürürlük tarihi ise 108. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, 5510 sayılı Kanun, esas itibariyle 2008 yılı Ekim ayı başında⁷⁵ yürürlüğe girmiş olmakla birlikte, çeşitli durumlara özgü farklı yürürlük tarihleri de öngörmüştür⁷⁶.

Bununla beraber kazanılmış ve beklenen haklar bakımından yürürlükten kaldırılan kanun hükümlerinin ileriye etkisi⁷⁷, öngörülen geçiş hükümleri ile kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu hükümlerden olmak üzere 5510 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi ile 506, 1479, 2925 ve bu Kanunla mülga 2926 sayılı kanunlara göre bağlanan veya hak kazanılan aylık, gelir ve diğer ödeneklerin verilmesine devam edileceği; ayrıca bu gelir ve aylıkların durum değişikliği nedeniyle artırılması, azaltılması, kesilmesi veya yeniden bağlanmasında, bu Kanun’la yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Benzer şekilde, Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten önce iştirakçi veya sigortalı olanlar, vazife malullük, malullük ve yaşlılık veya emekli aylığı bağlananlar ve bu Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihte sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmaya devam edenler hakkında sosyal güvenlik destek primine tabi olma bakımından yürürlükten kaldırılan ilgili

⁷⁵ “Ekim ayı başı” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hakkında bkz. Fatih Uşan, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Başlangıcına İlişkin Tespitler” (Yürürlük), *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 14, 2009, s. 239. Kanun’un 3. maddesinde yer alan “ay” tanımından hareketle, 4 (a)lı ve 4 (c)liler için Kanun’un yürürlük başlangıcının, ücret/maaş alma tarihine göre belirlenmesi gerektiği; buna göre ayın 1’inde ücret/maaş alan 4(a) ve 4(c)liler için 01.10.2008, ayın 15’inde alanlar için de 15.10.2008 olduğu; 4(b)liler için böyle bir farklılık bulunmadığından 4(b)li sigortalılar yönünden Kanun’un yürürlük tarihinin 01.10.2008 olduğu belirtilmiştir.

⁷⁶ Uşan, *Yürürlük*, s. 239; Ali Rıza Okur, “Hukuk Tarihimizin Yürürlük Özürlü İlk Yasası: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” (Yürürlük), *İşveren Dergisi*, C. 46, S. 8, 2008, s. 40

⁷⁷ “Ertelenmiş etki” teorisi hakkında bkz. Kemal Gözler, *Hukuka Giriş*, 10. Baskı, Bursa: Ekin, 2013, s. 248 vd.

kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği, geçici 14. madde ile hüküm altına alınmıştır.

Öte yandan 5510 sayılı Kanun'un yürürlük meselesine ilişkin bir tatbik kanununun çıkarılmamış olması doktrinde eleştirilmiş⁷⁸; Kanun'da yer alan geçiş hükümleri yetersiz bulunmuştur⁷⁹.

5510 sayılı Kanun'un yersiz ödemelerin iadesini düzenleyen 96. maddesi, Kanun'un pek çok hükmü gibi 2008 yılı Ekim ayı başında⁸⁰ yürürlüğe girmiş olup 5510 sayılı Kanun'da, yersiz ödemelere ilişkin önceki mevzuat hükümlerinin uygulanmasını öngören herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır⁸¹. Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılan yersiz ödemelerin, 96. madde kapsamında iadeye tabi tutulmasında herhangi bir tereddüt bulunmazken; yürürlük öncesi dönemde yapılan yersiz ödemelerin Kurumca tahsilinde uygulanacak kanun hükmünü tespit etmek gerekmektedir.

Geçiş hukukunun genel ilkelerine göre, kanunların derhal yürürlüğe girmesi esas olup⁸² kanunların geçmişe yürümesi yasaktır⁸³. Kural olarak kanunlar, yürürlüğe girdikleri tarihle yürürlükten kalktıkları tarih arasında meydana gelen olay ve ilişkilere uygulanır⁸⁴. Yürürlük tarihinden önce başlamış olmakla birlikte henüz

⁷⁸ Ömer Ekmekçi, "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2006 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi" (Değerlendirme 2006), **Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2006**, Ankara: Kamu-İş, 2009, s. 300; Uşan, **Yürürlük**, s. 241,

⁷⁹ Ali Nazım Sözer, "Kanunların Önceye Etki Yasağı: Sosyal Sigortalar Hukuku Bakımından Bir Değerlendirme" (Önceye Etki), **Journal of Yaşar Üniversitesi**, C. 8, Özel Sayı (Armağan), 2013, s. 2492

⁸⁰ Bkz. dn. 75

⁸¹ Kanun'un yürürlük tarihinden önce iştirakçi olanlar hakkında bkz. §I/B/2/b

⁸² Başak Baysal, "Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü" (Yürürlük), **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Ankara: Seçkin, 2004, s. 485 vd. Kanunların zaman bakımından uygulanması konusunda ortaya konan klasik (kazanılmış hak teorisi) ve modern (derhal yürürlük teorisi) teoriler hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Baysal, **Yürürlük**, s. 476-481. Ayrıca bkz. Resul Aslanköylü, "Sosyal Güvenlik Hukukunda Sosyal Güvenliğe İlişkin Kanunların Geriye Yönelik Uygulanıp Uygulanamayacağı ve Kazanılmış Hak Kavramı" (Kazanılmış Hak), **Sicil İş Hukuku Dergisi**, 2009, S. 15, s. 214

⁸³ Seyfullah Edis, **Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri**, 5. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1993, s. 176 vd.; Zahit İmre, **Medeni Hukuka Giriş**, 3. Bası, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1980, s. 136 vd.; Kemal Oğuzman/ Nami Barlas, **Medeni Hukuk**, 21. Baskı, İstanbul: Vedat, 2014, s. 79 vd.

⁸⁴ Oğuzman/ Barlas, s. 79; Aslanköylü, **Kazanılmış Hak**, s. 213

tamamlanmamış olaylar hakkında yeni kanunun uygulanması, derhal yürürlük ilkesi gereğidir^{85, 86}. Söz konusu uygulama, hukuk güvenliği ve özellikle kazanılmış hakların korunması bağlamında kabul edilmiş olan kanunların geriye yürümezliği yasağı kapsamında değerlendirilmemektedir⁸⁷. Zira burada söz konusu olan gerçek olmayan geçmişe etkidir⁸⁸.

Sosyal Güvenlik Hukukunun kamusal niteliğine⁸⁹ dikkat çeken öğreti, yersiz ödemelerin iadesinin düzenlendiği 96. maddenin yürürlüğe girmesi ile birlikte hukuksal sonuçlarını derhal doğurmaya başlayacağını belirterek yürürlük öncesi dönemde yapılan yersiz ödemelerin dahi Kurumca 96. madde çerçevesinde tahsil edileceği sonucuna ulaşmıştır⁹⁰. Olayın meydana geldiği tarihte yürürlükte bulunan mevzuatı uygulamanın Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından her zaman doğru bir yaklaşım olmadığına işaret edilmiştir⁹¹. Zira 5510 sayılı Kanun düzenlemesi ile yersiz ödemelerin Kurumca tahsilinin farklı şekilde ele alındığı, yersiz ödemenin ilgililerin kusuru ya da Kurum hatasından kaynaklanmasına bağlı olarak iade yükümünün kapsamının farklı şekilde düzenlendiği, özellikle salt Kurum hatasından kaynaklanan yersiz ödemelerde iade ile yükümlü olunan kapsamın sınırlanarak sigortalılar lehine bir düzenleme getirildiği⁹², sözü edilen düzenlemenin derhal uygulanmaması halinde

⁸⁵ “Derhal yürürlüğe girme” hakkında bkz. Yarg. HGK, 08.11.2006, E. 2006/14701, K. 2006/698; Yarg. HGK, 06.02.2008, E. 2008/3-60, K. 2008/94; Yarg. HGK, 05.10.2011, E. 2011/10-476, K. 2011/584

⁸⁶ Ne var ki yeni kanunun, eski kanun zamanında kurulmuş ve etkilerini yeni kanun zamanında sürdürmekte olan bazı hukuki durumlara müdahale etmeyip eski kanunun bu durumlar için varlığını sürdürmesi de mümkündür. Bu husus özellikle birey iradelerinin ön planda olduğu sözleşmesel ilişkiler bakımından söz konusu olabilmekte; taraf iradelerinin eski kanun dönemindeki duruma dayanarak olduğundan bahisle söz konusu işlemler hakkında eski kanun hükümleri uygulama alanı bulabilmektedir. Ancak bu hususun da kamu düzeni mülahazasıyla sınırlanabileceği unutulmamalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Başak Baysal, “Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğü” (Borçlar Kanunu Yürürlük), *İÜHF*, C. LXX, S.1, 2012, s. 230

⁸⁷ Sözer, *Önceye Etki*, s. 2487; Baysal, *Yürürlük*, s. 485; Ömer, Ekmekçi, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2009 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi” (Değerlendirme 2009), *Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2009*, Ankara: Kamu-İş, 2011, s. 325

⁸⁸ Sözer, *Önceye Etki*, s. 2487, Uşan, *Yürürlük*, s. 246

⁸⁹ Sözer, *Sosyal Sigortalar*, s. 12; Tuncay/ Ekmekçi, s. 97 vd.; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 86; Arıcı, *Sosyal Güvenlik*, s. 62

⁹⁰ Özkaraca, *Yersiz Ödemelerin Geri Alınması*, s. 160; Aslanköylü, *Yersiz Ödemeler*, s. 28; Kök, s. 256; Akın, s. 549; M. Fatih Uşan, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2011 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi” (Değerlendirme 2011), *Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2011*, Ankara: Kamu-İş, 2013, s.521; A. Can Tuncay, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2013 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi” (Değerlendirme 2013), *Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2013*, İstanbul: Kamu-İş, 2015, s. 522. Ayrıca bkz.. Aslanköylü, *Kazanılmış Hak*, s. 217

⁹¹ Ekmekçi, *Değerlendirme 2006*, s. 298; Uşan, *Yürürlük*, s. 246

⁹² Özkaraca, *Yersiz Ödemelerin Geri Alınması*, s. 160

ilgililerin genel hükümler kapsamında sorumluluklarına gidilmesinin adil olmayacağı belirtilmiştir^{93, 94}. Yersiz ödemelere dair 96. maddenin, niteliği gereği geriye dönük olaylara yönelik bir düzenleme olarak Kanun'un yürürlük tarihinden önce gerçekleşen yersiz ödemelere uygulanmasının, düzenlemenin doğal sonucu olduğu da eklenmiştir⁹⁵.

Tüm bu hususları kazanılmış hak teorisi bağlamında değerlendiren doktrin, kanunların geriye yürümesi yasağının mutlak olmayıp istisnalarının⁹⁶ bulunduğundan hareket ile bu istisnalardan birini teşkil eden kamu düzeni ilkesi gereği, 96. madde hükmünün, kazanılmış haklara dokunmamak kaydıyla sürmekte olan uyuşmazlıklara uygulanacağı sonucuna ulaşmıştır^{97, 98}.

Nitekim Yargıtay içtihatları da bu yönde gelişmiş⁹⁹; 5510 sayılı Kanun öncesi mevzuatta iade yükümünün kapsamını belirleyen bir hüküm bulunmadığına işaret edilerek, Kanun'un geçici maddelerinde yersiz ödemelerin tahsili konusunda önceki hükümlerin uygulanması gereğini öngören herhangi bir kural bulunmadığından

⁹³ Tuncay, **Değerlendirme 2013**, s. 531-532

⁹⁴ Bu hususla ilgili olarak Uşan, Ceza Hukukunda geçerli olan sanığın lehine olan hükmün uygulanmasına ilişkin ilkenin, Sosyal Güvenlik Hukukunda bulunmadığını; olsa olsa -tıpkı İş Hukukunda mevcut olan işçi lehine yorum ilkesi gibi- sigortalı lehine yorum yapılması ilkesine başvurulabileceğini belirtmektedir. Bkz. Uşan, **Yürürlük**, s. 245 Krş. Ali Nazım Sözer, **Hukukta Yöntembilim (Yöntembilim)**, 5. Baskı, İstanbul: Beta, 2015, s. 335 vd.; Seçkin Nazlı, "Karar İncelemesi: Yurt Dışı Hizmet Borçlanması, Sosyal Güvenlik Destek Primi, Sigortalı Lehine Yorum İlkesi, İyiniyet, Dürüstlük İlkesi", **İÜHFM**, C. LXXII, S. 2, 2014, s. 670

⁹⁵ Kök, s. 255

⁹⁶ Aslanköylü, **Kazanılmış Hak**, s. 215-2016

⁹⁷ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 160; Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 28; Tuncay, **Değerlendirme 2013**, s. 531; Uşan, **Değerlendirme 2011**, s. 526

⁹⁸ Kazanılmış hak teorisi yerine derhal uygulama teorisinin benimsenip doğrudan doğruya kanundan doğan, yasa koyucunun belli bir hukuki rejim birliği yaratma iradesinin söz konusu olduğu sosyal güvenlik gibi alanlarda derhal uygulama ilkesinin işletilmesinin daha uygun olacağını düşünmekteyiz. Bu yönde bkz. Baysal, **Yürürlük**, s. 476-481. Nitekim doktrinde Uşan da esas itibarıyla kazanılmış hakların korunması ilkesinin benimsenmesi gerektiği kanaatinde olduğunu; ancak derhal yürürlüğe girme ilkesinin benimsenmesinin amaca daha çok hizmet ettiğini düşündüğünü ifade etmiştir. Bkz. Uşan, **Yürürlük**, s. 246. Bu sebeple, yürürlük öncesi dönemde yapılmış ve fakat henüz Kurumca tahsil edilmemiş yersiz ödemelerin 96. maddenin yürürlüğüyle birlikte bu hükme dayanılarak geri alınması, gerçek anlamda geçmişe yürüme olmadığından düzenlemenin geçmişe yürüdüğü, bu durumun geçmişe yürüme yasağının istisnasını oluşturduğu, giderek bir istisna hükmü olarak 96. maddenin uygulanması gerektiği şeklindeki yoruma katılamamaktayız.

⁹⁹ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 404

hareketle 96. madde hükmünün sürmekte olan uyuşmazlıklara uygulanması gerektiği yönünde kararlar verilmiştir^{100, 101}.

Ne var ki, 2011/58 sayılı Kurum Genelgesinde, sigortalı ve hak sahiplerine yapılan yersiz ödemelerin tespit tarihinin Kanun'un yürürlük tarihi olan 2008 Ekim döneminden önce olması halinde mülga kanun hükümlerinin, bu tarihten sonra olması halinde ise Kanun'un 96. madde hükmünün uygulanacağı düzenlenmiş bulunmaktadır.

3. 4447 Sayılı Kanun Düzenlemesi

25.08.1999 tarih ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu¹⁰², esas olarak işsizlik sigortasına ilişkin kuralları ve uygulama esaslarını düzenlemektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu ve Türkiye İş Kurumu^{103, 104} tarafından yürütülen işsizlik sigortasında sağlanan temel edim, sigortalı işsize¹⁰⁵ bağlanan işsizlik ödeneğidir. İŞKUR bünyesinde bulunan İşsizlik Sigortası Fonundan finanse edilen bu ödeneğin, sigortalının kusuru ile fazla ödenmesi halinde, yasal faizi ile birlikte geri alınacağı, 4447 sayılı Kanun'un 50. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. 506, 1479, 5434 ve 5510 sayılı Kanun düzenlemelerinden farklı olarak, sadece sigortalının kusurundan

¹⁰⁰ Yarg. 10. HD, 01.03.2010 E. 2009/ 15360, K. 2010/ 2623; Yarg. 21. HD, 09.02.2010, E. 2008/ 18258, K. 2010/ 1009; Yarg. 21. HD, 14.07.2011, E. 2010/ 7756, K. 2011/ 6336; Yarg. HGK, 06.04.2011, E. 2010/ 21-726, K. 2011/68; Yarg. HGK, 15.06.2011, E. 2011/ 21-362, K. 2011/ 409; Yarg. 10. HD, 10.06.2013, E. 2012/ 18321, K. 2013/ 12914; Yarg. 10. HD, 20.10.2014, E. 2014/ 20855, K. 2014/ 20085; Yarg. 21. HD, 27.02.2014, E. 2013/ 3187, K. 2014/ 3332; Yarg. HGK, 12.03.2014, E. 2013/ 21-2218, K. 2014/ 282; Yarg. HGK, 03.06.2015, E. 2014/ 21-285, K. 2015/ 1481, Yarg. 10. HD, 15.02.2016, E. 2015/ 8420, K. 2016/ 1841, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁰¹ Diğer taraftan Yargıtay, 506 sayılı Kanun döneminde gerçekleşen iş kazası ve meslek hastalıklarına ilişkin görülmekte olan rücu davalarında, olay tarihini esas alarak, Kurumun işverene rücu hakkını sınırlayan 5510 sayılı Kanun düzenlemesini uygulamamış; bu defa, 5510 sayılı Kanun'da, yürürlüğü öncesinde gerçekleşen olaylardan kaynaklanan rücu tazminat davalarında Kanun'un uygulanmasına olanak veren bir düzenleme bulunmadığını gerekçe olarak ileri sürmüştür. Bu yöndeki kararlar için bkz. Yarg. 10. HD, 29.01.2009, E. 2007/ 19747, K. 2009/ 709; Yarg. 10. HD, 08.06.2009, E. 2007/ 22391, K. 2009/ 10301; Yarg. 10. HD, 19.04.2010, E. 2008/ 20353, K. 2010/ 5609. Ayrıca bkz. Ali Güzel, "Sosyal Sigortalının Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2008 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi" (Değerlendirme 2008), **Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2008**, Ankara: Kamu-İş, 2010, s. 328 vd.; Uşan, **Değerlendirme 2011**, s. 342 vd. Aksi yöndeki görüş için bkz. Sözer, **Önceye Etki**, s. 2519 vd.; Mesut Balcı, "İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle İşverenin Sorumluluğu" (İş Kazası), **Sicil İş Hukuku Dergisi**, S. 4, 2006, s. 158.

¹⁰² RG. 08.09.1999, 23810

¹⁰³ Türkiye İş Kurumu, 25.6.2003 tarih ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu ile kurulmuş; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili kuruluşu olup, özel hukuk hükümlerine tâbi, tüzel kişiliği haiz, idari ve malî bakımdan özerk bir kamu kuruluşudur.

¹⁰⁴ Bundan sonra İŞKUR olarak anılacaktır.

¹⁰⁵ Bkz. 4447 sayılı Kanun m. 47

kaynaklanan yersiz ödemelerin fona iadesi öngörülmüştür¹⁰⁶. Üstelik 15.5.2008 tarih ve 5763 sayılı Kanun¹⁰⁷ ile 50. maddeye eklenen fıkra ile ölen sigortalı işsizlere ait fazla ödemelerin tahsil edilmeyeceği de ayrıca düzenlenmiş bulunmaktadır.

4447 sayılı Kanun'un kısa çalışmaya ilişkin hükümlerinin düzenlendiği ek 2. maddesinde, işverenin hatalı bilgi ve belge vermesi nedeniyle yapılan fazla ödemelerin yasal faizi ile birlikte işverenden tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır. İade yükümlüsü olarak işvereni muhatap alan Kanun; kısa çalışma ödeneğinin işçinin kusuru ile yersiz olarak ödenmesi haline “Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmelik”¹⁰⁸ hükümlerinde yer vererek, bu ödemelerin yasal faizi ile birlikte bu defa sigortalılardan tahsil edileceğini açıkça düzenlemiş bulunmaktadır.

29.01.2016 tarihli ve 6663 sayılı Kanun¹⁰⁹ ile 4447 sayılı Kanun'a eklenen ek 5. maddede yer alan doğum ve evlat edinme sonrası yarım çalışma ödeneğinin işverenin hatalı bilgi ve belge vermesi nedeniyle yersiz olarak ödenmesi halinde yapılan ödemelerin kanuni faizi ile birlikte işverenden tahsil edileceği hükmü, 4447 sayılı Kanun'un yersiz ödemelere dair bir diğer düzenlemesidir.

4447 sayılı Kanun'un konu ile ilgili son hükmü, ek madde 4'tür. Burada, 20.06.2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu¹¹⁰ kapsamında çok tehlikeli sınıfta yer alıp ondan fazla çalışanı bulunan ve üç yıl içinde ölümlü veya sürekli iş göremezlikle sonuçlanan iş kazası meydana gelmeyen işyerlerinde çalışanların işsizlik sigortası işveren payının teşvik olarak bir sonraki takvim yılından geçerli olmak üzere ve üç yıl süreyle %1 olarak alınacağı; bununla birlikte ölümlü

¹⁰⁶ İş akdi işveren tarafından feshedilen işçinin açtığı işe iade davasında çalıştırılmadığı dönem ilişkin olarak hak kazandığı en çok dört aylık ücret nedeniyle bu süreye karşılık gelen işsizlik ödeneğinin iadesinin gerekmediği, zira yapılan ödemenin sigortalının kusurundan ileri gelmediği yönünde bkz. Fevzi Şahlanan, “Feshin Geçersizliği-İşsizlik Ödeneğinin İadesi Karar İncelemesi”, **Tekstil İşveren Hukuk Dergisi**, S. 382, 2012, s. 2-5. Bu konuda bir düzenleme getirilerek işçinin iş güvencesi ve anayasal sosyal güvenlik hakkına uygun olarak en çok dört aylık dönem için ödenmiş olan işsizlik ödeneğinin iadesinin gerekmediğinin kurala bağlanması gerektiği hakkında bkz. Sarper Süzek, **İş Hukuku**, 11. Baskı, İstanbul: Beta, 2015, s. 662 vd.

¹⁰⁷ RG. 26.5.2008, 26887

¹⁰⁸ RG. 30.04.2011, 27920

¹⁰⁹ RG. 10.02.2016, 29620

¹¹⁰ RG. 30.06.2012, 28339

veya sürekli iş göremezlikle sonuçlanan iş kazalarının meydana gelmesi hâlinde bu teşvik uygulamasına son verileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda teşvikten yararlanan işverenlerden ölümlü veya sürekli iş göremezlikle sonuçlanan iş kazalarını bildirmeyenlerin, iş kazasının meydana geldiği tarihten itibaren yararlandıkları primleri yasal faizi ile birlikte geri ödeyeceği düzenlenerek yersiz ödenen teşviklerin iadesi amaçlanmıştır.

C. İade Talebinin Hukuki Niteliği

Bilindiği gibi; işveren¹¹¹, sigortalı ve Kurum arasında kurulan, kamu hukuku karakterli sosyal sigorta ilişkisinde¹¹² sigortalı ve hak sahiplerine sosyal sigorta yardımları sağlanmaktadır. Kanunun öngördüğü şartların karşılanması üzerine bu edimlere ilişkin *yargısal yönden icrası mümkün kamusal talep hakkı* doğar^{113, 114}. Bu sebeple sosyal sigorta yardımlarının doğumu ve devamı için aranan şartlar yerine getirilmeksizin Kurumca sigortalılara sağlanan sosyal sigorta yardımları, yersiz ödeme¹¹⁵ oluşturur ve bu ödemelerin Kuruma iadesi gerekir.

Kurumca ilgililere yöneltilecek iade talebinin hukuki niteliği, sebepsiz zenginleşmeden doğan alacak hakkıdır¹¹⁶. Türk Borçlar Kanunu'nun¹¹⁷ 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme¹¹⁸, geçerli bir sebep olmaksızın bir

¹¹¹ Bağımsız çalışmalar bakımından durumun farklılık arz ettiği gözden kaçırılmamalıdır.

¹¹² Sosyal sigorta ilişkisinin kamusal niteliği hakkında bkz. Tunçomağ, **Sosyal Sigortalar**, s. 165; Güzel/ Okur/ Canıklıoğlu, s. 86; Tuncay/ Ekmekçi, s. 138 vd.; Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 33; Arıcı, **Sosyal Güvenlik**, s. 269

¹¹³ Tuncay/ Ekmekçi, s. 151

¹¹⁴ Ayrıca bkz. Yarg. 10. HD, 03.11.2011, E. 2011/ 7225, K. 2011/ 15311; Yarg. HGK, 13.03.2013, E. 2012/ 10-1154, K. 2013/ 360; Yarg. 21. HD, 19.06.2014, E. 2013/ 18162, K. 2014/ 14265; Yarg. HGK, 03.06.2015, E. 2014/ 21-285, K. 2015/ 1485, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹¹⁵ Yersiz ödeme kavramı hakkındaki açıklamalar için bkz. §I/A

¹¹⁶ Tuncay/ Ekmekçi, s. 524; Abdülkadir Arpacı/ Hüseyin Hatemi/ Necip Kocayusufoğlu/ Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme (Haksız Zenginleşme, 2002)**, c. III, 3. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2002, s. 258, Haluk N. Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 13. Bası, İstanbul: Beta, 2013, s. 203; Ayşe Köme Akpulat, “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İyiniyetin Korunması”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, S. 23, 2011, s. 202

¹¹⁷ 11.01.2011 tarih ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, RG. 04.02.2011, 27836

¹¹⁸ “Sebepsiz zenginleşme” kavramının “haksız iktisap”, “haksız zenginleşme”, “sebepsiz iktisap”, “nedensiz edim” gibi farklı kullanımları hakkında bkz. M. Turgut Öz, **Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme**, İstanbul: Kazancı, 1990, s. 4

kimsenin malvarlığından veya emeğinden zenginleşme olarak tanımlanmaktadır^{119, 120}. Zira ilgililere yapılan yersiz ödemeler nedeniyle Kurum giderlerinin artmasına bağlı olarak Kurumun malvarlığında bir azalma meydana gelmekte; buna mukabil ilgililer bu ödemeler ile Kurum aleyhine zenginleşmektedir. Söz konusu zenginleşme, Kurum tarafından yapılan aylık, gelir, ödenek ve sair ödemeler neticesinde ilgililerin malvarlığında meydana gelen fiili artış, müspet zenginleşme¹²¹ şeklinde gerçekleşebileceği gibi genel sağlık sigortası kapsamında sunulan sağlık hizmetlerinin, ilgililerin malvarlığında azalmayı önlemesi üzerine menfi zenginleşme¹²² şeklinde de tezahür edebilir¹²³. Sözü edilen ödemeler bakımından sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma hususunda kanunda öngörülen şartların bulunmaması ise bu kazandırmaları sebepsiz (sine causa) kılmakta; bu kapsamda ilgililere sağlanan yersiz ödemeler, ifa sonucu zenginleşmelerin bir türü olan¹²⁴ ve TBK madde 78’te ifadesini bulan “borçlanılmamış edimin ifası”¹²⁵ olarak Kurum nezdinde bir alacak hakkı doğurmaktadır. Zira Kurum, sosyal sigorta ilişkisinden doğan edimi ifa amacı ile

¹¹⁹ André Bussy, **İsviçre Türk Hukukunda Sebepsiz Zenginleşme**, Çev. Kemal Tahir Gürsoy, Ankara: Kenan, 1948, s. 5; Seza, Reisoğlu, **Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları**, Ankara: Ajans Türk Yayınları, 1961, s. 1; Kenan Tunçomağ, **Borçlar Hukuku (Borçlar Hukuku)**, c. I, 3. Bası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1968, s. 337 vd.; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku**, c. I, 2. Bası, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976, s. 728; Andreas Von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, Çev. Cevat Edege, c. I-II, İstanbul: Olgaç Matbaası, 1983, s. 415; İlhan Uluhan, **İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşmenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu**, İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 1984, s. 5; Selahattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Halûk Burcuoğlu/ Atillâ Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, c. II, 7. Baskı, İstanbul: Filiz, 1993, s. 968; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Ankara: Yetkin, 2015, s. 840; M. Kemal Oğuzman/ M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler (c. II)**, c. II, 11. Baskı, İstanbul: Vedat, 2013, s. 321; Abdülkadir Arpacı/ Hüseyin Hatemi/ Necip Kocayusufpaşaoğlu/ Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme (Haksız Zenginleşme)**, c. III, 6. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014, s. 309; Nomer, s. 201; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, 17. Baskı, Ankara: Turhan, 2013, s. 511; Hüseyin Hatemi/ Emre, Gökyayla, **Borçlar Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul: Vedat, 2015, s. 198; Safa Reisoğlu, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, İstanbul: Beta, 2012, s. 273; Pierre Tercier/ Pascal Pichonnaz/ H. Murat Develioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, On İki Levha, 2016, s. 557; Nihat Yavuz, **Uygulamada Sebepsiz İktisap**, Ankara: Adalet, 2011, s. 2

¹²⁰ Temelinde denkleştirici adalet düşüncesinin yer aldığı bu kurum, kamu hukuku alanında dahi uygulama kabiliyetine sahiptir. Bkz. Bussy, s. 13. Ayrıca bkz. Dilşat Yılmaz, “İdare Hukuku ve Özel Hukuk Arasında Yarışma mı Uzlaşma mı?”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 2, 2013, s. 167. Memurlara yapılan yersiz ödemelerin geri alınması hakkında bkz. Yarg. İBBGK, 27.01.1973, E. 1972/6 K. 1973/2; Dan. İBGK, 22.12.1973, E. 1968/8, K. 1973/14, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com; Ayrıca bkz. Zafer Demirci, “Devlet Memurlarına Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, **ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi**, C. 2, S. 2, 2014, s. 43-52. Fazla alınan damga vergisi hakkında bkz. Dan. İBGK, 02.07.2012, E. 2009/1, K. 2012/2, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

¹²¹ Müspet zenginleşme hakkında bkz. Eren, s. 859-861

¹²² Menfi zenginleşme hakkında bkz. Eren, s. 861-862

¹²³ Köme Akpulat, s. 202-203

¹²⁴ Oğuzman/ Öz, c. II, s. 346

¹²⁵ “Condictio indebiti” hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 83 vd.; Eren, s. 877 vd.; Arpacı/ Hatemi/ Kocayusufpaşaoğlu/ Serozan, **Haksız Zenginleşme**, s. 331 vd.

hareket etmekte; ancak kazandırmanın yapıldığı anda kanunun öngördüğü şartların gerçekleşmemesinden ötürü ifa borcu doğmadığı halde söz konusu edimi hataen yerine getirmektedir.

Nitekim 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu döneminde, yersiz ödemelerin iadesini öngören genel nitelikte bir düzenlenme bulunmazken bu ödemeler, genel hükümler çerçevesinde Kuruma iade edilmiş¹²⁶, 4958 sayılı Kanun ile 121. maddeye eklenen fıkra ile yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımlarının ilgililerin sonraki her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınacağı düzenlendiğinde dahi iade yükümünün kapsamı yine sebepsiz zenginleşme kuralları ile tespit edilmiştir¹²⁷.

Bununla birlikte 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile Yargıtay, 96. maddenin sebepsiz zenginleşmede iade konusunda özel bir düzenleme olduğu; bu bağlamda olmak üzere 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 63. maddesi¹²⁸ hükmüne nazaran uygulama önceliğine sahip olduğu yönünde kararlar vermiştir^{129, 130}. Nitekim borçlanılmamış edimin ifasının düzenlendiği TBK madde 78 de borç olmadığı halde ödenmiş olan edimin geri istenmesine ilişkin diğer kanun hükümlerinin saklı olduğuna

¹²⁶ Bkz. Kök, s. 254, Ulusan, s. 182. Ayrıca bkz. Yarg. 10. HD, 09.03.1979, E. 1978/ 6966, K. 1979/ 2014, YKD, C. 5, S. 6, 1979, s. 824. Bkz. Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 261

¹²⁷ Yarg. HGK, 12.03.2008, E. 2008/21-35, K. 2008/248, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

¹²⁸ TBK 77. maddeye karşılık gelmektedir.

¹²⁹ Yarg. HGK, 15.06.2011, E. 2011/ 21-362, K. 2011/409; Yarg. HGK, 15.06.2012, E. 2012/ 21-196, K. 2012/ 396, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net. Yarg. 10. HD, 03.06.2013, E. 2012/ 7652, K. 2013/ 12339; Yarg. 21. HD, 20.02.2014, E. 2013/ 2933, K. 2014/ 2782, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Yarg. HGK, 25.02.2015, E. 2013/ 1502, K. 2015/ 879, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

¹³⁰ Önemle belirtmek gerekir ki 96. maddenin sebepsiz zenginleşmede geri verme konusunda özel bir düzenleme olduğunu kabul eden Yargıtay'ın diğer yandan Kuruma iade edilecek tutarın belirlenmesinde 818 sayılı BK m. 63'ün göz önünde tutulması gerektiği yönündeki kararları da azımsanmayacak sayıdadır. Bu yöndeki kararlar için bkz. Yarg. 10. HD, 07.04.2009, E. 2007/ 22686, K. 2009/ 6618; Yarg. 10. HD, 08.06.2010, E. 2008/ 12335, K. 2010/ 8243; Yarg. 10. HD, 19.04.2010, E. 2008/ 21257, K. 2010/ 5650; Yarg. 10. HD, 13.05.2010, E. 2009/ 2009, K. 2010/ 7103; Yarg. 10. HD, 27.05.2010, E. 2009/ 1146, K. 2010/ 7566; Yarg. 10. HD, 08.06.2010, E. 2008/ 12335, K. 2010/ 8243, Yarg. 10. HD, 14.03.2011, E. 2009/ 10814, K. 2011/ 3281; Yarg.10. HD, 05.07.2011, E. 2009/ 11024, K. 2011/ 10307, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net. Konuya ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. §III/B/4/a

son fıkrasında¹³¹ yer vererek bu konudaki genel ilkeye işaret etmiştir¹³². Bu yönüyle Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin, başta 96. madde olmak üzere 5510 sayılı Kanun'un ilgili diğer hükümleri çerçevesinde iadeye konu edileceği¹³³ kuşkusuzdur. Doksan altıncı maddede yersiz ödemenin ilgililerin kusurlu davranışı ya da Kurumdan kaynaklanmasına bağlı olarak iade kapsamının farklı belirlenmesi, bunun ise hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemelerle sınırlı olması karşısında bu kapsamı aşan kazandırmaların sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak Kurumca ilgililerden talep edilmesinin mümkün olmadığı açıktır¹³⁴. Ancak bu durumda dahi Kurumun iade talebinin hukuki dayanağının sebepsiz zenginleşme olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu husus özellikle yukarıda sözü edilen düzenlemelerde yer almayan konular hakkında sebepsiz zenginleşmeye ilişkin genel hükümlere başvurulmasında kendini göstermektedir¹³⁵.

Öte yandan, yersiz ödemede bulunan Kurumun, sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma hususunda yaptığı hatalı değerlendirme; kendi kusurundan kaynaklanabileceği gibi muhatap işveren, sigortalı, gelir veya aylık almakta olanlar ve bunların hak sahipleri ya da genel sağlık sigortalıları ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin kusurlu hareketinden de ileri gelebilir. Sahte hizmet kazandırmak suretiyle sigorta yardımlarından yararlanan, Kuruma ibraz edilen bilgi ve belgelerle gerçeğe aykırı bildirimde bulunan, bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesi gerektiği halde durumu gizleyen ilgililerin bu fiilleri aynı zamanda haksız fiil teşkil etmektedir. Haksız fiil, TBK madde 49 vd. da düzenlenmiş olup kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına verilen zararların tazmini borcunu doğurur. Doktrinde hakim görüş, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan taleplerin yarıştığı yönündedir¹³⁶. Bununla

¹³¹ Eklemek gerekir ki TBK m. 78'in 818 sayılı Borçlar Kanunu'ndaki karşılığı olan 62. maddede böyle bir düzenleme bulunmamaktayken söz konusu fıkranın, mehz İsviçre Borçlar Kanunu'nun 63. maddesinin üçüncü fıkrasından alındığı, maddenin gerekçesinde ifade edilmiştir.

¹³² Bkz. M. Turgut Öz, "Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri", **Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları III (Değerlendirme)**, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2014, s. 29

¹³³ Nomer, s. 203

¹³⁴ Bu yönde bkz. Yarg. 10. HD, 08.02.2016, E. 2016/ 1094, K. 2016/ 1213, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹³⁵ Nomer, s. 203. Bu bağlamda Nomer, Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin iadesinin kapsamı ve zamanasını konusunda genel hükümlerin uygulanması gerektiğine işaret etmektedir. Bu hususla ilgili olarak ayrıntılı açıklamalar için bkz. aş. §III/B/4, §III/D/1

¹³⁶ Eren, s. 849-850; Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 67-70; Arpacı/ Hatemi/ Kocayusufpaşaoğlu/ Serozan, **Haksız Zenginleşme**, s. 324; Tercier/ Pichonnaz/ Develioğlu, s. 560. Aksi yöndeki görüş, hak sahibinin davalıya karşı haksız fiil alacağı mevcut olduğu takdirde zenginleşmenin söz konusu olamayacağından hareketle haksız fiilden doğan alacak hakkının sebepsiz zenginleşme talebini önlediği

beraber, yersiz ödemelerin Kuruma iadesinin-bu ödemeler ilgililerin haksız fiil niteliğindeki birtakım fiillerinden kaynaklanmış olsa dahi- hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler ile sınırlı olduğu 96. maddede açıkça düzenlendiğinden bu kısmı aşan zararın tazmininin haksız fiil hukuksal temeline dayalı olarak da olsa talep edilmesinin mümkün olmadığına dikkat çekmek gerekir¹³⁷.

şeklinde. Borcundan fazla ifa eden sözleşme tarafının bu eylemine, karşı tarafın sözleşmeye aykırı veya haksız bir fiili yol açmışsa (mesela karşı tarafın hilesi sonucunda fazla ödeme gerçekleşmiş ise) bu durumda sebepsiz zenginleşme yerine borca aykırılık veya haksız fiil hükümleri uyarınca bir talep söz konusu olacağı yönünde bkz. Barış Demirsatan, “Türk Borçlar Kanunu’nun 78. Maddesinin Uygulama Alanına İlişkin Olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 14.03.2012 Tarih ve E. 2011/ 13-748 K. 2012/ 140 sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, **İÜHF**, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 575-576, dn. 56

¹³⁷ Gelir ve aylık almakta olan kişilerin hesaplarından çekilen aylıkların iadesinin yersiz ödeme kavramı kapsamında ele alınmadığını; sona eren sosyal sigorta ilişkisi nedeniyle, yapılan ödemelerin Kuruma iadesinin genel hükümlere tabi olduğunu hatırlatmak isteriz. Bkz. dn. 17 ve 18.

II. YERSİZ ÖDEME HALLERİ

A. Genel Olarak

Yersiz ödemelerin, Kurumun, ilgililerin bu edimlere hak kazandığı yolundaki hatalı değerlendirmelerinden kaynaklandığı yukarıda açıklanmıştır. Sözü edilen hata, Borçlar Hukukundaki iradeyi sakatlayan hallerden biri olan “yanılma”¹³⁸ olmayıp¹³⁹ Kurumun maddi ve hukuki duruma ilişkin yanlış değerlendirmelerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bu sebeple ilgililere yapılan yersiz ödemelerin Kurumca rücuu için bu hatanın esaslı olması aranmamaktadır.

Kurumun, ilgililerin sosyal sigorta edimine hak kazandığı hususundaki hatası, onların kusurundan ileri gelebileceği gibi, bu konuda Kurum da kusurlu bulunabilir. Kanunda öngörülen şartlar yerine gelmediği halde sahte bilgi ve belgelerle sosyal sigorta yardımlarından yararlanılması örneğinde olduğu gibi Kurumun hataya düşerek yersiz ödemelerde bulunması ilgililerin kusurundan kaynaklanmakta; buna karşılık ilgililerin herhangi bir kusuru bulunmaksızın Kurum çalışanlarının ihmali ve kastından kaynaklanan yersiz ödemeler de söz konusu olabilmektedir. Bu ihtimalleri dikkate alan kanun koyucu, 5510 sayılı Kanun’da, yersiz ödemelerin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan kaynaklanmasını farklı şekilde düzenleyip bu ayrıma farklı hukuki sonuçlar bağlamıştır. Sözü edilen düzenleme şu şekilde kaleme alınmış bulunmaktadır:

¹³⁸ Bkz. TBK madde 30 vd. Ayrıca bkz. M. Kemal Oğuzman/ M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler (c. I)**, c. I, 11. Baskı, İstanbul: Vedat, 2013, s. 94 vd.

¹³⁹ Eren, s. 878

“Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b) Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmi dört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmi dört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan,

itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır.”

Düzenlemede yer alan “...ödemeler (işverenler, sigortalılar, isteğe bağlı sigortalılar, gelir veya aylık almakta olanlar ve bunların hak sahipleri, genel sağlık sigortalıları ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin) kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa” şeklindeki ifade isabetli gözükmemektedir. Türk Borçlar Kanunu’nda tanımına yer verilmemiş olan kusur, doktrinde, hukuka aykırı sonucu istemek veya bu sonucu istemiş olmamakla beraber hukuka aykırı davranıştan kaçınmak için iradesini yeter derecede kullanmamak şeklinde tanımlanmıştır¹⁴⁰. Kusurun, kast ve ihmal şeklinde iki türü vardır¹⁴¹. Borçlar Hukukunun genel esasları karşısında, 96. maddenin birinci fıkrasının (a) bendindeki “*kasıtlı veya kusurlu davranış*” şeklindeki ifadeyi isabetli bulmak mümkün değildir. Öte yandan (b) bendinde yer alan “*Kurumun hatalı işleminden kaynaklanmışsa*” şeklindeki düzenlenme, ilgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin de esasında Kurumun hatalı işleminden kaynaklandığı hususunu göz ardı eden bir içeriktedir. Oysa

¹⁴⁰ Haluk Tandoğan, **Türk Mes’uliyet Hukuku**, İstanbul: Vedat, 2010, s. 45; Von Tuhr, s. 377; Oğuzman/ Öz, s. 53; Eren, s. 570

¹⁴¹ Henri Deschenaux/ Pierre Tercier, **Sorumluluk Hukuku**, Çev. Salim Özdemir, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1983, s. 52 vd.; Tandoğan, s. 45 vd.

burada kastedilmesi gereken hatalı işlemin tesisinde *Kurumun kusurunun* bulunmasıdır.

Kurumun yersiz ödemelere yol açan hatalı işlemlerinin kendi kusuru ya da ilgililerin kusurundan kaynaklanması noktasında yapılan bu ayrımın, sebepsiz zenginleşmenin iyiniyetle veya kötüniyetle gerçekleşmiş olmasına dayandırıldığı Yargıtay kararlarına¹⁴² rastlamak mümkündür¹⁴³. Durumun gerektirdiği özenin gösterilmesine rağmen bir hakkın kazanılmasına veya başka bir hukuki sonucun gerçekleşmesine ait bir engelin bilinmemesi ve bilinmesinin de gerekmemesi iyiniyet olarak kabul edilirken; bu engelin bilinmesi ya da bilinmesinin gerekmesi ise kötüniyet olarak ifade edilir¹⁴⁴. Şu durumda iyiniyetle sebepsiz zenginleşen kimse, zenginleşmenin sebepsiz olduğunu, dolayısıyla geri verme borcu ile yükümlü bulunduğunu bilmeyen, bilmesi de gerekmeyen kimsedir¹⁴⁵. Kendi kusuru ile Kurumun yersiz ödemede bulunmasına sebep olan kimselerin iyiniyetli olamayacağı açıktır¹⁴⁶. Ne var ki yersiz ödemenin Kurumun kusurundan kaynaklandığı her durumu sebepsiz zenginleşmenin iyiniyetle gerçekleştiği bir hal olarak nitelendirmek isabetli değildir. Zira ilgililerin herhangi bir kusuru bulunmasa dahi Kurumun kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerde, yapılan ödemenin yersiz olduğunu bilebilecek sigortalı ve hak sahiplerinin iyiniyetli addedilmesi mümkün değildir. Kurumun kusuruna dayanan yersiz ödemelerde dahi ilgililer bakımından iyiniyet kötüniyet değerlendirilmesinin yapılabileceği açıktır¹⁴⁷. Bu sebeple, 96. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan ilgililerin kusuruna dayanan yersiz ödemeleri, kötüniyetle sebepsiz zenginleşme; (b) bendinde yer alan Kurumun kusuruna dayanan yersiz ödemeleri iyiniyetle sebepsiz zenginleşme olarak değerlendiren görüşe katılamamaktayız.

¹⁴² Yarg. 10. HD, 08.06.2010, E. 2008/ 12335, K. 2010/ 8243; Yarg. HGK, 15.06.2011, E. 2011/21-362, K. 2011/409; Yarg. HGK, 06.07.2011, E. 2011/ 21- 402, K. 2011/ 472; Yarg. HGK, 15.06.2012, E. 2012/21-196, K. 2012/396, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

¹⁴³ Aynı yönde bkz. Tuncay/ Ekmekçi, s. 524; Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 30

¹⁴⁴ Halil Akkanat, **Türk Medeni Hukukunda İyiniyetin Korunması**, İstanbul: Filiz, 2010, s. 49; Oğuzman/ Barlas, s. 238; Turgut Akıntürk/ Derya Ateş Karaman, **Medeni Hukuk**, 19. Baskı, İstanbul: Beta, 2013, s. 81

¹⁴⁵ Eren, s. 890; Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 146 vd.

¹⁴⁶ Bu kişilerin istisnaen de olsa iyiniyetli sayılmasını gerektirebilecek durumların varlığı hakkında bkz. §III/B/4/b

¹⁴⁷ Bu yönde bkz. Köme Akpulat, s. 202

Kanunda öngörülen düzenlemeye uygun olarak 96. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde düzenlenen ilgililerin kusurundan kaynaklanan başlıca yersiz ödeme halleri ile (b) bendinde düzenlenen Kurumun kusuruna dayanan yersiz ödeme halleri aşağıda ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir.

B. İlgililerin Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödeme Halleri

1. Genel Olarak

İlgililerin kusuruna dayanan yersiz ödemeler, sosyal sigorta yardımlarına hak kazanamayacak sigortalı ve hak sahipleri ile genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ilgili yardımlara hak kazandığı yolunda Kurumu yanıltmasına, hilesine dayanır. Bu hile; gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak, sahte hizmet kazandırmak, sahte bilgi ve belgelerle sosyal sigorta yardımlarından yararlanmak şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesini gerektiren durum değişikliğinin Kuruma bildirilmemesi, Kurumdan gizlenmesi şeklinde de gerçekleşebilir.

Hileli davranış; bizzat sigortalı ve hak sahipleri ile genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerce gerçekleştirilebileceği gibi işveren, sağlık hizmet sunucuları ve sigortalı işlem muhatapları¹⁴⁸ tarafından da gerçekleştirilebilir.

İlgililerin kusurlu davranışlarından doğan yersiz ödeme halleri, Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesinde, Kuruma verilen veya ibraz edilen belgelerle gerçeğe aykırı bildirimde bulunulması; örneği Kurumca hazırlanan belgelerle bildirilmesi taahhüt edilen durum değişikliklerinin bir ay içinde Kuruma bildirilmemesi; Kanun'da öngörülen şartlar yerine gelmediği hâlde, sahte bilgi ve belgelerle sağlık hizmetleri ve diğer haklardan, ödeneklerden yararlanılması ile gelir veya aylık bağlatılması; sahte hizmet

¹⁴⁸ Vergi daireleri, esnaf ve sanatkâr sicil müdürlüğü, ticaret sicil müdürlüğü ve meslek odaları şeklinde geniş bir yelpazede ele alınan işlem muhatapı kavramı hakkında bkz. Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 33

kazandırılmak suretiyle sağlık hizmetleri ve diğer haklardan, ödeneklerden yararlanılması ile gelir veya aylık bağlatılması; boşanma nedeniyle gelir veya aylık bağlandıktan sonra boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşanması; gelir ve aylıklarının kesilmesi gerektiği hâlde durumun gizlenmesi ve/veya bildirilmemesi; sigortalılar ile gelir veya aylık alanlara yapılan ödemelerden, hak sahipliği sona ermesine rağmen herhangi bir kişi tarafından tahsilat yapılması olarak sayılmış bulunmaktadır. İlgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödeme halleri, ikincil mevzuattaki bu tasnif dikkate alınarak aşağıda incelenecektir¹⁴⁹.

2. Kuruma İbraz Edilen Belgelerle Gerçeğe Aykırı Bildirimde Bulunulması

Sosyal sigorta ilişkisinden doğan yükümlülüklerden biri olan bildirim, başta bu ilişkiyi doğuran sigortalı çalış(tır)ma olgusunun Kuruma bildirilmesini gerektirir¹⁵⁰. Bu hususta işverenler, işyerlerinin ve sigortalılığın Kuruma bildirilmesi ile yükümlü kılınmıştır. Doksan ikinci maddede, kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamındaki kişilerin sigortalı ve genel sağlık sigortalısı olması, genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin ise genel sağlık sigortalısı olmasının zorunlu olduğu hüküm altına alınmış; sigortalılığın 7. maddede belirtilen çalışmaya başlama ya da statüye geçmekle kendiliğinden başlayacağı düzenlenmişse de bu durumun tescilini sağlamak üzere işverenler ve 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı olanlar bakımından ise vergi daireleri, esnaf ve sanatkâr ile ticaret sicil müdürlükleri vb. sigortalı işlem muhatapları, 8. madde uyarınca işe giriş bildirgesi düzenlemek ve 11. madde uyarınca düzenleyecekleri işyeri bildirgesi ile işyerlerini Kuruma bildirmekle yükümlü kılınmışlardır. Sözü edilen işyeri ve işe giriş bildireleri ile gerçeğe aykırı bildirimde bulunulması, Kurumun yersiz ödeme yapmasına sebep olabilir. Zira işyerlerinin gerçeğe aykırı olarak tescili ile sigortalılık niteliği taşımadığı halde, gerçeğe aykırı olarak bildirilen tescil kayıtları¹⁵¹, geçersiz sigorta ilişkisi doğurur. Bu geçersiz sigorta ilişkisine dayalı olarak ilgililere yapılan ödemelerin, 96. maddenin

¹⁴⁹ Önemle ifade etmek gerekir ki ilgililerin kusurundan kaynaklanan tüm yersiz ödeme hallerini ele almak mümkün olmadığı gibi çalışma konumuzun amacı da bu değildir. Bu bağlamda belli başlı yersiz ödeme hallerine ilişkin olarak yapılan değerlendirmelerin aşağıda yer verilenlerle sınırlı olmadığına; ayrı başlıklar altında değerlendirilen birtakım hususların çakışabileceğine işaret etmek isteriz.

¹⁵⁰ Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 54. Bu işlemin amacı hakkında bkz. Mustafa Çenberci, **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Ankara: Olgaç Matbaası, 1985, s. 97 vd.

¹⁵¹ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 190

birinci fıkrasının (a) bendi çerçevesinde Kuruma iadesi gerekir¹⁵². Benzer durum, sigortalılığın sona ermesinin düzenlendiği 9. madde uyarınca düzenlenmesi gereken işten ayrılış bildirgesinin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesinde de görülür¹⁵³.

Bunun dışında, meydana gelen sigorta risklerinin de bazı hallerde Kuruma bildirilmesi gerekir. Zira sigorta yardımlarına hak kazanma konusunda kanunun öngördüğü şartların yerine getirilmiş olması Kurumun bu yardımları resen yapması için yeterli olmayıp bildirim yükümlülüğü, gerçekleşen sigorta riskinin Kuruma bildirilmesini de kapsamaktadır. Bu bildirim, kimi hallerde işveren, sigortalı veya hak sahiplerince kimi hallerde ise sigortalının işlem muhatapları tarafından yerine getirilir. Sözü edilen bildirim yükümlülerinin gerçeğe aykırı bildirimleri sonucu sağlanan sigorta yardımları, ilgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemeler niteliğinde olup bu çerçevede Kurumca ilgisinden tahsil edilir.

En tipik örneği, gerçeğe aykırı olarak bildirilen iş kazalarıdır. Bilindiği gibi kısa vadeli sigorta kollarından biri olan iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından kazaya uğrayan ya da hastalığa tutulan sigortalıya sağlanan geçici iş göremezlik ödeneği ve sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanmak için sigortalı olmak dışında herhangi bir bekleme (staj) süresi ya da prim ödeme koşulu aranmaz^{154, 155}. Bu sebeple gerçekte iş

¹⁵² Yaşlılık aylığına esas alınan sigortalılığın sahte oda kaydına dayanması sonucu yersiz hale gelen ödemelerin Kuruma iadesinde 96. maddenin (a) bendinin uygulanmasına ilişkin olarak bkz. Yarg. 10. HD, 08.02.2016, E. 2016/1094, K. 2016/1213, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Bu şekilde sahte hizmet kazandırılmak suretiyle sosyal sigorta yardımlarına hak kazanmak aşağıda ayrıca ele alınacak olup ayrıntılı bilgi için bkz. §II/B/3

¹⁵³ Özellikle işsizlik sigortasından sağlanan yardımlara hak kazanabilmek için hizmet akdinin 4447 sayılı Kanun'da öngörülen sebeplere dayalı olarak sona ermiş olması gerektiğinden işten ayrılma bildirgesinin buna uygun fakat gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi bu kapsamdadır. Bu noktada işverenlerce Kuruma yapılan bildirimlerin, İŞKUR'a yapılan bildirimlerin yerine geçtiğini hatırlatmak isteriz. Ancak 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin burada uygulanamayacağını da belirtmek gerekir. Zira 96. maddenin uygulama alanının 5510 sayılı Kanun kapsamında yapılan ödemelerle sınırlı olduğu, maddede yer verilen "*Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler*" şeklindeki ifadedden anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. §I/B/3

¹⁵⁴ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 447

¹⁵⁵ Bunun tek istisnası tarım ve orman işlerinde süreksiz olarak çalışan sigortalılar ile ev hizmetlerinde çalışan sigortalılardır. Kanun'un ek 5. maddesine göre, tarım ve orman işlerinde süreksiz olarak çalışan sigortalıların iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan yardımlardan yararlanabilmeleri için iş kazasının olduğu tarihten en az on gün önce tescil edilmiş olmaları, sigortalılıklarının sona ermemiş olması ve prim ve prime ilişkin herhangi bir borcunun bulunmaması gerekir. Ayrıca bkz. Ek madde 9. Bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 447. Ekleme gerekir ki Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı olanlara bu yardımların yapılması, bu kişilerin kısa ve uzun vadeli

kazası¹⁵⁶ olarak değerlendirilemeyecek bazı hallerin, Kuruma iş kazası olarak bildirilmesi suretiyle Kurumdan haksız olarak ödenek ve gelir alınması söz konusu olabilir¹⁵⁷. Öyle ki 5510 sayılı Kanun'un "*iş kazasının tanımı, bildirilmesi ve soruşturulması*" kenar başlıklı 13. maddesinde bu konu düzenlenerek iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesi ile Kuruma bildirilen hususların Kurumun denetim ve kontrol ile yetkilendirilen memurları tarafından veya Bakanlık iş müfettişleri vasıtasıyla soruşturulması üzerine gerçeğe uymadığı ve olayın iş kazası olmadığına tespiti halinde yersiz olarak yapılmış bulunan tüm ödemelerin, gerçeğe aykırı bildirimde bulunanlarca 96. madde hükümleri çerçevesinde tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır¹⁵⁸. Aynı hükme meslek hastalığının düzenlendiği 14. maddede de rastlanmaktadır.

Kuruma ibraz edilen belgelerle gerçeğe aykırı bildirimde bulunulmasına bir başka örnek, sağlık hizmet sunucuları tarafından herhangi bir sağlık hizmeti sunulmadığı halde bu hizmetlerin Kuruma bildirilerek fatura edilmesidir¹⁵⁹. Kanun'un

sigortalar ile genel sağlık sigortası primi borcu bulunmamasına bağlıdır. Bkz. Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 347 vd.

¹⁵⁶ Kanun, 13. maddesinde iş kazasını, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay olarak tanımlamıştır. Bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 420 vd.; Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 314 vd.; Başak Güneş, "**İş Kazası ve Meslek Hastalıklarında Sosyal Güvenlik Kurumu'nun İşverene Rücu Hakkı**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 12 vd.

¹⁵⁷ Belirtelim ki iş kazası olarak değerlendirilemeyecek kazaları iş kazası olarak Kuruma bildirmenin yanında gerçekte meydana gelen iş kazalarının Kuruma bildirilmemesine de çok sık rastlanır. Bu eğilimin altında yatan sebep bu defa Kurumun işverene rücu imkânını ortadan kaldırmak, işverenlerin iş kazasından doğan hukuki sorumluluklarını bertaraf etmektir.

¹⁵⁸ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu s. 435-436; Sözer, s. 335; Tuncay/ Ekmekçi s. 376 Bkz. Yarg. 10. HD, 09.06.2003, E. 2003/4418, K. 2003/4772, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

¹⁵⁹ Davalının eşi adına düzenlediği hasta sevk kağıdını alarak, eşinin Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine sevkini sağladığı, eşinin herhangi bir tedavi olmadığı halde sahte reçete, hastane raporları ve medikal şirket faturasının kuruma ibraz edilerek tahakkuk ettirilen tıbbi malzeme bedellerinin ödendiği ileri sürülerek meydana gelen Kurum zararının ödetilmesi istemiyle ilgili olarak bkz. Yarg. 4. HD, 05.11.2014, E. 2014/14558, K. 2014/14549, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Davacı Bağ-Kur (SGK) davalı eczacıyla diğer davalılar aleyhine açtığı davada; dava dışı doktorların düzenlediği sahte reçetelerin medikal firma aracılığıyla davalı eczane üzerinden Kuruma fatura edilerek Kurumun zarara uğratıldığını ileri sürmesi ile ilgili olarak bkz. Yarg. 13. HD, 05.05.2015, E. 2013/30818, K. 2015/14335, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Uyuşmazlık konusu edilen bir başka olayda psikiyatrik ilaçların dikkat çekici dozda Kuruma fatura edildiğinin anlaşılması üzerine davalı Kurumca başlatılan incelemede, özellikle arkasında ilacı teslim alan kişi adının aynı olup imzaların farklı olduğu reçetelerde yoğunlaşarak yapılan soruşturmada,

103. maddesinde düzenlenen bu husus, Kurumca sağlık hizmet sunucularına yapılan yersiz ödemelerin 96. maddede yer alan esaslara göre iade edilmesini gerektiren bir hal olarak düzenlenmiştir.

Buna rağmen Yargıtay, 12.12.2014 tarihli bir kararında¹⁶⁰ hastaları görmeksizin ve muayene etmeksizin reçete düzenlediği Kurumca tespit edilen davalılar aleyhine başlatılan takibe itiraz üzerine Kurumca açılan itirazın iptali davasında “... uyuşmazlığın çözümünde, ne 506 sayılı Kanun ne 1479 sayılı Kanun ne de 5510 sayılı Kanun’un uygulama yeri bulunmakta olup; davalının, eczanelerle işbirliği içinde muhtelif zamanlarda hastaları görmeden sahte reçete düzenlemek sureti (ile) Kurumu zarara uğrattığı iddia edilerek davanın açıldığı (tarih) dikkate alındığında davanın yasal dayanağı 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 41 ve devamı (6098 sayılı Kanunun 49 ve devamı) maddeleridir. Bu durumda yukarıda sözü edilen kanun maddeleri hükümlerine göre sınırlı yetki ile donatılmış iş mahkemesi görevli değildir” şeklinde hüküm kurmuştur. 5510 sayılı Kanun’un 103. maddesinin yollama yaptığı 96. maddenin açık düzenlemesi karşısında sözü edilen yersiz ödemenin de 96. madde çerçevesinde Kuruma iadesi gerektiğinden, kararı isabetli bulmak mümkün gözükmemektedir.

reçetede ismi olan bir kısım hekimlerin reçetede imzanın kendisine ait olmadığını belirtmesi, bir kısmını imzayı kabul etmekle birlikte hastaları görmeden psikolojik rahatsızlığı bulunan kişilerin tedavi gördüğü bakım merkezlerinin görevlilerinin talebi üzerine toplu şekilde reçete yazdıklarını ifade etmesi, bu bakım evlerinde çalışan kişilerin ifadelerinde kurum müdürünün talimatı ile sürekli davacı eczaneden ilaçları aldıklarını, ilaçların beyana göre yazıldığını, fazla fazla alınan ilaçların kurumda muhafaza edilerek ihtiyaç hasıl oldukça hastalara verildiğini ikrar etmesi, bazı ilaçların SUT ve ilgili mevzuat gereğince ancak uzman hekimce yazılabilecekken yetersiz hekim tarafından yazılan reçetelerin de Kuruma fatura edildiğinin anlaşıldığı gibi pek çok usulsüzlük tespit olunmuş; ödenen bedellerin iadesi talep edilmiştir. Bkz. Yarg. 13. HD, 18.12.2014, E. 2014/16261, K. 2014/40858, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Her ne kadar hükme esas alınan bilirkişi raporu Yargıtay tarafından yetersiz bulunmuş ve bu sebeple karar bozulmuşsa da bilirkişi raporunda yer alan “reçeteyi yazanın hekim olduğu, ilaçları verenin de eczacı olduğu, eczacının hekim tarafından yazılan ilaçları sorgulama hakkına sahip değildir. Eczacının reçeteye hekim ne yazdı ise sigortalıya ilaçları vermekle yükümlüdür. Eczacı sisteme girip sisteminde reçete muhteviyatı ilaçları uygun gördü ise eczacının bir kusurunun bulunmadığı” şeklindeki değerlendirme, kusurun ayrıştırılarak atfedilmesi bağlamında üzerinde durulmaya değerdir.

¹⁶⁰ Yarg. 10HD, 12.12.2014, E. 2014/11349, K. 2014/26638, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

Gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak suretiyle Kurumun zarara uğratılması fiilleri hakkında, ayrıca Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulacağı ilgili Yönetmelik'te açıkça düzenlenmiştir.

3. Sahte Hizmet Kazandırılmak Suretiyle Sosyal Sigorta Yardımlarından Yararlanılması

Ülkemizde kayıt dışı çalışma olgusu kadar sık karşılaşılan bir diğer durum, sahte sigortalılıktır¹⁶¹. Sigortalılık niteliğinin kazanılması, 5510 sayılı Kanun'un 7. maddesi gereği, çalışma olgusuna bağlandığından, fiili çalışmaya dayanmayan sahte hizmetlerin Kuruma sigortalı hizmet olarak bildirilmesi ve bu suretle sosyal sigorta yardımlarından yararlanılması ilgililerin sıklıkla başvurduğu bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda erken emeklilik; hastalık, analık ve genel sağlık sigortası yardımlarından yararlanma; asgari işçilik denetiminden kaçınma, teşvik hükümlerinden yararlanma gibi saikler etkili olmaktadır. Sahte hizmet kazandırılmak suretiyle sosyal sigorta yardımlarından yararlanılması şeklindeki hileli davranış, şüphesiz, yersiz ödemede ilgililerin kusurunu ortaya koymaktadır.

Kazandırılan sahte hizmetler; Kanun kapsamında yer alan, usulüne uygun olarak Kuruma bildirilmiş bir işyerinde geçmiş olabileceği gibi, gerçeğe aykırı olarak bildirilen -özellikle "bordro şirketi" olarak tabir edilen- işyerlerinden de bildirilmiş olabilir. Muvazaalı bu hizmetlere ilişkin olarak bildirilen primler, Kuruma ödenmiş dahi olabilir¹⁶². Bunun dışında, bilgisayar ortamında her bir sigortalı için ayrı tutulan hizmet kütüğüne usulsüz olarak hizmet girmek suretiyle de sahte hizmet kazandırılabilir¹⁶³. Bu hususta Yargıtay, Kurumun, davacılara hak sahibi olarak bağladığı ölüm aylığının, sigortalıya usulsüz olarak kaydedilen primler değerlendirilerek bağlanan maluliyet aylığından ötürü yersiz olarak ödenmesi ile ilgili olarak, yapılan bu ödemelerin Kuruma iadesinde 96. maddenin (a) bendini dikkate

¹⁶¹ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 114

¹⁶² Yersiz ödenen bu primler hakkında bkz. Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 217. Ayrıca bkz. **Yersiz Ödenen Primler**, s. 129 vd.

¹⁶³ Kurum çalışanları tarafından kazandırılan hizmet ve primlerin diğer sigortalılara ait kayıtlardan geçirilmesi hakkında bkz. Yarg. 21. HD, 24.02.2015, E. 2014/23490, K. 2015/3336, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

almış; hileli girişlerin yapıldığı gün sigortalının maluliyet aylığı tahsis talebinde bulunduğuna işaret ederek sigortalının hilesini ortaya koymuştur¹⁶⁴.

Bir başka kararında¹⁶⁵ Yargıtay, primlerin usulsüz olarak sigortalılar adına kaydedilmesi sonucu Kurumun yaptığı tüm yersiz ödemelerin ilgilinin kusurundan kaynaklanmayabileceği; yapılan incelemeler sonucunda sigortalının bilgisi dışında Kurum personeline yapılan hileli prim girişlerinin neden olduğu yersiz ödemelerin duruma göre 96. maddenin (a) bendi, duruma göre (b) bendi kapsamında Kuruma iade edilebileceği yönünde değerlendirmede bulunmuştur¹⁶⁶.

Bununla beraber Yargıtayın, yaşlılık aylığı almakta olan sigortalının aylığının oda kaydının sahte olması nedeniyle kesilmesi konusunda, usulsüz olarak oluşturulduğu iddia olunan bu kaydın oluşturulmasında sigortalının bir katkısının veya katılımının olup olmadığı, sigortalı hakkında sahtecilik nedeniyle açılmış bir davanın bulunup bulunmadığının araştırılması; sigortalı hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararının bulunmaması ve oda kaydının hata sonucu yapıldığının anlaşılması durumunda uyuşmazlık konusu döneme ilişkin primleri tahsil eden Kurumun bu primleri uzun süre kullanmış olması dolayısıyla bu sigortalılık süresini iptal etmesinin objektif iyi niyet kurallarıyla bağdaşmadığı; bu sebeple uyuşmazlık konusu süreyi de sigortalılık süresi olarak saydığı; dolayısıyla yersiz ödemeyi tartışmadığı¹⁶⁷ da görülmüştür.

Ekleme gerekir ki sahte hizmet kazandırmaya yönelik bu fiiller aynı zamanda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu bakımından suç teşkil etmekte olup sözü edilen fiilleri

¹⁶⁴ Bkz. Yarg. 21 HD, 04.10.2010, E. 2009/12851, K. 2010/9336, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁶⁵ Bkz. Yarg. 10. HD, 15.03.2012, E. 2012/ 3888, K. 2012/ 4937, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁶⁶ Yersiz ödenen yaşlılık aylıklarının Kuruma iadesine ilişkin davada davacının hizmet süresine eklenen ve kendisine ait olmayan 60 günlük süre ile ilgili olarak davacının Kurumu yanılttığına ilişkin delil veya emare bulunmadığından yersiz ödemenin 96. maddenin (a) bendi yerine (b) bendi kapsamında iade edilmesi gerektiği yönünde bkz. Yarg. 21. HD, 17.04.2013, E. 2013/ 3260, K. 2013/ 7742, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁶⁷ Yarg. 21. HD, 19.03.2009, E. 2008/ 6852, K. 2009/ 4176, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 680

işleyenler hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulacağı, ilgili yönetmelikte ayrıca düzenlenmiş bulunmaktadır.

4. Sahte Bilgi ve Belgelerle Sosyal Sigorta Yardımlarından Yararlanılması

Sosyal sigorta yardımlarının sağlanmasına dayanak oluşturan bilgi ve belgelerin sahte olarak düzenlenmesi, ilgililerin kusuruna dayanan bir başka yersiz ödeme halidir. Bu kapsamda ele alınması gereken husus, sahte olarak düzenlenen sağlık raporları ile Kurumdan haksız olarak aylık, gelir ve ödenek alınması; sunulan sağlık hizmetlerinden yersiz olarak yararlanılmasıdır. Sözü edilen sahte raporlar ve bu raporların dayanağı olan tıbbi belgeler, gerek geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanmada, gerekse Kurumca ödenecek tutarın ve Kurumun bu ödeneği sağlamakla yükümlü olduğu sürenin belirlenmesinde dikkate alınacağından Kurumun yersiz ödemede bulunmasına yol açar. Bunun gibi, sürekli iş göremezlik geliri ile malullük ve yaşlılık aylığına hak kazanmada dikkate alınan meslekte kazanma ya da çalışma gücü kaybını içeren sağlık raporlarının sahte olarak düzenlenmesi yoluyla Kurum, sözü edilen ödemeleri ve sunulan sağlık hizmetini¹⁶⁸ yersiz olarak yapmakta; bu kapsamda yapılan yersiz ödemelerin 96. maddenin (a) bendi kapsamında Kuruma iadesi gerekmektedir¹⁶⁹.

Bir başka hal, sahte kimlik ibrazı ile sağlık hizmetlerinden yersiz olarak yararlanılmasıdır. Bu hususta sağlık hizmet sunucuları, 71. madde gereği, kendilerine başvuran sigortalı ve sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sunduğu kimlik belgelerini ve bu belgelerin başvuran kişiye ait olup olmadığını kontrol etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğe aykırı olarak, sağlık hizmetlerine hak kazanmayan kişilere sunulan bu hizmetler, yersiz ödeme olarak sağlık hizmet kuruluşlarından 96. maddenin (a) bendi kapsamında Kurumca geri alınmaktadır.

¹⁶⁸ Sağlık hizmeti sunulmadığı halde gerçeğe aykırı olarak düzenlenen belgelerle Kuruma fatura edilen bu hizmetlerle ilgili olarak sağlık hizmet sunucularına yapılan yersiz ödemeler için bkz. §II/B/2

¹⁶⁹ İbraz edilen sahte sağlık raporlarıyla ilgili olarak uyumsuzluk konusu edilen yardımların büyük bir kısmının 01.07.1976 tarih ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında sağlandığı tespit edilmiştir. İnceleme konumuz Sosyal Sigorta Hukuku ile sınırlı olduğundan sosyal yardım ve hizmetlerin yersiz olarak sağlandığı bu gibi kararlara yer vermemeyi tercih etmekteyiz.

5. Gelir ve Aylıkların Kesilmesi Gerektiği Halde Durumun Bildirilmemesi, Gizlenmesi¹⁷⁰

Sigortalı ve hak sahiplerine sağlanan malullük, yaşlılık ve ölüm aylıkları ile sürekli iş göremezlik ve ölüm gelirleri nitelik itibariyle periyodik¹⁷¹ olduğundan, bu ödemelerin devamı, Kanun'un aradığı şartların mevcudiyetine bağlıdır. Bu hususta bağlanan aylık ve gelirlerin hangi hallerde kesileceği ilgili oldukları sigorta kolu bakımından incelenmiş; Kanun'da buna ilişkin hükümler sevk edilmiştir. Söz gelimi malullük aylığına hak kazanmak için işten ayrılması gereken sigortalıların aylık tahsisinden sonra tekrar çalışmaya başlamaları Kanun'un 27. maddesinde sigortalıya bağlanan aylığın kesilmesini gerektiren bir hal olarak düzenlenmiş; benzer şekilde yaşlılık aylığı almakta iken 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendi hariç olmak üzere bu Kanun'a göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların aylıklarının kesileceği 30. maddede düzenlenmiştir. Ölüm sigortası kapsamında hak sahiplerine bağlanan aylıklar ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortası kapsamında sigortalının hak sahiplerine bağlanan gelirlerin ise 34. maddede sayılan aylığa hak kazanma şartlarının ortadan kalkması ile kesileceği 35. maddede açıkça hüküm altına alınmıştır. Buna göre hak sahibi dul eşin yeniden evlenmesi; hak sahibi çocukların bu Kanun kapsamında veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylığa hak kazanması; hak sahibi erkek çocukların 18 yaşını, orta öğrenim yapması halinde 20 yaşını, yükseköğrenim yapması halinde 25 yaşını doldurması; hak sahibi kız çocuklarının evlenmesi vb. haller, bağlanan aylık ve gelirlerin kesilmesini gerektirir¹⁷².

Aylık ve gelirlerin kesilmesini gerektiren bu gibi durum değişiklikleri söz konusu olduğunda Kurumun bu durumdan haberdar edilmesini sağlamak amacıyla sigortalı ve hak sahipleri, tahsis talepli dilekçeleri ile aylık ve gelir bağlanması için Kuruma başvurduğu sırada, bağlanacak olan aylık ve gelirlerin kesilmesini gerektiren

¹⁷⁰ Yönetmelikte sayılan, ilgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödeme hallerinden birini teşkil eden *örneği Kurumca hazırlanan belgelerle bildirilmesi taahhüt edilen durum değişikliklerinin bir ay içinde Kuruma bildirilmemesi* halini ayrı bir başlıkta incelemek yerine bu hali de içerdiğini düşündüğümüz “gelir ve aylıkların kesilmesi gerektiği halde gizlenmesi” üst başlığı altında incelemeyi uygun bulmaktayız.

¹⁷¹ Sosyal sigortalarda periyodik edimler hakkında bkz. Tuncay/ Ekmekçi, s. 152-153

¹⁷² Bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 735-740; Sözer, **Sosyal Sigortalar**, s. 437-438

halleri Kuruma bildireceğini, örneği Kurumca hazırlanan belgelerle taahhüt eder. Bu taahhüde aykırı olarak söz konusu durum değişikliklerinin bir ay içerisinde Kuruma bildirilmemesi, Kurumun yersiz ödemede bulunmasında ilgililerin kusuru olarak değerlendirilir.

Nitekim ölüm aylığı almakta iken çalışması tespit edilen hak sahibi kız çocuklarına yapılan yersiz ödemelerin iadesi Yargıtay kararlarına da konu olmuş; hak sahiplerinin imzasını taşıyan Beyan ve Taahhüt Belgesinde, bağlanan ölüm aylığının kesilmesi için herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi çalışmaya veya buralardan gelir veya aylık almaya başlamasını derhal Sosyal Sigortalar Kurumuna bildirmeyi taahhüt edip bu durumu Kuruma bildirmediği tespit edilen hak sahiplerine bağlanan aylıkların 96. maddenin (a) bendi çerçevesinde Kuruma iade edileceği hüküm altına alınmıştır¹⁷³. Bunun gibi, ölüm aylığı bağlanan dul eşin yeniden evlendiğini Kuruma bildirmeksizin aylık almaya devam etmesini Yargıtay, kusur olarak niteleyerek yapılan yersiz ödemenin 96. maddenin (a) bendi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir¹⁷⁴.

Sonradan meydana gelen ve bağlanan aylık ve gelirlerin kesilmesini gerektiren durum değişikliklerinin Kuruma bildirilmemesi yanında gelir ve aylık bağlanmasını engelleyen durumların Kurumdan gizlenmesi, ilgililerin *a fortiori* kusurunu oluşturur. Ölüm aylığı talebinde bulunan sigortalının Beyan ve Taahhüt Belgesinde mevcut sigortalı sicil kaydını bildirmemesi¹⁷⁵; Kurumdan ölüm aylığı ya da iş göremezlik geliri almakta olan sigortalının yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunduğu sırada bu hususu beyan etmemesi¹⁷⁶ bu kapsamdadır.

¹⁷³ Bkz. Yarg. 10 HD, 12.05.2011, E. 2010/ 562, K. 2011/ 7127; Yarg. 10. HD, 02.06.2011, E. 2011/ 7561, K. 2011/ 8127; Yarg. 10. HD, 17.10.2011, E. 2010/ 5148, K. 2011/ 13901, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net; Yarg. 10. HD, 12.05.2011, E. 2010/ 562, K. 2011/ 7127, Yarg. 10. HD, 24.09.2013, E. 2013/ 13765, K. 2013/ 17346, Yarg. 10. HD, 27.04.2015, E. 2014/ 18052, K. 2015/ 7845, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁷⁴ Bkz. Yarg. 10. HD, 23.09.2010, E. 2009/ 4896, K. 2010/ 12128, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁷⁵ Bkz. Yarg. 10. HD, 21.06.2010, E. 2009/ 3068, K. 2010/ 9031, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁷⁶ Bkz. Yarg. 10. HD, 24.05.2010, E. 2009/ 1648, K. 2010/ 7186; Yarg. 10. HD, 14.03.2011, E. 2009/ 10814, K. 2011/ 3281, Yarg. 10. HD, 24.05.2011, E. 2010/ 682, K. 2011/ 7469, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

Bununla beraber Yargıtayın, 24.05.2011 tarih ve E. 2010/682, K. 2011/7469 sayılı kararı¹⁷⁷, aşağıda yer verilen hususlar bakımından dikkate değerdir.

“Yaşlılık aylığı bağlanırken, ölüm aylığını Kurum'a bildirmeyen davalının iyiniyetli olduğundan bahsedilemeyeceğinden; davada. B.K.nun 63. maddesinin uygulama yeri bulunmamaktadır. Ne ki; yaşlılık aylığı bağlanırken Kurum'a sunulan nüfus kaydında, ölüm aylığı alındığının yazılı olması; Yine. 2005 yılında, davalının yaşlılık aylığı dosyası yerine, ölüm aylığı dosyasından sağlık sigortasından yararlanmasının uyuşmazlık konusu yapıldığı, buna göre Kurum'un iki aylık alındığından çok önceden haberdar olduğu halde, mükerrer ödemeleri sona erdirmemekle hatalı davrandığı gözetildiğinde: 6111 Sayılı Kanunun 44. maddesiyle değişen 5510 Sayılı Kanunun 96. maddesinin "b" bendi gereği, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru 5 yıl içinde yapılan yersiz ödemeler toplamının, ilgiliye tebliğ tarihinden itibaren yirmidört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan itibaren hesaplanacak yasal faizi ile, davalının Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilerek, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınmasına karar verilmesi gerekirken; yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”

Görüldüğü gibi bu kararında Yargıtay, yaşlılık aylığı talebinde bulunduğu sırada aldığı ölüm aylığını bildirmeyen sigortalıya yapılan yersiz ödemelerin iadesinde, Kurumun bu husustan haberdar olmasını dikkate alarak hiç kimsenin kendi kusuruna dayanarak hak edinmeyeceği yolundaki genel hukuk ilkesinden hareket etmiştir. Esasında olayda müterafik kusur söz konusu ise de, Yargıtay kararında MK m. 2'deki hakkın kötüye kullanılması yasağından anlaşılan hiç kimsenin kendi kusuruna dayanarak hak edinmeyeceği gerekçesinin ön plana çıkarılması, 96. maddenin düzenleme şekli gereğidir. Çünkü 96. madde, birlikte kusur durumunda izlenecek yol bakımından bir hüküm içermemektedir.

¹⁷⁷ Yarg. 10HD, 24.05.2011, E. 2010/682, K. 2011/7469, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

6. Boşanma Nedeniyle Gelir ve Aylık Bağlandıktan Sonra Boşanılan Eşle Fiilen Birlikte Yaşanması

Kanun'un 34. ve bu maddeye yollama yapan 20. maddesi gereği, sigortalının geride kalan eşi ve kız çocuklarının ölüm aylığı ve ölüm gelirinden yararlanmaları, evli olmamaları şartına bağlıdır¹⁷⁸. Hak sahibi eş ve kız çocuklarının sonradan evlenmeleri, 35. madde gereği bağlanan aylık ve gelirlerin kesilmesini gerektirir. Bununla beraber, aylık ve gelirlerin kesilmesini gerektiren bu halin ortadan kalkması, bir başka ifadeyle eş ve kız çocuklarının evliliklerinin sona ermesi ile kesilen aylıkların yeniden bağlanacağı 35. maddede düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu düzenleme karşısında, Kurumca sağlanan bu yardımlardan yararlanmak isteyen hak sahiplerinin eşlerinden boşanarak kesilen aylık ve gelirlerin yeniden bağlanması için Kuruma başvurmaları; diğer taraftan boşanılan eş ile fiili birlikteliklerini sürdürmeleri olgusu baş göstermiştir.

Sözü edilen husus kanuna karşı hile teşkil etmekte olup¹⁷⁹ buna bağlanan yaptırım, Kurumca bağlanan aylık ve gelirlerin kesilmesi, yapılan yersiz ödemelerin¹⁸⁰ geri alınmasıdır. Bu husus, 5510 sayılı Kanun'un "*gelir ve aylık bağlanmayacak haller*" kenar başlıklı 56. maddesinin ikinci fıkrasında da ele alınmış ve şu şekilde düzenlenmiştir:

¹⁷⁸ Bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 721 vd.

¹⁷⁹ Bu durum Yargıtay kararlarında hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmiştir. Bkz. Yarg. HGK, 10.02.2016, E. 2015/ 21-195, K. 2016/ 138; Yarg. HGK, 10.02.2016, E. 2015/ 10-826, K. 2016/ 137; Yarg. HGK, 12.03.2014, E. 2013/ 21-624, K. 2014/ 277; Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Anayasa Mahkemesi de 28.04.2011 tarih ve E. 2009/86 K. 2011/70 sayılı kararında bu yönde değerlendirmede bulunmuştur. Bkz. aş. dn. 184. Doktrinde Centel, AYM'nin bu nitelendirmesini isabetli bularak sözü edilen durumun ne muvazaa ne de kanuna karşı hile olduğunu belirtmektedir. Bkz. Tankut Centel, "Boşandığı Eşiyle Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi", **Sicil İş Hukuku Dergisi**, S. 25, 2012, s. 193. Emredici hukuk kuralına aykırı bir fiile veya hukuki işleme uygulanacak yaptırımı bertaraf etmek için hukuken uygun görülen başka yollara başvurarak aynı sonuca ulaşma, doktrinde "kanuna karşı hile" olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Şener Akyol, **Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı**, 2. Baskı, İstanbul: Vedat, 2006, s. 15; Oğuzman/ Barlas, s. 276; Eren, s. 323; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s. 420. Kanuna karşı hilenin, kanunun sözü geçen hükümlerinden yararlanma hakkının kötüye kullanılması olarak nitelendirilmesi ve MK m. 2/II'deki yaptırıma tabi tutulması gerektiği yönünde bkz. Oğuzman/ Barlas, s. 277.

¹⁸⁰ Belirtmek gerekir ki yersiz ödemeler, hak sahiplerine bağlanmış olan gelir ve aylıklarla sınırlı değildir. Kurumdan gelir ve aylık almakta olan eş ve kız çocukları Kanun'un 60. maddesi gereği, aynı zamanda genel sağlık sigortası kapsamında bulunduğu Kurumca finanse edilen sağlık hizmetlerinin de bu kapsamda Kuruma iade edilmesi gerekmektedir. Bkz. III/B/2

“Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır.”

Bu düzenleme doktrinde eleştirilmiş¹⁸¹; kişilik hakları ve özel yaşamın gizliliği ilkesine aykırı bulunduğu gibi; evlilik birliği bulunmaksızın birlikte yaşayanlar ile boşandığı eşi dışındaki kişilerle fiilen beraber olanların hükmün kapsamı dışında kaldığına işaret edilerek hükmün eşitlik ilkesine de aykırı olduğu belirtilmiştir¹⁸².

Boşanılan eşle birlikte yaşamaya devam olunması nedeniyle aylık ve gelirlerin kesilmesi ve yapılan yersiz ödemelerin iadesine ilişkin davalarda iş mahkemeleri, uygulanacak hükmün Anayasa’ya aykırı olduğuna kanaat getirerek Anayasa’ya aykırılık itirazında bulunmuş¹⁸³; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 56. maddesinin *“Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır.”* şeklindeki son fıkrasının, Anayasa’nın 2., 5., 10., 11., 12., 17., 20., 35., 60. ve 138. maddelerine aykırılığı iddiasıyla iptali talep edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa’ya aykırılık iddiasını yerinde görmeyerek iptal talebini oyçokluğu ile reddetmiştir¹⁸⁴. Kararın gerekçesinde şu hususlara yer verilmiştir.

¹⁸¹ Belirtelim ki doktrinde söz konusu düzenlemeyi, belirsizliğine rağmen, isabetli bulan yazarlar da mevcuttur. Bkz. Centel, s. 195; Tolga Özmen, “5510 sayılı Kanunun 56’ncı maddesinin İkinci Fıkrasına Yönelik Bir İnceleme”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, S. 26, 2012, s.112. Ayrıca bkz. Caniklioğlu, s. 453; Uşan, **Sosyal Güvenlik**, s. 247-248,

¹⁸² Okur, **Yeni Yasada Olan Hükümler**, s. 167; Ercan Turan, “5510 Sayılı Yasa’nın 56/ Son Maddesindeki Düzenlemenin, Anayasal Eşitlik ve Özel Yaşama Saygı İlkeleri Yönünden Değerlendirilmesi”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, S. 19, 2010, s. 125 vd.; Tuncay, **Değerlendirme 2013**, s. 518

¹⁸³ Bkz. 2009/86 Esas sayılı Diyarbakır 2. İş Mahkemesinin İtiraz Başvurusu, 2010/86 Esas sayılı Zonguldak 1. İş Mahkemesinin İtiraz Başvurusu, 2010/87 Esas sayılı Malatya İş Mahkemesinin İtiraz Başvurusu, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr

¹⁸⁴ AYM, 28.04.2011, E. 2009/86, K. 2011/70, RG. 15.12.2011, 28143, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr

“...Ölüm aylığı alabilecek eşin dul olması ve kız çocuğun evli olmaması şartı itiraz konusu kuralda değil, 5510 sayılı Kanunun 34. maddesinde düzenlenmiştir.

...

İtiraz konusu kuralın gerekçesinde de belirtildiği gibi ölüm aylığı alma hakkının kötüye kullanılmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle hakkın kötüye kullanılmasını engellemeyi amaçlayan itiraz konusu kural hukuk devletine aykırı bir düzenleme olarak görülemez.

...

Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Resmi evliliği olmadan birlikte yaşayanlar ile ölüm aylığı alabilmek için hakkını kötüye kullanarak resmi evliliğini boşanma ile sonlandırıp boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşamaya devam edenler söz konusu hakkı kullanmak bakımından eşit kabul edilemeyeceklerinden, bunlar arasında eşitlik karşılaştırması yapılamaz.

...

Ölüm aylığı, doğrudan sigortalıya ilişkin bir ödeme değildir. Yasa koyucunun sosyal güvenlik konusuna geniş bir yaklaşımının sonucu sigortalının ölümü ile aranan koşulların sağlanması halinde sigortalının geride kalan hak sahipleri açısından getirdiği bir ödemedir. İtiraz konusu kural, hak edilmediği halde ölüm aylığı alınarak hakkın kötüye kullanılmasına engel olma amacını taşıdığından ölüm aylığı almayı hak edenler açısından SGK'nın mali kaynakları çerçevesinde Anayasa'nın 60. maddesinde ifade edilen güvenceyi sağlamaya çalışmanın bir gereğidir. Ölüm aylığı alabilmek için öngörülen koşulun hakkın kötüye kullanılarak sağlanmak istenmesi sosyal güvenlik hakkıyla bağdaştırılamaz.

Bunun yanında ölüm aylığı, sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal yapısıyla doğrudan ilgilidir. Anayasa'nın 65. maddesine göre, 'Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.' Ölüm aylığı alabilmek için boşanarak eşiyle birlikte fiilen yaşamaya devam eden kadınlara haksız ve yersiz ödeme yapılması ile

oluşacak maliyetin, SGK'nın aktüeryal dengelerini olumsuz etkilememesi için yasa koyucunun bu düzenlemeyi getirdiği anlaşılmaktadır.”

Mevcut yasal düzenleme ve Anayasa Mahkemesi kararını dikkate alan Yargıtay, bahse konu fiili birlikteliği, isabetle, *“sona ermiş evlilik birliğinin hak ve yükümlülüklerinin sürdürüldüğü beraberlikler veya kesinleşmiş yargı kararına bağlı olarak gerçekleşmiş boşanmanın var olan/olası sonuçlarını ortadan kaldırıcı/giderici nitelikteki birliktelikler”* olarak tanımlamakta; ortak çocuklar yönünden, boşanma kararına bağlanan veya bağlanmayan kişisel ilişkilerin yürütülmesini sağlamaya yönelik olarak, eşlerin belirli aralıklarda ve günlerde zorunlu şekilde bir araya gelmelerini bu kapsamda değerlendirmemektedir¹⁸⁵.

Yargıtay fiili birlikteliklerin tespitinde, Anayasa'nın 20. maddesiyle 5510 Sayılı Kanun, 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu, 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 4857 Sayılı İş Kanunu, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu ve diğer ilgili mevzuat göz önünde bulundurulmak suretiyle yöntemince araştırılması gerektiğini belirterek bu kapsamda tanık ifadelerine başvurulması; davacı ile boşandığı eşinin yerleşim yerlerinin saptanmasına dair olarak muhtarlıktan ikametgah senetlerinin elde edilmesi; ilgili nüfus müdürlüklerinden sağlanan nüfus kayıt örnekleri ile yerleşim yeri ve diğer adres belgelerinden yararlanılması; adres değişiklik ve nakillerine dair bilgilere ulaşılması; özellikle 5510 Sayılı Kanun'un 56. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilgili nüfus müdürlüklerinden davacı ve boşandığı eşinin adres hareketlerinin tarihleriyle birlikte istenilmesi; ilgililerin su, elektrik, doğalgaz, telefon aboneliklerinin hangi adreste kimin adına tesis edildiğinin saptanması; seçmen bilgi kayıtlarının getirilmesi; varsa çalışmaları sebebiyle resmi ve özel kurum ve kuruluşlara verilen belgelerde yer alan adreslerin dikkate alınması; boşanan eşler 4857 sayılı Kanun hükümleri kapsamında yer almakta iseler, adlarına ödeme yapılabilecek özel olarak açılan banka hesabı bulunup bulunmadığının belirlenmesi; eş zamanlı olarak aynı sağlık kuruluşunun sağlık imkanlarından faydalanıp faydalanmadığının

¹⁸⁵ Yarg. HGK, 10.02.2016, E. 2015/ 10-532, K. 2016/ 135; Yarg. 10. HD, 26.01.2016, E. 2015/ 22969, K. 2016/ 817; Yarg. 21. HD, 19.01.2016, E. 2015/ 5343, K. 2016/ 323; Yarg. HGK, 03.06.2015, E. 2014/ 21-285, K. 2015/ 1481, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

belirlenmesi açısından o ilçede yer alan kamu ve özel sağlık kuruluşlarından boşanan eşlere ait hastane kayıtlarının getirilmesi; boşanan eşlerin kayıtlı oldukları bölge/ bölgeler yönünden kapsamlı Emniyet Müdürlüğü/ Jandarma Komutanlığı araştırmasının yapılması; anılan mahalle/ köy muhtar ve azalarının tanık sıfatıyla bilgi ve görgülerine başvurulması gerektiği yönünde kararlar vermiş¹⁸⁶; eşinden boşandığı halde boşandığı eşiyle fiili birlikteliği saptanan hak sahiplerine bağlanan gelir ve aylıkların, 5510 sayılı Kanun'un 56. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kesilerek yapılmış yersiz ödemelerin 96. madde kapsamında Kuruma iade edilmesi gerektiği; zira madde metninde “sosyal güvenlik kanunları kapsamında ölüm aylığına hak kazanmak amacıyla eşinden boşanan”, “hak sahibi sıfatını haksız yere elde etme amacıyla eşinden boşanan”, “gerçek boşanma iradesi söz konusu olmaksızın (muvazaalı olarak) eşinden boşanan” veya bunlara benzer ifadelerle yer verilmemiş olduğuna hükmetmiştir¹⁸⁷.

Belirtmek gerekir ki boşanılan eşle fiili birliktelik gelir ve aylık kesme nedeni olarak ilk kez 5510 sayılı Kanun'la getirilmiş olup bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesi için salt bu olgunun varlığı yeterli görülmüştür. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere hak sahiplerinin Kurumdan haksız yere gelir veya aylık alma amacı taşımaları ya da boşanmaya yönelik iradelerinin samimi olması aranmamıştır. Öte yandan Kanun'un geçici 1. ve 4. maddesi dikkate alındığında, önceki mevzuat hükümlerine göre bağlanan aylıklar hakkında 56. maddenin uygulama kabiliyeti bulunmadığı gözden kaçırılmamalıdır. Zira ilgili geçici maddeler; 506, 2925, 1479, 2926 ve 5434 sayılı Kanunlar uyarınca bağlanan veya hak kazanılan aylık ve gelirlerin ödenmesine devam edileceğini; gelir ve aylıkların durum değişikliği nedeniyle artırılması, azaltılması, kesilmesi veya yeniden bağlanmasında 5510 sayılı Kanun'la yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerinin uygulanacağını açıkça hüküm altına aldığından ve sözü edilen kanunlarda eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve kız çocuklarına bağlanmış olan gelir ve aylıkların kesileceği ayrıca düzenlenmediğinden, 5510 sayılı Kanun öncesinde bağlanmış olan

¹⁸⁶ Yarg. 10. HD, 08.02.2016, E. 2015/ 24381, K. 2016/ 1253; Yarg. 21. HD, 19.01.2016, E. 2015/ 5343, K. 2016/ 323; Yarg. 10. HD, 07.12.2015, E. 2015/ 20985, K. 2015/ 21436; Yarg. 21. HD, 09.11.2015, E. 2015/ 13729, K. 2015/ 19835; Yarg. 21. HD, 18.12.2014, E. 2014/ 14517, K. 2014/ 27576; Yarg. 21. HD, 02.12.2014, E. 2014/ 21773, K. 2014/ 26001, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁸⁷ Yarg. HGK, 10.02.2016, E. 2015/ 10-532, K. 2016/ 135; Yarg. 21. HD, 19.01.2016, E. 2015/ 5343, K. 2016/ 323; Yarg. 21. HD, 26.11.2015, E. 2015/ 17405, K. 2015/ 21033; Yarg. HGK, 03.06.2015, E. 2014/ 21-285, K. 2015/ 1481; Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

gelir ve aylıkların salt bu nedenle kesilerek 56. maddenin yürürlük tarihi olan 01.10.2008 tarihinden gelir ve aylıkların kesildiği tarihe kadar ödenmiş bulunan aylık ve gelirlerle sınırlı olarak Kuruma iadesi isabetli görülmemektedir¹⁸⁸. Bununla beraber boşanılan eşle fiili birlikteliklerini sürdürmeye devam eden eş ve kız çocuklarından, Kurumdan haksız yere gelir ve aylık almak üzere boşanma yoluna başvurduğu tespit edilenlerin gelir ve aylıklarının yine de kesilmesi; yersiz ödendiği saptanan gelir ve aylıkların 96. madde kapsamında Kurumca geri alınması gerekir¹⁸⁹. Zira, kanunun izin vermediği bir sonucu elde etmek üzere hukuken cevaz verilen bir yola başvurulması olarak nitelendirilebilecek bu davranış, kanuna karşı hile oluşturmaktadır. Bu sebeple bağlanan aylık ve gelirlerin yersiz hale geldiği kabul edilerek söz konusu yersiz ödemenin Kuruma, 96. maddenin (a) bendi kapsamında iadesi gerekmektedir.

Kurumdan gelir ve aylık almakta olan hak sahiplerinden boşandığı eşiyle birlikte yaşadığı tespit edilen kişiler hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulacağı ilgili Yönetmelikte düzenlenmişken, 04.05.2013 tarih ve 28637 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan değişiklik ile bu durum hariç tutulmuştur.

7. Gelir veya Aylık Almakta Olanlara Yapılan Ödemelerden Hak Sahipliği Sona Ermesine Rağmen Tahsilat Yapılması

Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te ilgililerin kusurlu davranışlarından doğan yersiz ödemelerden biri olarak, sigortalılar ile gelir veya aylık alanlara yapılan ödemelerden, hak sahipliği sona ermesine rağmen herhangi bir kişi tarafından tahsilat yapılması sayılmıştır. Önemle belirtmek isteriz ki bu hali, 5510 sayılı Kanun düzenlemesinin uygulanmasını gerektiren bir yersiz ödeme olarak ele almamakta; sözü edilen ödemelerin Kuruma iadesinde 96. madde hükmü yerine genel hükümlerin uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz¹⁹⁰.

¹⁸⁸ Bu yönde bkz. Ömer Ekmekçi, “Genel Görüşme” **Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2011**, Ankara: Kamu-İş, 2013, s. 562 vd.

¹⁸⁹ Aynı yönde bkz. Caniklioğlu, s. 455; Kök, s. 262

¹⁹⁰ Bkz. §I/A

Sıklıkla karşılaşılan husus, Kurumdan aylık ya da gelir almakta iken vefat eden kişilerin banka hesaplarından çekilmeye devam olunan aylıklardır. Bu durumu vefat eden kişinin mirasçıları, hak sahipleri ve bu kişiler dışında kalan üçüncü kişiler yönünden ayrı ayrı incelemek gerekir. Doksan ikinci maddenin üçüncü fıkrasında genel olarak düzenlendiği üzere, sigortalılık ölüm ile sona erdiğinden ölüm tarihinden sonra Kurum tarafından yapılan ödemelerin, vefat eden kişi ile Kurum arasındaki sosyal sigorta ilişkisinden kaynaklandığı söylenemeyeceği gibi söz konusu kişinin hak sahipleri ile Kurum arasında hak sahipliğine dayanan ilişkinin de henüz kurulmadığı dikkate alındığında, 5510 sayılı Kanun kapsamında yapılmış bir ödemeden söz edilemez. Bu sebeple Kurumun iade talebini, 96. madde hükmüne dayandırmak mümkün gözükmemektedir¹⁹¹. Kurumun alacak hakkı, sosyal sigorta ilişkisinin sona ermesi-miras bırakanın ölümü- üzerine doğduğundan, iade borcu terekede yer almamaktadır. Bu sebeple mirasçıların külli halefiyet yoluyla sözü edilen borçtan sorumlu tutulmalarına imkan yoktur. Mirasçılar bu borçtan külli halef sıfatıyla sorumlu tutulamayacaksa da, miras bırakanının hesabından tahsilat yapan mirasçılar söz konusu olduğunda, bu fiilin aynı zamanda haksız fiil teşkil ettiği dikkate alındığında genel hükümler çerçevesinde sorumlu tutulmaları söz konusu olacaktır¹⁹². Aynı değerlendirmeyi, Kurum ile henüz ilişkilendirilmemiş hak sahipleri bakımından da yapmak gerekir. Vefat eden kişinin mirasçısı ya da hak sahibi olmayan kişilerce çekilen aylıkların da yine genel hükümler çerçevesinde Kuruma iadesi icap eder. Bu durumun en temel sonucu; iadesi gerekecek ödemelerin, tespit tarihinden geriye doğru on yıllık sürede yapılanlarla sınırlı olmaması; Kurumun, sözü edilen durumla illiyet bağı içerisinde bulunan her türlü zararının tazminini haksız fiil hükümleri çerçevesinde talep edebilmesidir.

¹⁹¹ Bkz. Yarg. 21. HD, 28.05.2015, E. 2015/2951, K. 2015/12188, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

¹⁹² Yargıtayın, mirasbırakanın vefatından sonra hesabına yatırılan meblağın mirasçılar tarafından çekildiği yönünde bir karinenin bulunduğu ilişkin çeşitli kararları mevcuttur. Bu kararlarda, sigortalının hayatta olduğu dönemde bankamatik kartının kendisinde bulunduğu; sigortalının vefatıyla beraber, kartın birlikte yaşadığı mirasçıların eline geçtiğinin asıl olduğu belirtilmiştir. Bkz. Yarg. 10HD, 30.05.2011, E. 2010/1586, K. 2011/7880; Yarg. 10HD, 26.12.2005, E. 2005/10659, K. 2005/13867, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net.

C. Kurumun Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödeme Halleri

1. Genel Olarak

Yersiz ödemeler, ilgililerin kusurundan kaynaklanabileceği gibi Kurum kusurundan da ileri gelebilir. Yalnızca sigortalının¹⁹³ kusurundan doğan yersiz ödemelerin iadesini öngören 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun aksine 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Kurumun kusuruna dayanan yersiz ödemelerin de iadeye tabi olduğunu düzenlemiş bulunmaktadır. Yönetmelik'te bu haller; ilgililerin kusurlu davranışları dışında kalan, Kurum çalışanlarının kasıtlı veya kusurlu davranışı, ihmali, dikkatsizliği ve bilgisizliği gibi sebeplerden kaynaklanan yersiz ödemeler olarak sayılmıştır.

Bu düzenleme doktrinde eleştirilmiş; ilgililerin, herhangi bir kusuru bulunmaksızın salt Kurum kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerden sorumlu tutulabilmesi için kötünietli olmalarının gerektiği belirtilerek iade talebinin iyiniyetli sigortalılara karşı ileri sürülmesine imkân veren bu düzenlemenin isabetli olmadığı ifade edilmiştir¹⁹⁴.

Nitekim Trabzon 2. İş Mahkemesi önünde görülmekte olan, yaşlılık aylığı bağlanan davalının emeklilik işlemleri sırasında 120 günlük hizmetinin bir diğer sigortalıya ait olan günlerin davalıya maledilmesi nedeniyle, yaşlılık aylığı bağlanması koşulları oluşmadan bağlanan yaşlılık aylığının iptali ve yapılan sağlık yardımının yersiz olduğu iddiası ile 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin (b) bendi uyarınca davalıdan tahsili amacıyla başlatılan icra takibine davalının itirazı üzerine açılan itirazın iptali davasında, talebe dayanak teşkil eden 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin Anayasa'nın 2., 13., 35., 60. ve 125. maddelerine aykırı olduğuna kanaat getiren mahkeme, hükmün iptali talebiyle

¹⁹³ Kimi hallerde sigortalının işverenin de kusurunun söz konusu olabileceği hakkında bkz. §I/B/3

¹⁹⁴ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 168; Caniklioğlu, s. 474; Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 26; Köme Akpulat, s. 202; Resul Aslanköylü, "Dürüstlük Kuralının ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağının Sosyal Güvenlik Hukukuna Etkisi", **Sicil İş Hukuku Dergisi**, S. 16, 2009, s. 212; Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 402

Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Gerekçe olarak, hukukun vatandaşlara öngörülebilirlik ve güven sağlaması gerektiği; keyfi şekilde düzenlenen yaptırımların ve vatandaşlara getirilen yükümlülüklerin hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu; önceden yapılan ödemelerin geri alınmasına ilişkin düzenlemenin mülkiyet hakkıyla birlikte ağır yaptırım öngörmesi nedeniyle ölçülülük ilkesini de ihlal ettiği; Kurumun kendi kusurundan dolayı tek taraflı olarak emeklilik statüsünü iptaliyle ortaya çıkan zarardan vatandaşın sorumlu tutulmasının Devletin yükümlülüklerine aykırılık teşkil ettiği; Kurumun kusuru nedeniyle hatalı olarak tesis edilen işlemde kaynaklanan ödemelerin iadesinin iş mahkemelerine açılan davalar ile sağlandığı ve hatalı işlem nedeniyle uğranılan zararın Kurumdan tahsili talebinin bu düzenleme karşısında sonuçsuz kalacağı hususları belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına oyçokluğuyla karar vererek itirazı reddetmiştir¹⁹⁵. Anayasa Mahkemesi gerekçeli kararında; düzenlemenin sebepsiz zenginleşmede geri verme konusuna ilişkin özel bir düzenleme niteliğinde olup Kurumun hatalı işlemi nedeniyle ilgiliye yapılan fazla veya yersiz ödemeye bağlanan sonuçları öngördüğüne; bahse konu düzenlemenin, Kurum tarafından Kanun'a aykırı şekilde ilgililere yapılan ödemelerin geri alınmasıyla Kurumun gider kaybının önlenmesi ve Kurumun aleyhine sebepsiz zenginleşmeye engel olunmasını sağlamak için kamu yararı amacıyla çıkarıldığına işaret ederek kanun koyucunun anayasal sınırlar içinde kalmak kaydıyla böyle bir düzenleme getirme konusunda takdir yetkisine sahip olduğunu belirtmiştir. İlgililerin kusurlu davranışı sonucu yapılan fazla veya yersiz ödemelere kıyasla yaptırımın hafifletilmiş olduğuna da değinen Anayasa Mahkemesi, hükmü Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine aykırı bulmamıştır. İtiraz konusu hükmü mülkiyet ve sosyal güvenlik hakkı bağlamında inceleyen mahkeme, düzenlemenin, var olmayan bir sosyal güvenlik hakkının gerçekleştiği zannıyla Kurumun hatalı işlemiyle ilgililere yaptığı ve malvarlıklarında sebepsiz zenginleşmeye yol açan yersiz ödemelerin iadesine ilişkin olduğundan söz ederek kişinin malvarlığında ekonomik bir değer taşımakla birlikte geçerliliği bulunmayan bir sosyal güvenlik hakkından kaynaklanan yersiz ödemenin iadesi talebini düzenleyen kuralın mülkiyet hakkı ve sosyal güvenlik hakkıyla bir ilgisi

¹⁹⁵ AYM, 10.02.2016, E. 2015/ 97, K. 2016/ 10, RG. 03.03.2016, 29642, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr

bulunmadığına karar vermiş; yersiz ödemelerin iadesine ilişkin kararların yargı denetimi dışına çıkarılmadığından bahisle hükmün ayrıca Anayasa m. 125'e aykırı olmadığına hükmetmiştir.

Karşı oy yazısında ise şu tespitlerde bulunulmuştur:

"... "hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan devlet" olduğuna göre hukuk devletinde kişinin sebep olmadığı hatalı işlemde sorumlu tutulması mümkün değildir. Devletin, idarenin veya bir Kurumun hatasından dolayı yasayla, ilgili (olayımızda sigortalı) sorumlu tutuluyorsa, devletin "Hukuk Devleti" değil "Kanon devleti" olduğu algısı ortaya çıkar. Çünkü Hukuk Devletinde, kişinin kendi hatasından, kusurundan yararlanamaması esastır. Başkasının hatasından sorumlu tutulmamak da genel kabul görmüş bir kuraldır.

Ayrıca, "kuralın sebepsiz zenginleşmede geri verme konusuna ilişkin özel bir düzenleme olduğu" yönündeki gerekçeye de katılmak mümkün değildir. Çünkü ortada bir sebepsiz zenginleşme de yoktur. Şayet kurum hatalı işlem yapmasa idi, sigortalı 120 gün daha çalışacak, çalıştığı bu süre içinde adına işveren tarafından prim ödendiği için Kurumdan sağlık hizmeti almaya devam edecekti. Kurumun hatalı işlemi sonucu kişinin 120 gün erken emekli edilmesi kendisine hak etmediği bir sağlık hizmetini bahsetmemiştir. Yani sigortalı hiç hak etmediği bir hizmeti almış, dolayısıyla da sebepsiz zenginleşmiş değildir. Sigortalı aktif sigortalı iken aldığı sağlık hizmetini kurumun hatalı işlemi sonucu 120 gün önce emekli sigortalı olarak almaya başlamıştır. Bu nedenle "sebepsiz zenginleşme" den bahsetmek mümkün değildir.

Kurumun gider kaybının önlenmesi düşüncesine de katılmak mümkün olmamıştır. Çünkü olayda kurumun gider kaybına uğradığı da söylenemez, yukarıda ifade olunduğu gibi sigortalı 120 gün erken emekli edilerek hak etmediği bir hizmeti almış, Kurum da sigortalıya hak etmediği bir hizmeti vermiş değildir. Sadece aktif sigortalı olarak alınan sağlık hizmeti emeklilikten sonra da (120 gün önce) verilmeye devam olunmuştur. Yani

kurum sağlık hizmeti verme yönünden bir gider kaybına uğramış değildir. Bir an için gider kaybına uğradığı varsayılsa dahi bu gider kaybının müsebbibi sigortalı değil Kurum ve Kurum çalışanlarıdır. "Hukuk Devleti" nde esas olan, hatayı yapanın hatasının bedelini ödemesi, hatasının sonucuna katlanmasıdır."

Karşı oy yazısında ayrıca AİHM'in Devletin kusuru nedeniyle yanlışlıkla kazanılan mülkiyet haklarını, ortadan kaldırılincaya kadar Protokol 1 anlamında "mülk" kabul ettiği çok sayıda kararı olduğuna değinilmiş; AİHM'in bu gibi durumlarda, yanlışlıkla verilen ekonomik değere ilişkin hakkın ortadan kaldırılmasını mülkiyet hakkına müdahale olarak ele aldığı, bunun ihlal teşkil edip etmediği yönünde değerlendirmede bulunurken Devletin yapılan hatayı düzeltmesinin meşru bir amaç taşıdığını belirterek müdahalenin orantılılığı yönünden Devletin "iyi yönetim" ilkesine uygun davranıp davranmadığını incelemek suretiyle idarenin hatayı düzeltirken iyi bir zamanlamayla, uygun bir şekilde ve en önemlisi tutarlı olarak hareket edip etmediğini dikkate aldığı belirtilmiştir. İlaveten, AİHM'in, Devletin kendi hatasından kaynaklanan riskleri kendisinin yüklenmesi gerektiğini kararlarında vurguladığına dikkat çekilerek mülkiyet hakkı kapsamında yapılan incelemelerde bu ekonomik değerlerin elde edilmesinde başvurucunun iyi niyetli olup olmadığını da dikkate aldığı değerlendirilmesinde bulunulmuştur.

Gerçekten, AİHM, yersiz de olsa yapılan ödemelerin ilgililerin malvarlığına dahil olduğunu belirterek yapılan ödemelerin Devletçe geri alınmasını 1 no.lu Protokol'de tanınan mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirmektedir¹⁹⁶. Mahkeme, idarenin kendi kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin geri alınmasını sigortalıların mülkiyet hakkına müdahale olarak nitelerken sigortalıların kendi kusurundan ileri gelen yersiz ödemeleri hariç tutmaktadır¹⁹⁷. Bahse konu müdahalede meşru bir amacın varlığına işaret eden Mahkeme, yapılan müdahalenin ölçülü olması gerektiğini belirterek kamunun menfaati ile bireyin menfaati arasında uygun bir dengenin gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda yersiz ödemelerin uygun bir zamanda, uygun bir yöntem izlenerek tutarlı bir biçimde ilgisinden tahsil

¹⁹⁶ Bkz. Moskal v. Polonya, AİHM, 15.09.2009, B. No. 10373/ 05; Swiatek v. Polonya, AİHM, 04.12.2012, B. No: 857804, <http://hudoc.echr.coe.int/>

¹⁹⁷ Bkz. B. v. Birleşik Krallık, AİHM, 14.02.2012, B. No. 36571/ 06, <http://hudoc.echr.coe.int>

edilmesinin gerektiğine işaret ederek bu durumun sigortalılar bakımından aşırı bir yük teşkil etmemesi gerektiğine hükmetmektedir¹⁹⁸.

Bu konuda, karşılaştırma imkânı vermesi açısından, hatalı terfi ve intibak işlemlerine dayalı olarak memurlara fazla ödenen aylıkların hangi koşullar altında geri alınabileceğini konu alan içtihadı birleştirme kararlarına da yer vermek isteriz. 27.01.1973 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında¹⁹⁹ şart tasarruf niteliğinde bulunan intibak işleminin hatalı olması karşısında bu işlemin iptal davası süresi içinde, bu işlem hakkında dava açılmış ise, dava sonuna kadar geri alınabileceği; bu süreler geçtikten sonra geriye yürür şekilde tasarrufun geri alınmasının hakkaniyet, kamu düzeni ve istikrar açısından yerinde olmadığı şu ifadelerle kabul edilmiştir.

“...nasıl ki iptal davası açabilmek için gerekli olan süre geçtikten sonra, istikrarın korunması pahasına, kişiler aleyhindeki hukuka aykırı (yanlış) idare işlemlerinin artık iptali istenemiyor ve işleme suni bir sıhhat tanınarak idare iptal davası tehdidinden kurtuluyorsa, bunun aksini de düşünmek, yani idare edilenlerin de haklarında yapılmış işlemlerin sınırsız olarak geri alınabileceği tehlikesinden kurtarılmaları gerekir.”

Bununla beraber bu kabulün yalnızca iyiniyetli kişiler için sonuç doğuracağı; belirli süreler geçtikten sonra hukuka aykırı (yanlış) idare tasarrufunun artık hiçbir zaman geri alınamayacağı şeklinde anlaşılmaması gerektiği; idarenin yanlış işlem yapmasına gerçek dışı beyanı veya hilesi ile sebebiyet veren kişiler hakkında idarenin söz konusu işlemi her zaman, bir süre şartına bağlı olmaksızın, geriye yürür şekilde geriye alabileceğine hükmedilerek, sonuç itibarıyla kişinin gerçek dışı beyanı veya hilesinin söz konusu olmadığı idarenin yanlış şart tasarrufunu, ancak iptal davası süresi veya kanunlarda özel bir süre varsa bu süre içinde yahut iptal davası açılmışsa dava sonuna kadar, geriye yürür şekilde geri alabileceği; bu süreler geçtikten sonra geri alınması durumunda geri alma gününe kadar ödenmiş bulunan fazla aylıkların

¹⁹⁸ Lieneke Slingenberg, “Social Security In The Case Law of European Court of Human Rights”, **Research Handbook on European Social Security Law**, Massachusetts: Elgar Publishing, 2015, s. 58 vd.

¹⁹⁹ Yarg. İBGK, 27.01.1973, E. 1972/6, K. 1973/2, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

hukuken geçerli bir nedenle ödenmiş bulunduğu kabul edilerek sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanılarak geri istenemeyeceğine karar verilmiştir.

Aynı esas, 22.12.1973 tarihli Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararında²⁰⁰ hatalı terfi işlemine dayanan yersiz ödemeler bakımından da benimsenmiş; “*idarenin, yokluk, açık hata, memurun gerçek dışı beyanı veya hilesi hallerinde, süre aranmaksızın kanunsuz terfi veya intibaka dayanarak ödediği meblağı her zaman geri alabileceği; (bunun) dışında kalan hatalı ödemelerin istirdadının, hatalı ödemenin ilk yapıldığı tarihten başlamak üzere 90 gün²⁰¹ içinde kabil olduğuna ve 90 günlük süre geçtikten sonra istirdat edilemeyeceği²⁰²*” ne hükmedilmiştir.

Görüldüğü üzere, İdare Hukukunda idarenin hatalı işlemlerine dayanılarak yapılan ödemelerin ilgisinden tahsilini engelleyen bir durum söz konusu değildir. Fakat bu imkân; kendi kusuru ile idareyi hatalı işlem yapmaya sevk etmeyen, iyiniyetli kişiler yönünden özellikle idareye duyulan güvenin korunması, hukuki istikrar mülahazasıyla sınırlanmış durumdadır. Asıl olan, idarenin yarattığı görünüşe katlanmasıdır.

Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin, bizzat Kurumun kusurundan ileri gelmesi halinde dahi iadesinin gerektiğini düşünmekte; ilgililerin Kurum aleyhine sebepsiz zenginleşmelerinin önüne geçilmesi gerektiğini savunmaktayız. Öte yandan Kurumun yersiz ödeme yapmasında hiç bir kusuru olmayan, Kurum çalışanlarının ihmali sonucu kendilerine yersiz ödeme yapılan, yapılan ödemenin yersiz olduğunu bilebilecek durumda olmayan sigortalı ve hak sahiplerinin de güveninin korunması gerektiğine dikkat çekmek isteriz. Bu hususta, hatalı işlemin tespit edilip geri alınabileceği bir süre öngörmeyen²⁰³, ilgilileri hatalı işlemin tespit tarihinden geriye

²⁰⁰ Dan. İBGK, 22.12.1973, E. 1968/8, K. 1973/14, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

²⁰¹ Buradaki 90 günlük süre, dava açma süresi olarak anlaşılmalıdır.

²⁰² Ancak bu kabulün bir idari işlemin hukuki sonucu olan ödemelerle sınırlı olduğu; aylığın hesaplanmasında yapılan maddi hataların bu kapsamda değerlendirilemeyeceği kararda ayrıca belirtilmiştir.

²⁰³ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 177. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. II/D

doğru beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamından sorumlu tutan düzenlemenin isabetinin tartışmaya açık olduğunu düşünmekteyiz²⁰⁴.

Diğer taraftan, Kurumun hatalı işleminden kaynaklanan yersiz ödemeleri iade etmek zorunda kalan iyiniyetli sigortalı ve hak sahiplerinin, bu işlem dolayısıyla uğradıkları zararların tazminini genel hükümler çerçevesinde talep edebilmelerinin mümkün olduğunu eklemek gerekir²⁰⁵.

Kurumun kusurundan kaynaklanan yersiz ödeme halleri; sigortalı tescil ve hizmet kayıtlarının usulüne uygun olarak tutulmaması, mevzuat hükümlerinin yanlış yorumlanması ve hesaplamlarda hata yapılması başlıkları altında aşağıda incelenecektir.

2. Sigortalı Tescil ve Hizmet Kayıtlarının Usulüne Uygun Olarak Tutulmaması

Sigortalı ve hak sahiplerinin sosyal sigorta yardımlarına hak kazanıp kazanmadığı, yapılacak ödemeler ile bağlanacak gelir ve aylıkların miktarı, bilgisayar ortamında her bir sigortalı için tutulan hizmet kütüğündeki kayıtlar esas alınarak Kurumca saptanır. Hizmet kayıtları, sigortalıların zorunlu sigorta kapsamındaki çalışmalarına, yurt içi ve yurt dışı hizmet borçlanmalarına, isteğe bağlı sigorta kapsamındaki sürelerle ait giriş ve çıkış tarihleri, prim ödeme gün sayıları ve prime esas kazançlar ile diğer bilgilerini kapsar. Sözü edilen kayıtların güncel, doğru ve eksiksiz oluşturulması esastır. Bu husus, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin²⁰⁶ 22. maddesinde de açıkça düzenlenmiş; tescil kaydı bulunmayan bir kimse adına hizmet kaydının oluşturulamayacağı; tescil ve hizmet kayıtlarındaki sigortalının adı, soyadı, sosyal güvenlik sicil numarası gibi bilgiler uyuşmadan hizmet kaydına bilgi girişi yapılamayacağı; bir sigortalı adına ayda 30'u, yılda 360'ı aşan prim gün sayısı

²⁰⁴ Konuya ilişkin açıklamalara §III/B/3 'te devam edilecektir.

²⁰⁵ Aynı yönde bkz. Ekmekçi, **Değerlendirme 2009**, s. 397 vd.

²⁰⁶ RG. 12.05.2010, 27579

bulunan veya başka bir sigortalının hizmetini gösteren hizmet kaydının düzenlenemeyeceği belirtilmiştir.

Kurumda görevli personelin sigortalı tescil ve hizmet kayıtlarını gerçeğe aykırı olarak oluşturması, kayıtların tutulması sırasında yapılan usulsüzlükler Kurumun yersiz ödeme yapmasına yol açar. Kurum çalışanlarının söz konusu fiilleri Kuruma atfedilerek sigortalı tescil ve hizmet kayıtlarının usulüne uygun olarak tutulmaması, Kurum kusuru olarak telakki edilir.

Bahse konu usulsüzlükler Kurum çalışanlarının kastına dayanabileceği gibi bu kişilerin ihmali suretiyle de gerçekleşmiş olabilir. Kurum çalışanlarının dikkatsizliği neticesinde bir işyeri için iki adet sicil numarası verilmiş, sigortalıya ait hizmetler bir başka sigortalı adına kaydedilmiş olabilir. Bunun yanında Kurum çalışanları, sigortalılar adına kasten sahte hizmet ve prim kazandırmış olabilir. Ancak tüm bu hallerde Kurumun kusurundan bahsedebilmek için sözü edilen usulsüzlüklerin ilgililerin kusurundan ileri gelmemiş olması gerekir. Nitekim bu husus, Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 6. maddesinde açıkça hüküm altına alınmıştır.

Davacıya 01.09.1970-1.9.1985 tarihleri arasında Devlet Su İşleri Müdürlüğünde meteoroloji memuru olarak çalışmalarından dolayı Emekli Sandığına aylık bağlandığı, davacının Refahiye-Çatalçam Bucağı ortaokul müdürlüğü oluruyla Çatalçam bucağı ortaokulunda 25.05.1965-31.03.1979 tarihleri arasında müstahdem olarak 506 Sayılı Kanun'a tabi sigortalı çalışmaları sebebiyle 21.08.1980 tarihli tahsis talep dilekçesine dayalı olarak 01.09.1980 tarihinden itibaren SSK'dan yaşlılık aylığı da bağlandığı, böylece davacının tahsisinde esas alınan 01.09.1970-01.04.1979 tarihleri arasında çalışan hizmetlerinin bulunması nedeniyle yapılan yersiz ödemelerin iadesinin talep edildiği uyuşmazlıkta Yargıtay, yapılan yersiz ödemede sigortalının ya da Kurumun kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılarak iade ile yükümlü olunan tutarın tespit edilmesi gerektiğine hükmetmiştir²⁰⁷. Bir başka kararda, yersiz olarak

²⁰⁷ Yarg. 21. HD, 19.09.2013, E. 2012/ 8556, K. 2013/ 16145, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

ödenen maluliyet aylığının, sigortalının katılımıyla prim ödeme hesabına hileli yoldan yapılan girişler nedeniyle gerçekleştirildiği dikkate alınarak 96. maddenin (a) bendi kapsamında iadesi gerektiğine karar verilmiştir²⁰⁸.

Diğer taraftan Yargıtay, sigortalının Kurumu yanıltarak yersiz ödemeye sebep olduğu hususunun şüpheyi yer bırakmayacak şekilde ortaya konmasını aramış; prim ödeme gün sayısına hataen ilave edilen 60 günlük sürenin sigortalı tarafından bilinmesi gerektiği yönünde hüküm kuran yerel mahkeme kararını, sigortalının Kurumu yanılttığı yönünde delil ve emare bulunmaması nedeniyle bozmuştur²⁰⁹.

3. Mevzuat Hükümlerinin Yanlış Yorumlanması

Sosyal Sigorta Hukukunun bir yandan karmaşık hükümler ile düzenlenmiş olması ve diğer taraftan konuya ilişkin mevzuatın sıkça değiştirilmesi karşısında takibinin oldukça güç olduğu; konunun uzmanlarının dahi duraksayabildiği bir hukuk dalı olması sebebiyle, sigortalılık ve sigorta yardımlarına hak kazanma konusunda hatalı değerlendirmelerde bulunulması muhtemeldir. Bu husus, Kurum tarafından çıkarılan genelgelerin çokluğundan da anlaşılabilir. Kurum çalışanları tarafından yanlış yorumlanan mevzuat hükümlerine istinaden tesis edilen işlemler ve yapılan ödemelerin de geri alınması gerekir.

En başta, ilgililerin sigortalılık niteliği taşıyıp taşımadıkları, tabi olunan sigortalılık statüsü gibi konularda mevzuat hükümleri doğru değerlendirilmemiş olabilir. Esasında vekalet sözleşmesine tabi olarak yürütülen bir faaliyetle ilgili olarak sigortalının söz konusu çalışmasının hizmet akdine dayandığının kabulü ile bu döneme ilişkin hizmetlerin, sigortalıya yaşlılık aylığı bağlanırken dikkate alınması dolayısıyla

²⁰⁸ Yarg. 21. HD, 04.10.2010, E. 2009/ 12851, K. 2010/ 9336, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

²⁰⁹ Yarg. 21. HD, 17.04.2013, E. 2013/ 3260, K. 2013/ 7742, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Yaşlılık aylığı ve aynı zamanda vefat eden eşi üzerinden ölüm aylığı almakta olan sigortalıya Bakanlar Kurulunun 15.01.2003 tarih ve 2003/ 5145 Sayılı Kararnamesi doğrultusunda her iki aylık dikkate alınmak suretiyle iki kez sosyal destek ödemesi yapıldığından bahisle, yapılan yersiz ödemelerin iadesini, ilgilinin kusurunu değerlendirmeksizin 96. maddenin (b) bendi kapsamında ele alan Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 21. HD, 29.09.2011, E. 2011/ 6991, K. 2011/ 7430, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

yersizleşen ödemelerin Kuruma 96. maddenin (b) bendi kapsamında iade edilmesi²¹⁰ örneğinde olduğu gibi.

Sigortalılık niteliği dışında sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma şartları, sağlanacak yardımların süresi ve kapsamı konusunda da mevzuat hükümleri yanlış yorumlanmış; bu sebeple ilgililere yersiz ödemede bulunulmuş olabilir. Her ne kadar bu durum, ilgililerin Kurum işlemine duyduğu güvenin korunması konusundaki menfaat ile çatışmaktaysa da, Kurumca yapılan yersiz ödemelerin, 96. madde çerçevesinde iadesi gerekir.

4. Hesaplamalarda Yanlışlık Yapılması

Kurum nezdinde tutulan kayıtların usulsüzlüğü ya da mevzuat hükümlerinin yanlış yorumlanması söz konusu olmaksızın hesaplamalarda yapılan hatalar da Kurumun yersiz ödeme yapmasına yol açabilir. Bu suretle sigorta yardımlarına hak kazanamayacak kişiler bu yardımlardan yararlanmış olabileceği gibi fazla yapılan ödemeler de söz konusu olabilir. Bu tip hesaplama hatalarına dayalı olarak ilgililere sağlanan yersiz ödemelerin Kuruma iadesi yine 96. maddenin (b) bendi kapsamında ele alınmaktadır.

D. Yersiz Ödemenin Tespiti

Yersiz ödemelerin tespitine, Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 7. maddesinde yer verilmiş; yapılan yersiz ödemelerin kontrol, denetim, inceleme, Sayıştayca kesin hükme bağlama veya yargılama sonucunda tespit edileceği hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte yersiz ödemeye dayanak oluşturan hatalı Kurum işleminin Kurum tarafından ne kadar süre içerisinde tespit edileceğine yönelik bir hüküm sevk edilmemiştir²¹¹.

²¹⁰ Yarg. 10. HD, 03.05.2011, E. 2011/ 716, K. 2011/ 6600, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

²¹¹ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 177

Konuya ilişkin olarak, yersiz ödendiği tespit edilen aylıkları Kurumca geri alınan sigortalının, Kurumun tahsil işlemi ile mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiası ile Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda²¹² Yüksek Mahkeme, “idarenin hatalı işleminden kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde; idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumu, işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki yöntem, alacağa kanuni faiz gibi yaptırımların öngörülüp öngörülmediğinin önem arz etmekte” olduğuna değinmiş; başvurucuya ödenen yaşlılık aylığının yersiz olduğunun tespit edilmesinde geçen dört yıl dokuz aylık sürenin oldukça uzun olduğuna işaret ederek Kurumun, “*kamu kurumlarının uygun zamanda, uygun yöntemle ve tutarlı olarak hareket etme sorumluluğunda başarısız*” olduğuna kanaat getirmiş; nihayetinde- somut olaya özgü diğer sebeplerle birlikte²¹³- söz konusu müdahalenin ölçülü olmadığından hareketle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Son olarak, yersiz ödemelerin tespit anının, Kuruma iade ile yükümlü olunan kapsamın belirlenmesinin yanı sıra yürütülecek faiz ve zamanaşımının başlangıç anının saptanmasında da dikkate alınacağına şimdiden işaret etmek isteriz²¹⁴.

²¹² AYM, 09.03.2016, B. No. 2013/874, RG. 27.04.2016, 29696, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr

²¹³ Bkz. §III/B/3/a

²¹⁴ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. §III/B, §III/C, III/D

III. YERSİZ ÖDEMELERİN İADESİNE İLİŞKİN ESASLAR

A. İade Yükümlüsü

Kurumun yersiz ödemenin iadesine ilişkin talebinin, hukuki nitelik itibariyle sebepsiz zenginleşmeden doğan bir alacak hakkı olduğu yukarıda²¹⁵ açıklanmıştı. Sebepsiz zenginleşmede, bir kimsenin malvarlığından geçerli bir sebep olmaksızın zenginleşen kimsenin, malvarlığında meydana gelen bu artışı, kanun gereği iade ile yükümlü kılınması söz konusudur²¹⁶.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun yersiz ödemelere ilişkin genel hüküm niteliğindeki 96. maddesinde; Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemenin geri alınacağı düzenlenmiş olmakla birlikte sözü edilen ödemeleri Kuruma iade ile yükümlü olan kişiler açıkça belirtilmemiştir. Benzer şekilde, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun 50. maddesi, iadesi gereken yersiz ödemelerin yalnızca sigortalının kusurundan kaynaklandığı belirlenenlerle sınırlı olduğunu hüküm altına alırken iade yükümlüsüne yönelik açık bir hüküm sevk etmemektedir.

Görüldüğü üzere, yersiz ödemeleri konu alan düzenlemeler yalnızca kimlere yapılan ödemelerin iadeye konu olacağını düzenleyip Kurumun iade talebini kimlere karşı ileri sürebileceği konusunda açık bir hüküm içermemektedir. Bu itibarla,

²¹⁵ Bkz. §I/C

²¹⁶ Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 10

Kurumun sahip olduğu yersiz ödemelerin iadesini konu alan alacak hakkını kimlere karşı ileri sürebileceğini ortaya koymak icap etmektedir.

Bilindiği gibi, sebepsiz zenginleşme koşullarının gerçekleşmesi ile birlikte zenginleşen ve fakirleşen arasında kanun gereği bir borç ilişkisi doğmakta; borcun konusunu malvarlığında meydana gelen artış teşkil etmektedir²¹⁷. Bu ilişkide borçlu, malvarlığı haklı bir sebep olmaksızın başkası aleyhine artan, zenginleşen kişi; alacaklı ise, zenginleşenin malvarlığı kendisi aleyhine artmış olan kimsedir²¹⁸. Kurum tarafından yapılan yersiz ödemeler söz konusu olduğunda, yersiz olarak yapıldığı tespit edilen aylık, gelir, ödenek ve toptan ödemeler ile finansmanı sağlanan sağlık hizmetleri dolayısıyla Kurumun fakirleştiği; söz konusu ödemelerin yapıldığı, sağlık hizmetlerinin sağlandığı sigortalı, gelir veya aylık almakta olan, hak sahibi, genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olunan kişilerin ise Kurum aleyhine zenginleştiği açıktır. Sözü edilen kişilerin yanı sıra, işverenler ve sağlık hizmeti sunucularının da Kurum aleyhine zenginleşebileceğini gözden kaçırmamak gerekir. Bu hususta, 5510 sayılı Kanun'da düzenlenen teşvik hükümlerinden yersiz olarak yararlanan işverenler ile gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak suretiyle ifa edilmemiş sağlık hizmetlerini Kuruma fatura eden sağlık hizmeti sunucularına²¹⁹ değinmek isteriz. Zira Kanun'un 96. maddesi; *işverenlere*, sigortalılara, gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere yersiz olarak yapıldığı tespit edilen *bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemenin* geri alınacağını düzenlediğinden yersiz ödemelerin sosyal sigorta yardımları ile sınırlı olduğu; sözü edilen ödemeleri Kuruma iade ile yükümlü olanların, kendilerine yersiz olarak bu yardımların sağlandığı kişilerden ibaret olduğu söylenemez²²⁰. Kurumun sağlık hizmeti sunucularına yersiz olarak ödediği tutarların 96. maddeye göre Kuruma iade edilmesi gerektiğini hüküm altına alan 103. madde dikkate alındığında, sağlık hizmeti sunucularının da tıpkı *işverenler*, sigortalılar, gelir veya aylık almakta olanlar ve bunların hak sahipleri, genel sağlık sigortalıları ve

²¹⁷ Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 15; Eren, s. 841

²¹⁸ Eren, s. 841

²¹⁹ Sağlık hizmet sunucuları hakkında bkz. Ali Nazım Sözer, **Türk Genel Sağlık Sigortası**, İstanbul: Beta, 2014, s. 17 vd.

²²⁰ Bkz. §III/B/2

bunların bakmakla yükümlü olduğu kişiler gibi iade yükümlüsü olabileceğine işaret etmek gerekir.

Bu açıklamalar ışığında, yersiz ödemeyi Kuruma iade ile yükümlü olanlar; 5510 sayılı Kanun kapsamında sağlanan sosyal sigorta yardımları ile bu yardımlar dışında kalan her tür ödemenin kendilerine yersiz olarak sağlandığı sigortalılar, gelir veya aylık almakta olanlar ve bunların hak sahipleri, genel sağlık sigortalıları ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler ile işverenler ve sağlık hizmeti sunucularıdır. Bu kişiler dışında kalan; Kurumun yersiz ödeme yapmasına sebep olmakla birlikte Kurumca kendilerine sebepsiz bir kazandırmada bulunulmayan üçüncü kişileri, yersiz ödemelerin Kuruma iadesinde iade yükümlüsü olarak ele almak mümkün değildir. Nitekim Yargıtay, usulsüz olarak girilen primler nedeniyle yersiz hale gelen aylıklarla ilgili olarak, iadeye konu aylıkların, sigortalı ile şifresiyle usulsüz prim girişi yapan müteveffa memurun mirasçılarından müştereken ve müteselsilen tahsili yönünde hüküm kuran yerel mahkeme kararını bozmuş; 5510 sayılı Kanun'da Kurum çalışanlarının sorumluluğuna ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığını belirterek bu konuda genel hükümleri işaret etmiştir²²¹. Benzer şekilde, sahte bordro ve bildirgelere istinaden Kuruma bildirildiği tespit edilen kişilerin sigortalılıklarının Kurumca iptali üzerine, bu kişilere yersiz olarak sağlanan sağlık hizmetlerine ilişkin bedelin, bu belgeleri tanzim eden muhasebeciden talep edildiği bir uyuşmazlıkta Yargıtay, yerel mahkemenin “*muhasebecinin, 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinde sayılan, fazla ve yersiz ödemelerin talep edilebileceği ilgililerden olmadığı*” tespitini isabetli bularak davanın yasal dayanağının haksız fiilden kaynaklanan sorumluluğun düzenlendiği 818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 41 vd. maddeleri²²² olduğuna karar vermiştir²²³.

Ne var ki 5510 sayılı Kanun, muhtelif hükümlerinde bu esastan ayrılmış; fiilleriyle Kurumun yersiz ödeme yapmasına sebep olan kişileri, yapılan yersiz ödemeyi Kuruma iade ile yükümlü kılmıştır. Bu hükümlerden olmak üzere, iş kazasının soruşturulmasının düzenlendiği 12. maddede, yapılan soruşturma sonunda

²²¹ Yarg. 21. HD, 24.02.2015, E. 2014/ 23490, K. 2015/ 3336, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

²²² 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 49 vd. maddelerine karşılık gelmektedir.

²²³ Yarg. 10. HD, 23.01.2014, E. 2013/ 25066, K. 2014/ 1186, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

yazılı olarak bildirilen hususların gerçeğe uymadığı ve olayın iş kazası olmadığına anlaşılmaması durumunda, Kurumca bu olay için yersiz olarak yapılmış bulunan ödemelerin, *gerçeğe aykırı bildirimde bulunanlardan*, 96. madde hükmüne göre tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır.

Önemle belirtmek isteriz ki Kurum, yersiz ödemelerin iadesine ilişkin talebini, yersiz ödeme yapılan sigortalı, gelir veya aylık almakta olan, bunların hak sahipleri, genel sağlık sigortalıları ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin külli haleflerine karşı da ileri sürebilecektir. Zira bu kişilerin yersiz ödeme dolayısıyla Kuruma olan iade borcu terekede yer almakta olup miras bırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak kazanan mirasçılar, miras bırakanın terekede yer alan borçlarından kişisel olarak sorumlu bulunmaktadır²²⁴. Bu hususta Yargıtay da, miras bırakan sigortalıya yersiz olarak bağlanmış aylıkların Kuruma iadesinde, miras bırakanın ölüm tarihine kadar yersiz olarak ödenen aylıklardan mirasçıların külli halef sıfatıyla sorumlu olduğu yönünde kararlar²²⁵ vermiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıntılı değerlendirmeler içermesi dolayısıyla Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin 27.05.2010 tarihli bir kararına²²⁶ yer vermek isteriz.

“Davada temel uyuşmazlık; miras bırakan sigortalıya haksız olarak bağlanan ve sağlığında kendisine ödenen yaşlılık aylıkları dolayısıyla oluşan Kurum zararının (alacağıının) tereke içerisinde yer alıp almadığı, başka bir anlatımla, sigortalının yasal mirasçıları olan davalıların, miras bırakanın sebepsiz zenginleşmesinden sorumlu tutulup tutulamayacakları noktasında

²²⁴ Mustafa Dural/ Turgut Öz, **Türk Özel Hukuku Cilt: 4 Miras Hukuku**, 6. Baskı, İstanbul: Filiz, 2012, s. 390 vd.

²²⁵ Yarg. 10. HD, 06.11.2014, E. 2014/ 5886, K. 2014/ 22894; Yarg. 10. HD, 27.05.2010, E. 2009/ 1146, K. 2010/ 7556, Yarg. 21. HD, 02.03.2009, E. 2008/ 4497, K. 2009/ 2924, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net. Ayrıca bkz. Yarg. 10. HD, 11.06.2011, E. 2013/ 10260, K. 2013/ 13142; Yarg. HGK, 12.03.2008, E. 2008/ 21- 235, K. 2008/ 248, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Bununla birlikte, Kurumun yersiz ödenen aylıkların yasal faiziyle tahsilini talep ettiği davada, mirasın borca batık olduğunu iddia ederek davanın reddine karar verilmesini talep eden mirasçının talebi hakkında, “Yasal ve atanmış mirasçılar mirası reddedebilirler. Ölümü tarihinde miras bırakanın ödemedi aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmiş ise, miras reddedilmiş sayılır.” hükmünü ihtiva eden MK 605. maddesini dikkate alan Daire, terekenin borca batık olup olmadığının araştırılıp irdelenmesinde yasal zorunluluk olduğuna işaret ederek çıkan sonuca göre karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bkz. Yarg. 10. HD, 18.02.2014, E. 2013/ 2905, K. 2014/ 3067, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

²²⁶ Yarg. 10. HD, 27.05.2010, E. 2009/ 1146, K. 2010/ 7556, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

toplanmaktadır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 599'uncu maddesinde, mirasçıların, miras bırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanacakları ve miras bırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olacakları belirtilmiştir. Kural olarak, bir kimsenin ölümü ile mal varlığının bir bütün olarak mirasçılara geçmesini ifade eden küllü halefiyet gereğince, miras bırakanın kişisel özelliklerinin ağır bastığı, düşünsel ve bedeni yetenek ve özellikleri göz önünde bulundurularak yapılmış, borcun bizzat miras bırakan tarafından yerine getirilmesi gereken kişisel edim borçları dışında, mal varlığından ifa durumunda olunan maddi edim borçları mirasçılara intikal etmektedir. Miras bırakanın borçları, ölümünden önce yaptığı hukuki işlemlerden, gerçekleştirdiği haksız eylemlerden, mal varlığında oluşan sebepsiz zenginleşmeden ve ölüm anına kadar meydana gelen bir takım olgular nedeniyle doğrudan doğruya kanundan doğabilmektedir ve mirasçılarının sorumluluğu yönünden borcun kaynağı önemsizdir. Bu sorumluluk, mirasın kesin olarak kazanılması ile başlamaktadır ve borcun esası ile sınırlı olmayıp, işlemiş ve işleyecek faizlerini de kapsamaktadır. Şu durumda, taraflar arasında çekişme konusu yapılan ve miras bırakanın sebepsiz zenginleşmesinden kaynaklandığı ileri sürülen alacak tutarı, murisin mal varlığına ve terekesine dahil olup, ölümünden sonra mirasçılara karşı ileri sürülmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır.²²⁷”

²²⁷ Karara yazılan karşı oy yazısında, aylık bağlandığında, zaten mütevazı miktarda olan bu meblağların sigortalı tarafından ilgili ay içerisinde tüketildiğinin kabul edildiği yolundaki karineye işaret edilmiş; Kurumun eksik araştırması, bilgileri farklı yorumlaması neticesi aylık bağlama şartlarının tam oluşmadığından bahisle yanlış ve zamansız bağlanan yaşlılık ve diğer aylıkların, sigortalının ölümü ile mirasçılarının beklenmeyen zamanlarda geri istenmesi, üstelik bu aylıklara “sebepsiz zenginleşme” nin gereği olan faiz yürütülmesinin sağ kalan mirasçıları son derece tedirgin edip zarara uğratan sonuçlar doğurduğu belirtilmiştir. Bu nedene dayalı olarak mirasçıların, “mirasın reddi” müessesesine başvurduğu tespitine yer verilmiştir. Dahası, Miras Hukukundaki “mirasçı” kavramı ile Sosyal Güvenlik Hukukundaki “hak sahibi” kavramlarının örtüşmediği vurgulanarak yasal düzenlemelerde mirasçı terimine yer verilmediğine işaret edilerek vefat eden sigortalının sigortaya ilişkin borçlarından mirasçıların, yasada yer almamasına karşın, sorumlu tutulmaları yasaya aykırı bulunmuştur. Önemle ifade etmek isteriz ki karşı oy yazısında yer verilen durum tespitini isabetli bulmakla beraber mirasçıların terekede yer alan, Kurumun yaptığı yersiz ödemeyi geri verme borcundan sorumlu tutulmaması gerektiği yönündeki değerlendirmeye katılamamaktayız. Zira mirasçıların bu borçtan sorumluluğu küllü halefiyet ilkesine dayanmakta; karşı oy yazısında belirtildiği şekilde yersiz ödemelerin iadesine ilişkin yasal düzenlemelerden kaynaklanmamaktadır.

B. İade Yükümlüğünün Kapsamı

1. Genel Olarak

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, tıpkı 506, 1479, 5434 sayılı Kanun düzenlemeleri gibi, sigortalılara yersiz olarak sağlanan ödemelerin geri alınacağını düzenlemekte; konuya ilişkin 96. maddesinde, Kanun kapsamında yapılan ve yersiz olduğu tespit edilen her türlü ödemenin Kuruma iadesini hüküm altına almaktadır.

Bununla beraber 5510 sayılı Kanun, 506 ve 1479 sayılı mülga Kanunlardan farklı olarak Kuruma iade edilecek yersiz ödemelerin kapsamını, 5434 sayılı Kanun düzenlemesine benzer şekilde sınırlandırmış bulunmaktadır. Bu yaklaşımın temelinde, sigortalı ve külli haleflerini uzun yıllar boyunca yersiz olduğu fark edilmeden yapılan ödemelerin tamamından sorumlu tutmamak anlayışı yatmaktadır²²⁸.

Diğer yandan söz konusu düzenlemenin, Kuruma iade edilecek yersiz ödemeleri, hatalı işlemin düzeltildiği tarihten geriye doğru hesap edilecek beş yıllık tutarla sınırlayan 5434 sayılı Kanun düzenlemesinden farklı olduğuna da dikkat etmek gerekir. Geri alınacak yersiz ödemeler, şayet ilgililerin kusurundan kaynaklanmakta ise, Kuruma iadesi gerekecek tutar, hatalı işleminin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler ve bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden itibaren hesaplanacak kanuni faizle sınırlı olarak iade yükümlüsünden tahsil edilecektir. İlgililerin kusurlu davranışları söz konusu olmaksızın salt Kurum hatasından kaynaklanan yersiz ödemelerde ise- tıpkı 5434 sayılı Kanun düzenlemesinde yer aldığı gibi²²⁹- hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamının Kuruma iadesi gerekecektir. Hemen belirtelim ki sözü edilen yersiz ödemelerin ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmi dört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmi dört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak

²²⁸ Özkaraca, **Yersiz Ödemeler**, s. 162

²²⁹ Bkz. §I/B/1/c

ödemelerde ise bu süre sonundan itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte tahsili ayrıca hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

2. İadeye Konu Ödemeler

Mülga Sosyal Sigortalar Kanunu, *yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımlarının* geri alınacağını düzenlerken 1479 sayılı Kanun bu ödemeleri, sigortalılara ve hak sahiplerine *fuzulen ödendiği anlaşılan her türlü aylık yardımlarla* sınırlandırmıştır. 5434 sayılı Kanun ise, *iştirakçilerin istihkaklarından fazla yapılan ödemelerin* Sandık'a iadesi gerektiğini hüküm altına almaktadır.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda herhangi bir ayrıma gidilmeksizin bu Kanun kapsamında yapılan her tür yersiz ödemenin Kuruma iade edileceği düzenlenmiş bulunmaktadır. 2011/58 ve 2012/40 sayılı Kurum Genelgelerinde de belirtildiği üzere; geçici iş göremezlik, emzirme, evlenme ve cenaze ödenekleri; yaşlılık ve ölüm toptan ödemeleri; sürekli iş göremezlik ve ölüm gelirleri; malullük, yaşlılık ve ölüm aylıkları ile bu aylıklarla birlikte ödenen ek ödemeler; uzun ve kısa vadeli sigorta kollarından karşılanan yol, gündelik ve refakatçi giderleri ile genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere Kurumca bedeli ödenen şahsi tedavi giderlerinin bu kapsamda iadeye konu olacağı şüphesizdir.

Öte yandan, iadeye konu olabilecek ödemelerin ilgililere yapılan sosyal sigorta yardımları ile sınırlı olduğu düşünülmemelidir. Kanun 96. maddesinde, sigortalılar, gelir ve aylık almakta olanlar, hak sahipleri, genel sağlık sigortalıları ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yanı sıra işverenlere yapılan yersiz ödemelerin de Kuruma iadesinin gerektiği açıkça hüküm altına alınmış; bu kapsamda olmak üzere işverenlerin 81. madde hükmünde öngörülen teşviklerden yersiz olarak yararlanması halinde bahse konu teşvik tutarlarının Kuruma iadesi, aynı maddede düzenlenmiştir. Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere yersiz olarak sağlanan sağlık hizmetlerinin yanı sıra satın alınacak sağlık hizmetleri ile ilgili olarak Kurum ile sözleşme akdeden sağlık hizmeti sunucularının sağlık hizmeti sunmadığı halde

Kuruma fatura ettiği sağlık hizmeti bedelleri yine 96. madde kapsamında iadeye konu olabilecektir.

3. İadeye Konu Ödemelerin Süre ile Sınırlanması

a. Genel Olarak

Sigortalı ve hak sahiplerine yapılan yersiz ödemeler nedeniyle Kurum aleyhine zenginleşen kimselerden bu ödemelerin geri alınması, böylelikle kişilerin Kurum aleyhine zenginleşmelerinin önlenmesinde şüphesiz kamu yararı bulunmaktadır²³⁰. Devletin sosyal güvenliğe ilişkin yükümlülüklerini mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirmesine imkân veren Anayasa'nın 65. maddesi dikkate alındığında, Kurum giderlerinde gereksiz artışa yol açan yersiz ödemelerin Kuruma iadesinin ne denli önemli olduğu ortadadır. Öte yandan yersiz ödeme yapılmasına yol açan hatalı Kurum işleminin geri alınarak yapılan ödemelerin iadesi; hukuki güvenlik, bilhassa idareye duyulan güvenin korunması ilkesi ışığında yapılacak bir değerlendirmeyi de zorunlu kılmaktadır. Bu ise, yersiz ödemeye dayanak oluşturan hatalı Kurum işleminin ancak belirli bir süre içerisinde tespit edilip geri alınmasını ve söz konusu işleme dayalı olarak yapılan yersiz ödemelerin, belirli bir süre ile sınırlanmak suretiyle Kuruma iadesini gerektirmektedir. Yapılan yersiz ödemelerin Kuruma iadesinde menfaati bulunan hâlihazırda sosyal sigorta yardımlarından yararlanmakta olanlar ve beklenen hak sahipleri ile Kurumca tesis edilen hatalı işlemler sonucu kendilerine yersiz ödemede bulunulan sigortalı ve hak sahiplerinin çatışan menfaatleri ancak bu suretle dengelenebilir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, yersiz ödemeye yol açan hatalı işlemin Kurum tarafından tespit edilip düzeltilmesi için bir süre öngörmemekle²³¹ birlikte 96. maddesinde, yersiz ödemelere sebep olan hatalı işleminin tesis edilmesinde ilgililerin kusurunun bulunup bulunmamasına göre yersiz

²³⁰ Aksi halde kamu kaynaklarının uygun olmayan yöntemlerle dağıtımına cevaz verilmesinin söz konusu olacağı ve bu durumun kamu yararıyla örtüşmeyeceği hakkında bkz. AYM, 09.03.2016, B. No. 2013/874, RG. 27.04.2016, 29696, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, www.anayasa.gov.tr

²³¹ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 177. Ayrıca bkz. §II/D

ödemelerin, geriye dönük olarak en fazla beş veya on yıllık sürede yapılan ödemelerle sınırlı olarak iade edilmesini düzenleyerek iade borcunun kapsamını Kurum aleyhine sınırlamış bulunmaktadır. Bu hususu Yargıtay²³², sigortalı lehine bir düzenleme olarak ifade ederek iade yükümüne ilişkin şu tespitlerde bulunmaktadır:

“5510 sayılı Yasa öncesi mevzuata bakıldığında, 506 sayılı Yasanın 121. maddesinde yersiz ödemelerin kayıtsız şartsız iadesinin öngörüldüğü, yersiz ödeme halinde iade yükümünün kapsamının farklı hukuki durumlara özgü olarak değişiklik göstermediği görülmektedir.

Ancak, 5510 sayılı Yasanın 96. maddesi ile 506 Yasada yer almayan yeni bir düzenleme getirilmiş, sebepsiz zenginleşmenin iyi niyetle veya kötü niyetle gerçekleşmesine bağlı olarak istirdadı mümkün ödeme miktarları belirlenmiştir. Dolayısıyla 5510 sayılı Kanun ile ödeme yükümünün kapsamı sigortalının iyiniyetli veya kötünietli oluşunun tespitine göre farklılaştırılarak²³³, kayıtsız şartsız iade öngören 121. madde hükmüne göre lehe bir düzenleme getirildiği açıktır.”

Belirtelim ki Kurumun tesis ettiği hatalı işlemleri ile yarattığı görünüme bir ölçüde katlanması, çatışan menfaatlerin dengelenmesine hizmet edeceği gibi Kurumun bu hususta gereken özeni göstererek muhtemel yersiz ödemelerin önüne geçilmesini de sağlayacaktır.

Anayasa Mahkemesi ise iadeye konu ödemelerin sınırlanması meselesine, yersiz olarak ödendiği tespit edilen aylıkları Kurumca geri alınan sigortalının, Kurumun tahsil işlemi ile mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiası ile yaptığı bireysel başvuru²³⁴ kapsamında değinmiş; bu bağlamda “sosyal güvenlik hakkından doğan ödemeler gibi bireylerin hayatlarını devam ettirmesi bakımından büyük öneme sahip

²³² Bkz. Yarg. HGK, 15.06.2011, E. 2011/ 21-362, K. 2011/ 429, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com; Yarg. HGK, 15.06.2012, E. 2012/ 21-196, K. 2012/ 396, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

²³³ Yargıtayın, yersiz ödemelerin iadesinde, iade ile yükümlü olunan kapsamın sebepsiz zenginleşmenin iyiniyetle veya kötünietle gerçekleşmesine bağlı olarak Kanun’da farklı şekilde düzenlendiği yolundaki tespitini isabetli bulmadığımızı önemle belirtmek isteriz. Bkz. §II/A

²³⁴ Bkz. dn. 230

konularda kamu otoritelerinin azami özeni göstermeleri” gerektiğine dikkat çekmiş; buna rağmen, tesis edilen hatalı işlemlerin Kurumca geri alınabileceği hususunda hiç bir kuşkunun bulunmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan, hatalı işlemlerin Kurum tarafından geri alınarak bu işleme dayalı olarak yapılan ödemelerin iadesinin, kendilerine yersiz olarak ödemede bulunulan sigortalıların mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini belirten Yüksek Mahkeme, söz konusu müdahalenin ölçülü olması gerektiğini ifade ederek aşağıda yer verilen değerlendirme kapsamında olmak üzere 5510 sayılı Kanun’un 96. maddesinde yersiz ödemelerin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan ileri gelmesine bağlı olarak iade ile yükümlü olunan kapsamın sınırlanmış olduğuna işaret etmiştir²³⁵.

“...mülkiyet hakkına yapılan müdahalede kamu yararı ile bireysel yarar arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediği değerlendirilmelidir.

...

İdarenin hatalı işleminden kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde; idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumu, işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki yöntem, alacağa kanuni faiz gibi yaptırımların öngörülüp öngörülmediği önem arz etmektedir.

...

Nitekim SGK tarafından yapılan hatalı ödemelerin tahsilindeki usul 5510 sayılı Kanun’un 96. maddesinde kusurun bireyden veya Kurumdan kaynaklanması durumuna göre belirlenmektedir.”

²³⁵ Yukarıda yer verilen başvuru hakkında ihlal kararı veren Anayasa Mahkemesi, başvurucuya ödenen yaşlılık aylığının yersiz olduğunun tespit edilmesinde geçen dört yıl dokuz aylık süreyi oldukça uzun bulmuş; başvurucunun, Sosyal Sigortalar Kurumundan yaşlılık aylığı almakta iken devlet memuru olarak çalışmasını sürdürmesi sonucu 5335 sayılı Kanun’un 30. maddesi gereği kesilmesi gerektiği halde ödenmesine devam olunan aylıklar bakımından başvurucuya kusur atfedilse bile yapılan yersiz ödemede idarenin de kusurlu olduğuna kanaat getirerek yapılan yersiz ödemelerin 5510 sayılı Kanun’un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında iadeye tabi tutulmasının başvuru üzerinde ağır ve orantısız bir yüke sebep olduğundan bahisle hakkın özüne dokunur şekilde yapılan müdahalede ölçülülük ilkesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Belirtelim ki düzenlemede yer alan beş ve o yıllık süreler, zamanaşımı süresi niteliğinde olmayıp²³⁶ yersiz ödemelerin tespitinden itibaren geriye doğru talep edilebilecek ödemelere ilişkindir.

b. İlgililerin Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödemelerin Süre ile Sınırlanması

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 96. maddesi, ilgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin hatalı Kurum işleminin tespit tarihinden²³⁷ geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler ile bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden itibaren hesaplanacak olan kanuni faiz ile sınırlı olarak Kuruma iadesini düzenlemiş bulunmaktadır. Bu süre, Kuruma iadesi gereken yersiz ödemelerin üst sınırını teşkil etmekte olup bu ödemelere yol açan hatalı Kurum işleminin tespit edildiği tarihten geriye doğru on yılı aşan sürede yapılan yersiz ödemeler söz konusu olduğunda- her ne kadar bu ödemeler ilgililerin kusurundan ileri gelmekteyse de- yalnızca on yıllık sürede yapılanlarla sınırlı olarak Kuruma iade edilecektir. Söz gelimi, 01.01.2000 tarihinden itibaren Kurumdan yaşlılık aylığı almakta olan sigortalının 01.01.1999- 01.12.1999 arasındaki hizmetlerinin sahte hizmet olduğunun 01.04.2016 tarihinde tespit edilmesi üzerine bu süreye ilişkin hizmetlerin Kurum tarafından iptaliyle aylık bağlama koşullarını yitiren sigortalıya bağlanan aylıklar, başlangıç tarihi itibarıyla- 01.01.2000- yersiz hale gelmişse de Kuruma iadesi gereken ödemeler, 01.04.2006 - 01.04.2016 döneminde sigortalıya yersiz olarak sağlanan sigorta yardımlarından ibarettir. Zira 96. madde hükmü, yersiz ödemeler ilgililerin kusurundan ileri gelse dahi bu ödemelerin, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılanlarla sınırlı olarak Kuruma iadesini öngördüğünden 01.01.2000-01.04.2006 döneminde meydana gelen yersiz ödemelerin iadesinin Kurumca talep edilebilmesi mümkün değildir. Nitekim Yargıtay, yaşlılık aylığına esas alınan sigortalılığın sahte oda kaydına dayanması sonucu yersiz hale gelen ödemelerin Kuruma iadesinde sorumlu olunan tutarın belirlenmesinde Kurum'un tespit işleminden

²³⁶ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 175; Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 34; Tuncay, **Değerlendirme 2013**, s. 528; Tuncay/ Ekmekçi, s. 524. Ayrıca bkz. §III/D/1

²³⁷ Yersiz ödemelerin; Kurumun kontrol ve denetim ile yetkilendirilmiş memurları tarafından yürütülen kontrol, denetim ve inceleme ya da Sayıştayca kesin hükme bağlama veya yargılama sonucunda tespit edileceği, ilgili yönetmeliğin 7. maddesinde düzenlenmiştir. Bkz. §II/D

geriye doğru 10 yıl geçmiş olan ödemeleri dikkate alarak hüküm kuran yerel mahkeme kararını isabetsiz bularak bozmuştur²³⁸

Önemle belirtmek gerekir ki iadeye konu olacak ödemeler, yersiz ödemenin tespit tarihinden geriye doğru on yıllık süreye ilişkin yapılan ödemeler olmayıp on yıllık sürede Kurum tarafından yapılan ödemelerdir. Nitekim bu husus, 2011/58 sayılı Kurum Genelgesinde de açıkça yer almaktadır. Bu hususu açıklamak üzere genelgede verilen örnek olayda, 20.06.1998 tarihli tahsis talebine istinaden 01.07.1998 tarihi itibariyle kendisine yaşlılık aylığı bağlanan sigortalıya, 01.07.1998-20.03.1999 döneminde biriken aylıklarının 21.03.1999 tarihinde ödendiği belirtilmiş; sigortalıya sahte hizmetlerle aylık bağlanıldığının 17.02.2009 tarihinde tespit edilmesi üzerine iptal edilen hizmetler nedeniyle sigortalının aylığının, başlangıç tarihi itibariyle iptal edilerek 17.02.2009 tarihinden geriye doğru on yıllık sürede yapılan ödemelerin adına borç çıkarılması gerektiğine işaret edilmiştir. Sigortalının 01.07.1998-20.03.1999 döneminde biriken aylıklarına ilişkin ödemenin 21.03.1999 tarihinde yapıldığına dikkat çekilerek bu tarih itibariyle yapılan ödemelerin de 17.02.1999-17.02.2009 döneminde yapılmış olması dolayısıyla iade kapsamında yer alacağı açıkça belirtilmiştir.

c. Kurumun Kusurundan Kaynaklanan Yersiz Ödemelerin Süre ile Sınırlanması

İlgililerin herhangi bir kusuru bulunmaksızın Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklandığı tespit olunan yersiz ödemelerin, hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamının, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmi dört ay içinde yapılacak ödemeler bakımından faizsiz, yirmi dört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte tahsil edileceği, Kanun'un 96. maddesinde hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

²³⁸ Yarg. 10. HD, 08.02.2016, E. 2016/ 1094, K. 2016/ 1213, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

Kontrol, denetim, inceleme ya da yargılama sonucunda tespit olunan yersiz ödemelerin Kurumun kusurundan kaynaklanması durumunda, kanunkoyucu geriye doğru en fazla beş yılda yapılan ödemelerle sınırlı olarak yersiz ödemelerin Kuruma iade edileceğini düzenleyerek iade borcunun kapsamını Kurum aleyhine sınırlamıştır. İlgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin tahsilinden farklı olarak, iade borcunun taahhukuku sırasında herhangi bir faiz hesabı söz konusu olmaksızın iadesi gereken ödemeler toplamının ilgisine tebliğ edileceği; bu tutarın, tebliğ tarihinden itibaren yirmi dört ay içinde ödenmemesi durumunda tebliğ edilen ödemeler toplamına kanuni faiz işletilmek suretiyle tahsil edileceği öngörülmüştür. Üstelik bu süre, maddenin ilk halinde üç ay olarak düzenlenmişken 2011 yılında yapılan kanun değişikliği²³⁹ ile yirmi dört aya çıkarılarak Kuruma iade ile yükümlü olunan kapsam giderek daraltılmıştır²⁴⁰. Buna rağmen düzenlemeyi yetersiz bulan doktrin, olması gereken hukuk açısından, ilgililerin kusurundan kaynaklanmayan salt Kurum hatasına dayanan yersiz ödemelerde ilgililerin iade yükümünün bulunmaması gerektiğine işaret etmektedir²⁴¹. Nitekim 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, sadece sigortalıların kusurundan ileri gelen yersiz ödemelerin fona iadesini öngörmektedir.

Son olarak, iadeye konu ödemeler belirlenirken, yersiz ödemenin tespit tarihinden geriye doğru beş yıllık süreye ilişkin yapılan ödemelerin değil; beş yıllık sürede Kurum tarafından yapılan ödemelerin esas alınması gerektiğine işaret etmek isteriz²⁴².

²³⁹ 13.02.2011 tarihli ve 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG. 25.02.2011, 27857 Mükerrer, m. 44

²⁴⁰ Yapılan kanun değişikliğini isabetli bulan Özkaraca, bu değişikliğin, kanun koyucunun 96. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde öngörülen rejimin yumuşatılmasını düşündüğünün bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Bkz. Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 169

²⁴¹ Bkz. Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 178; Caniklioğlu, s. 478; Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s 34

²⁴² Krş. §III/B/3/b

4. İyiniyetin Korunması

a. Türk Borçlar Kanunu’nun 79. Madde Hükmü

Bir hakkın kazanılması veya bir hukuki sonucun gerçekleşmesine ait bir engelin bilinmemesi ve bilinmesinin gerekmemesi olarak tanımlanan iyiniyet²⁴³, mevzuatımızda açıkça tanımlanmış değildir²⁴⁴. Bununla birlikte, alışveriş güvenliğinin sağlanması, kamu yararının gözetilmesi, kişinin yarattığı bir görünüşün sonuçlarına katlanması gerekliliği gibi mülahazalarla iyiniyete hukuki sonuç bağlanmış bulunmaktadır²⁴⁵. Medeni Kanun’un başlangıç hükümlerinden olan 3. maddede, kanunun iyiniyete hukuki sonuç bağladığı durumlarda asıl olanın iyiniyetin varlığı olduğu açıkça düzenlenerek hukukumuzda iyiniyet karine olarak kabul edilmiştir.

Kanunun iyiniyete hukuki sonuç bağladığı durumlardan biri de, iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade yükümünün kapsamıdır. Konuyu düzenleyen Türk Borçlar Kanunu’nun 79. maddesi şu şekildedir:

“Sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür.

Zenginleşen, zenginleşmeyi iyiniyetli olmaksızın elden çıkarmışsa veya elden çıkarırken ileride geri vermek zorunda kalabileceğini hesaba katması gerekiyorsa, zenginleşmenin tamamını geri vermekle yükümlüdür.”

Bu hükme göre iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade borcu, iadenin talep edildiği anda elinde kalanla sınırlıdır²⁴⁶. Kanun koyucu iyiniyetli sebepsiz zenginleşene, iadenin talep edildiği sırada zenginleşmenin tamamen veya kısmen elden çıkmış olduğunu ispat ederek o nispette iade borcundan kurtulma imkânı veren

²⁴³ Akkanat, s. 49; Oğuzman/ Barlas, s. 238; Akıntürk/ Ateş Karaman, s. 81

²⁴⁴ Akkanat, s. 30

²⁴⁵ Akkanat, s. 9; Köme Akpulat, s. 196, Ayrıca bkz. Akyol, s. 12

²⁴⁶ Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 149

bir def'i tanımıştır²⁴⁷. Ancak bunun için, elden çıkarma anında kişinin iyiniyetli olması gerekir²⁴⁸. Malvarlığında meydana gelen zenginleşmenin haklı bir sebebe dayanmadığını ve bu zenginleşmeyi iade ile yükümlü olduğunu bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen kişilerin bu anlamda iyiniyetli olduğu kabul edilir²⁴⁹.

Yapılan açıklamalar ışığında, sebepsiz zenginleşmede iade yükümünün kapsamını düzenleyen TBK 79. madde hükmünün, yersiz ödemelerin Kuruma iadesinde iade ile yükümlü olunan tutarın belirlenmesinde dikkate alınıp alınmayacağı, bir başka deyişle Kurumun yersiz ödemede bulunduğu kişilerin iyiniyetinin bu konuda önem taşıyıp taşımadığının değerlendirilmesi gerekir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun kabulünden önceki dönemde sosyal sigorta kurumlarınca yapılan yersiz ödemelerin iadesinde Yargıtay, sebepsiz zenginleşmede iyiniyetli zenginleşenin iade borcunun kapsamını düzenleyen genel hüküm niteliğindeki 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 63. maddesini²⁵⁰ dikkate alarak sigortalı ve hak sahiplerinin iade ile yükümlü olduğu tutarı belirlemiştir^{251, 252}. Öyle ki, iyiniyet karinesinden hareketle, ilgili sosyal sigorta kurumu tarafından kötüniyeti ispatlanamayan sigortalı ve hak sahiplerine yersiz olarak yapılan ödemelerin BK 63. maddesi gereği geri alınamayacağına²⁵³ hükmetmiştir²⁵⁴. Kararlarda öne çıkan tespitler aşağıdaki gibidir:

²⁴⁷ Eren, s. 890

²⁴⁸ Eren, s. 890

²⁴⁹ Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 146 vd.; Eren, s. 890

²⁵⁰ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'n 79. maddesinin, 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun 63. maddesini karşılamakta olduğunu belirtmek isteriz.

²⁵¹ Bkz. Yarg. HGK, 12.03.2008, E. 2008/ 21- 235, K. 2008/ 248; Yarg. 10. HD, 06.02.2006, E. 2005/ 11337, K. 2009/ 685; Yarg. 10. HD, 14.04.2005, E. 2005/ 3190, K. 2005/ 4057; Yarg. 21. HD, 02.03.2009, E. 2008/ 4497, K. 2009/ 2924; Yarg. 10. HD, 29.05.2000, E. 2000/ 3815, K. 2000/ 3905; Yarg. 10. HD, 16.05.2000, E. 2000/ 3375, K. 2000/ 3543, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net. Ayrıca bkz. Yarg. 10. HD, 22.12.1987, E. 1987/ 7291, K. 1987/ 7360, YKD, C. 14, 1988, s. 506

²⁵² Gerek 506 sayılı Kanun'da yersiz ödemelerin iadesine ilişkin genel nitelikte bir hüküm bulunmadığı dönemde gerekse Kanun'un 121. maddesine 4958 sayılı Kanun ile eklenen "yanlış veya yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımlarının ilgililerin sonraki her çeşit istihkakların kesilmek suretiyle geri alınacağı"na ilişkin fıkranın yürürlüğe girdiği dönemde iade yükümünün kapsamında BK 63. maddesi hükmünün dikkate alındığına işaret eden Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 15.06.2012 tarih ve E. 2012/ 21- 196, K. 2012/ 396 sayılı kararına yazılan karşı oy yazısı için bkz. Yarg. HGK, 15.06.2012, E. 2012/ 21- 196, K. 2012/ 396, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

²⁵³ Bu konudaki açıklamalara aş. §III/B/4/c da devam edilecektir.

²⁵⁴ Ulusan, s. 182 vd.

“Ödemelerin iadesine ilişkin istemin yasal dayanağını oluşturan Borçlar Yasası'nın 63. maddesi, sebepsiz zenginleşen kişinin iade borcuyla yükümlü tutulabilmesi için kötü niyetliliğinin kanıtlanmasını gerekli görmektedir. Davalıların iyi niyetli olduğunun kabulü asıl olup, kötü niyetli olmadıkları, Kurum'u yanıltıcı işlem ve eylemlerinin bulunmadığı da dosya içeriğindeki bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca, iyi niyetle zenginleşen kimse, zenginleşmenin geri verilmesi nedeniyle, zenginleşme hiç olmasaydı bulunacağı durumdan daha kötü duruma da düşürülmeyeceğinden, ölen anneleri tarafından sağlığında alınıp tüketilen paraların ölümden uzun süre sonrasında mirasçılardan istenmesi bu yöndeki yerleşik uygulamaya da aykırılık oluşturmaktadır²⁵⁵.”

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun kabulüyle birlikte yersiz ödemelerin Kuruma iadesinde sebepsiz zenginleşenin iyiniyetinin dikkate alınıp alınmayacağı konusunda Yargıtay daireleri ile Genel Kurul, bu defa farklı kararlar vermiştir.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 506 sayılı Kanun'da yersiz ödemelerde iade yükümünün kapsamını belirleyen bir düzenleme bulunmadığına işaret ederek “506 sayılı Yasa'nın “Yersiz ve yanlış ödemelerin tahsili”ni düzenleyen 121. maddesinde yersiz ödeme halinde iade yükümünün kapsamını belirleyen bir düzenleme bulunmadığı gibi, anılan Yasa içeriğinde konuyu düzenleyen başka bir düzenlemenin de yer almadığı görülmektedir. 5510 sayılı Yasa'nın 96. maddesi ile 506 sayılı Yasa'da yer almayan yeni bir düzenleme getirilmiş, sebepsiz zenginleşmenin kasıtlı kusurlu davranıştan veya Kurumun hatalı işleminden kaynaklanmasına bağlı olarak istirdadı mümkün ödeme miktarları belirlenmiştir. Kapsam belirlendikten sonra, ilgilinin Kurumdan alacağı yoksa, geri alma işleminin genel hükümlere göre yapılacağı öngörülmüştür.” tespitinde bulunmuş; iade ile yükümlü olunan tutarın belirlenmesinde genel hüküm niteliğindeki Borçlar Kanunu'nun 63. maddesinin dikkate alınacağını şu şekilde ifade etmiştir²⁵⁶:

²⁵⁵ Yarg. 10HD, 16.05.2000, E. 2000/ 3375, K. 2000/ 3543, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

²⁵⁶ Yarg. 10HD, 07.04.2009, E. 2007/ 26282, K. 2009/ 6618, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

“Borçlar Kanunu’nun, somut uyuşmazlıkta iadeyle yükümlü olunan tutarın belirlenmesinde genel hüküm niteliğinde bulunan 63. maddesinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bilindiği üzere, iyi niyetli zenginleşen, sebepsiz zenginleşme konusunun kendisinden istendiği tarihten önce elinden çıktığını iddia ve ispat ettiği miktar nispetinde ret ve iadeyle yükümlü olmayacaktır.

Buna karşın; zenginleşen, zenginleşme anında veya sonrasında mal varlığındaki artışın geçerli bir hukuki sebebe dayanmadığını biliyor veya bilmesi gerekiyor ise, kötü niyetli sayılacağına kuşku bulunmamaktadır.”

İade yükümünün kapsamına ilişkin genel nitelikteki Borçlar Kanunu’nun 63. maddesini dikkate alarak Kuruma iade edilmesi gereken ödemelerin kapsamını belirlemeye 5510 sayılı Kanun döneminde de devam eden Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin, bu yaklaşımını sürdürdüğü görülmüştür²⁵⁷.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi de, 04.10.2010 tarihli bir kararında²⁵⁸, 506 sayılı Kanun’un 121. maddesinde yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımlarının ilgililerin sonraki her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınacağı, Kurumun genel hükümlere göre takip hakkının saklı bulunduğu açıklanmış olmasına karşın, yersiz ödeme durumunda geri verme yükümünün kapsamının belirlenmediği, bu konuda herhangi bir düzenlemeye de yer verilmediğine işaret etmiş; 5510 sayılı Kanun’un “Yersiz ödemelerin geri alınması” başlıklı 96. madde düzenlemesine yer vererek bahse konu düzenlemenin süregelen uyuşmazlıklara uygulanmasının zorunlu olduğunu belirttikten sonra bu konuda 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun, geri verilmesi gereken tutarın belirlenmesinde genel hüküm niteliğinde bulunan 63. maddesinin de göz önünde tutulması gerektiğini hüküm altına almıştır.

²⁵⁷ Bkz. Yarg. 10HD, 19.04.2010, E. 2008/ 21257, K. 2010/ 5650; Yarg. 10HD, 13.05.2010, E. 2009/ 2009, K. 2010/ 7103; Yarg. 10HD, 27.05.2010, E. 2009/ 1146, K. 2010/ 7566; Yarg. 10HD, 08.06.2010, E. 2008/ 12335, K. 2010/ 8243, Yarg. 10HD, 14.03.2011, E. 2009/ 10814, K. 2011/ 3281; Yarg.10HD, 05.07.2011, E. 2009/ 11024, K. 2011/ 10307, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net. Ayrıca bkz. Yarg. 10HD, 19.01.2015, E. 2014/ 9900, K. 2015/ 668; Yarg. 10HD, 09.11.2015, E. 2014/ 19567, K. 2015/ 18834; Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

²⁵⁸ Yarg. 21HD, 04.10.2010, E. 2009/ 12855, K. 2010/ 9338, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

21. Hukuk Dairesi daha sonra, “5510 Sayılı Kanun öncesi mevzuata bakıldığında, 506 Sayılı Kanunun 121. maddesinde yersiz ödemelerin kayıtsız şartsız iadesinin öngörüldüğü, yersiz ödeme halinde iade yükümünün kapsamının farklı hukuki durumlara özgü olarak değişiklik göstermediği görülmektedir. 5510 Sayılı Kanun ise 96. maddesiyle 506 Sayılı Kanunda yer almayan yeni bir düzenleme getirmiş; sebepsiz zenginleşmenin sigortalı veya hak sahibinin kasıtlı veya kusurlu davranışıyla Kurumun hatalı işleminden kaynaklanması hallerine bağlı olarak istirdadı mümkün ödeme miktarlarının belirlenmesini ayrı ayrı esaslara bağlamıştır. Dolayısıyla, 5510 Sayılı Kanunla ödeme yükümünün kapsamı, sigortalının kasıt veya kusuruna veya Kurumun hatalı işlemine göre farklılaştırılarak kayıtsız şartsız iade öngören 121. madde hükmüne göre lehe bir düzenleme getirilmiştir.” şeklindeki tespitiyle 5510 sayılı Kanun düzenlemesini yeniden ele almış; buradan hareketle 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 63. maddesinin uygulama yeri olup olmadığını şu ifadelerle değerlendirmiştir²⁵⁹:

“5510 Sayılı Kanunun 96. maddesiyle, sebepsiz zenginleşmede geri verme konusunda genel hüküm niteliğindeki Borçlar Kanununun 63. maddesine nazaran özel bir düzenleme getirilmiştir. Şu duruma göre, aynı konu hakkında bir tarafta genel kanunda kabul edilen yasa kuralı, bir tarafta da özel bir yasal düzenleme ortaya çıkmaktadır.

Bu sebeple sorunun normlar hiyerarşisi kurallarına göre çözümlenmesi gerektiğinde kuşku bulunmamaktadır.

“Yasaların çatışması” olarak da adlandırılan bu gibi durumlarda; sonraki norm, öncekinin yerini alır (Lex Posterior derogat priori); özel kanun, genel kanundan önce gelir, (Le Specialis Per generalem non derogatur); açık anlamlı norm, kapalı anlamlı normdan önce gelir, biçiminde kabul edilen temel ilkelerden yararlanılarak sonuca ulaşılmaktadır.

Belirtilen ilkeler doğrultusunda yapılan değerlendirmede ise; 5510 Sayılı Kanunun 818 Sayılı Borçlar Kanununa göre özel nitelikte olduğu; bu kapsamda 5510 Sayılı Kanunun 96. maddesi hükmünün sebepsiz zenginleşme

²⁵⁹ Yarg. 21HD, 01.04.2013, E. 2012/ 834, K. 2013/ 6330, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

sebebiyle yersiz ödemelerin Kuruma iadesi konusunda özel nitelikte düzenleme içerdiği açıktır.

Bu durumda özel kanun niteliğindeki 5510 Sayılı Kanunun, yine özel düzenleme içeren 96. maddesi hükmü, genel nitelikteki 818 Sayılı Borçlar Kanunun 63. maddesi hükmüne nazaran uygulama önceliğine sahiptir.”

Belirtelim ki Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 5510 Sayılı Kanunun 96. maddesi hükmünün yersiz ödemelerin Kuruma iadesi konusunda özel nitelikte düzenleme içermesi sebebiyle genel nitelikteki 818 Sayılı Borçlar Kanunun 63. maddesi hükmüne nazaran uygulama önceliğine sahip olduğu yönündeki kararları giderek istikrar kazanmış²⁶⁰; aksi yönde daire kararına rastlanılmamıştır.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bu hususta aynı değerlendirmede bulunmaktadır²⁶¹:

“5510 sayılı Kanun'un 96. maddesiyle, sebepsiz zenginleşmede geri verme konusunda genel hüküm niteliğindeki mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 63. maddesine nazaran, özel bir düzenleme getirilmiştir.

Şu duruma göre, karşımıza aynı konu hakkında bir tarafta genel kanunda kabul edilen yasa kuralı, bir tarafta da özel bir yasal düzenleme çıkmaktadır.

²⁶⁰ Yarg. 21. HD, 20.02.2014, E. 2013/ 2933, K. 2014/ 2782; Yarg. 21. HD, 08.04.2014, E. 2013/ 18591, K. 2014/ 7307; Yarg. 21. HD, 19.06.2014, E. 2013/ 18162, K. 2014/ 14265; Yarg. 21. HD, 22.01.2015, E. 2014/ 1893, K. 2015/ 800, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Ayrıca bkz. Yarg. 21. HD, 26.03.2012, E. 2010/ 9531, K. 2012/ 4569, Halil Yılmaz/ Mahmut Kalemci, **Yargıtay'ın Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Emsal Kararları**, Ankara: Adalet, 2014, s. 1190-1191

²⁶¹ Yarg. HGK, 15.06.2011, E. 2011/ 21- 362, K. 2011/ 409; Yarg. HGK, 05.10.2011, E. 2011/ 10- 476, K. 2011/ 584; Yarg. HGK, 15.06.2012, E. 2012/ 21- 196, K. 2012/ 396; Yarg. HGK, 12.03.2014, E. 2013/ 21- 2218, K. 2014/ 282; Yarg. HGK, 25.02.2015, E. 2013/ 10- 1502, K. 2015/ 879; Yarg. HGK, 03.06.2015, E. 2014/ 21- 285, K. 2015/ 1481, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

Bu nedenle sorunun normlar hiyerarşisi kurallarına göre çözümlenmesi gerektiğinde kuşku bulunmamaktadır.

"Yasaların çatışması" olarak da adlandırılan bu gibi durumlarda; sonraki norm, öncekinin yerini alır (Lex Posterior derogat priori); özel kanun, genel kanundan önce gelir (Lex specialis per generalem non derogatur); açık anlamlı norm, kapalı anlamlı normdan önce gelir biçiminde kabul edilen temel ilkelerden yararlanılarak sonuca ulaşılmalıdır.

Uyuşmazlık konusu somut olayda, belirtilen ilkeler doğrultusunda yapılan değerlendirmede; 5510 sayılı Kanun'un mülga 818 sayılı Borçlar Kanununa göre özel nitelikte olduğu, bu kapsamda 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi hükmünün sebepsiz zenginleşme nedeniyle yersiz ödemelerin Kuruma iadesi konusunda özel nitelikte düzenleme içerdiği açıktır.

Bu durumda özel kanun niteliğindeki 5510 sayılı Kanun'u özel düzenleme içeren 96. maddesi hükmünün genel nitelikteki mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 63. maddesi hükmüne nazaran uygulama önceliğine sahip olduğu tartışmasızdır.

O halde, Mahkemece yukarıda yapılan açıklamaların ışığında özel kanun niteliğindeki 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin değerlendirilmesi suretiyle karar verilmesi gerektiğinde kuşku bulunmamaktadır."

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.06.2012 tarih ve E. 2012/ 21- 196, K. 2012/ 396 sayılı kararına yazılan karşı oy yazısında²⁶² ise, 5510 Sayılı Kanun'la, ödeme yükümünün kapsamının sigortalının kasıt veya kusuruna veya Kurumun hatalı işlemine göre farklılaştırılarak, kayıtsız şartsız iade öngören 506 sayılı Kanun'un 121.

²⁶² Bkz. Yarg. HGK, 15.06.2012, E. 2012/ 21- 196, K. 2012/ 396, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

maddesine göre lehe bir düzenleme getirildiği yolundaki değerlendirmeye ilişkin olarak, isabetli bir biçimde,

“Ne var ki, sigortalının lehine olduğu değerlendirmesi ile 96. maddenin uygulama önceliğine sahip olduğu kabulü sonrasında,

Sebepsiz zenginleşenin iade borcunu düzenleyen 818 sayılı Borçlar Kanununun 63. maddesi hükmünün, diğer bir ifade ile somut olayın özelliğine göre değerlendirilebilecek “sigortalının iyiniyeti” halinde “elinde kalan bir şey yoksa iade yükümü yoktur” düzenlemesinin uygulamasına imkan kalmamıştır. Zira 5510 sayılı Kanunun 96. maddesi sadece sigortalının kasıt veya kusurlu davranışını değerlendirmekte, ancak her durumda sigortalıyı iade borcu altına sokmakta ve sigortalı iyiniyetli olsa dahi geriye doğru 5 yıllık yersiz ödemeyi (şartları olduğu takdirde faizi ile birlikte)iade ile yükümlü olmaktadır. Dolayısıyla 96. maddenin yürürlük tarihi sonrasında BK 63. maddenin uygulanmasına imkan bulunmadığı yönündeki değerlendirme sonuç itibarıyla iyiniyetli sigortalının aleyhine sonuç doğurmaktadır.”

yönünde tespitte bulunularak BK 63. maddesi ile ilgili şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

“Ayrıca, BK'nun 63. maddesinin 5510 sayılı Kanunun 96. maddesi karşısında uygulama yeri olmadığına kabulü, BK'nun 63. maddesinin sebepsiz zenginleşenin iade borcunun kapsamını, 5510 sayılı Kanunun 96. maddesinin ise Kurumun alacak hakkının kapsamını düzenlemesi, diğer bir ifade ile farklı hususları düzenlemesi ve farklı hususları düzenleyen iki kanun hükmü arasında genel kanun-özel kanun değerlendirilmesinin yapılmasına da imkan bulunmaması karşısında isabetsizdir.”

5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinde geçen “...ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır...” düzenlemesinin de dikkate alındığı karşı oy yazısında, “(bu düzenlemenin) hukuki anlamının, mülga 506 sayılı Kanunun 121. maddesindeki “genel hükümlere göre takip hakkı saklıdır...” düzenlemesinden farklı olması hususu da gözetildiğinde,

iade talebini içeren davanın, genel hükümlere tabi bir hukuk davası nasıl çözümlenir ise o tarzda genel hükümlere göre halledilmesi olduğu” belirtilerek BK 63. maddesinin yersiz ödemelerin Kuruma iadesinde de uygulanacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Nitekim bu hususa doktriner tartışmalarda da değinilmiştir. Caniklioğlu, olması gereken hukuk açısından, Kurumun hatalı işlemi nedeniyle iyiniyetli bir şekilde alınan yersiz ödemenin sigortalı ya da hak sahiplerinden geri alınmaması esasının benimsenmesi gerektiğini²⁶³ vurgularken; sebepsiz zenginleşmede sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olması halinde elinde kalanla sorumlu olmasına ilişkin genel kuralın burada da uygulanması ve sigortalı ya da hak sahiplerinin ellerinde kalan miktarla sorumlu olduklarının kabul edilmesinin isabetli olacağını belirtmektedir²⁶⁴. İyiniyetli zenginleşenin elinde kalan miktarla sorumlu olmasının temelinde hakkaniyet düşüncesinin yattığına işaret eden Caniklioğlu, “*sigortalının kendisinden beklenen tüm özeni gösterse dahi bilemeyeceği bir durumda tamamen Kurum görevlisinin yaptığı bir hata sonucu kendisine ödenen bir aylığı hakkı olduğunu düşünerek alması ve harcaması üzerine bunların tamamının sigortalıdan geri istenmesinin başta hakkaniyet düşüncesi olmak üzere en genel ilkelere aykırılık*” oluşturduğunu savunmaktadır²⁶⁵. Ayrıca, 5510 sayılı Kanun’un 96. maddesinin birinci fıkrasının yersiz ödemenin sigortalı veya hak sahibinin kusurundan veya Kurum hatasından kaynaklanmasına göre, sigortalıdan geri istenebilecek aylıklara ilişkin olarak kaç yıl geriye gidilebileceğini düzenlemekte olduğunu; yoksa iyiniyetli sebepsiz zenginleşen sigortalı ya da hak sahibinin iade yükümünün kapsamına ilişkin bir düzenleme içermediğine de dikkat çekmektedir²⁶⁶.

Nomer, Kurum tarafından yapılan yersiz ödemeler hakkında 5510 sayılı Kanun’da özel hüküm bulunduğuna değinmekle birlikte iadenin kapsamı bakımından

²⁶³ Aynı yönde bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 402

²⁶⁴ Caniklioğlu, s. 474

²⁶⁵ Caniklioğlu, s. 475

²⁶⁶ Caniklioğlu, s. 476. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.06.2012 tarih ve E. 2012/ 21- 196, K. 2012/ 396 sayılı kararına yazılan karşı oy yazısında geçen BK 63. maddesinin sebepsiz zenginleşenin iade borcunun kapsamını, 5510 sayılı Kanunun 96. maddesinin ise Kurumun alacak hakkının kapsamını düzenlediği yolundaki görüş ile örtüştüğüne işaret etmek isteriz. Bkz. dn. 262

sebepsiz zenginleşmeye ilişkin genel hükümlerin uygulanacağını açıkça belirtmektedir²⁶⁷.

Akın da sebepsiz zenginleşmede sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olması halinde elinde kalanla sorumlu olmasına ilişkin BK 63. madde hükmünün, yersiz ödemelerde iade ile yükümlü olunan miktarın belirlenmesinde uygulanabilir olduğunu belirtmektedir. Zira Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 96. maddesinde yersiz ödemelerin, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edileceği alacakları yoksa *genel hükümlere göre* geri alınacağını düzenlendiğini; BK 63. madde hükmünün bu anlamda genel hüküm olarak değerlendirilmesinden hareketle iade yükümünün kapsamının belirlenmesinde dikkate alınmasının daha uygun olacağını ifade etmektedir²⁶⁸. Nitekim Sözer de aynı görüşü savunmaktadır²⁶⁹.

Köme Akpulat da Kurumca sağlanan edimlerin yersiz olduğunun tespiti halinde bunların geri alınması meselesinin sebepsiz zenginleşme hükümlerinin bir uygulama alanı olduğunu; bu hususta Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlara ilişkin hükümlerinin açıkça atıfta bulunulmasa dahi ayrıca düzenlenmediği hallerde uygulanacağını belirtmekle yersiz ödemelerin iadesi konusunda da 6183 sayılı Kanun'a değil; genel hükümlere atıf yapıldığından hareketle iade borcunun kapsamının iyiniyetli veya kötüniyetli olmasına göre değişeceğine işaret etmektedir²⁷⁰.

Özkaraca da iade yükümünün kapsamının belirlenmesinde sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerin dikkate alınması gerektiğini savunmakta; aksi takdirde, özellikle 96. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin uygulandığı hallerde adaletsiz sonuçların doğacağına işaret etmektedir. Mevcut düzenlemede değişikliğe gidilinceye kadar, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.06.2012 tarihli kararına yazılan karşı oy yazısındaki, 96. madde hükmünün Kurumun alacak hakkını, TBK hükümlerinin ise geri verme borcunun kapsamını belirlediği yönündeki görüşe atıfla

²⁶⁷ Nomer, s. 203

²⁶⁸ Akın, s. 547

²⁶⁹ Sözer, **Yersiz Ödenen Primler**, s. 148

²⁷⁰ Köme Akpulat, s. 202 vd.

iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade yükümlülüğüne ilişkin hükümlerin burada da uygulama alanı bulacağını belirtmektedir. Öte yandan, 96. maddenin uygulanmasında Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşme hükümlerinin dikkate alınması gerektiğini 96. maddede “genel hükümlere” yapılan atıfla gerekçelendiren doktriner görüşe katılmadığını da eklemektedir. Sözü edilen maddede yer alan hükmün, Yönetmelik'te *“Kurumca ilgililere fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen ödemeler, ilgililerin Kurumdan alacaklarından mahsup edilmek, gelir ve aylıklarından kesinti yapılmak suretiyle tahsil edilir. Kurumdan herhangi bir alacağının bulunmaması halinde, genel hükümlere göre tahsil edilir.”* şeklinde kaleme alındığına değinerek kanun koyucunun bu düzenlemeyle Borçlar Kanunu hükümlerine yollama yapmaktan ziyade, yersiz ödemelerin tahsili konusunda Kanun ve Yönetmelik'te özel olarak düzenlenen usullerin uygulanmasının söz konusu olmadığı durumlarda, genel olarak Kurum alacakları hangi hükümlere göre tahsil ediliyorsa o hükümlerin uygulanacağını düzenlemek istediğine işaret etmiştir²⁷¹. Özkaraca, ayrıca, yersiz ödemelerde sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerin, 96. maddede genel hükümlere yapılan yollamaya dayandırılması durumunda, yapılan atfın, ilgilinin Kurumdan alacağının bulunmaması hali ile sınırlı olduğuna dikkat çekerek alacağın varlığı halinde genel hükümlere gidilemeyeceği itirazı ile karşılaşılabilmesi uyarısında da bulunmaktadır²⁷².

Uşan ise, 96. madde hükmünün BK 63. maddesine kıyasla özel hüküm niteliğinde olduğunu; maddedeki genel hükümlere yapılan atfın, sebepsiz zenginleşmede iyiniyetli zenginleşenin iade yükümlülüğü olarak anlaşılmaması gerektiğini belirterek BK 63. maddenin burada uygulanamayacağını savunmaktadır²⁷³.

Tuncay da, 96. maddenin zaman bakımından uygulanması ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmede, Türk Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşme hükümlerine değinmiş; sürmekte olan uyuşmazlıklara, TBK 79. maddeye göre daha adil bir hüküm görüntüsü çizdiğini ifade ettiği 96. maddenin uygulanması gerektiğini; 96. maddenin uygulanmaması durumunda Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşmede iadeye ilişkin genel hükümlerine gitmek gerekeceğini, bunun ise sigortalıların lehine

²⁷¹ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 172 vd.

²⁷² Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 172, dn. 43

²⁷³ Uşan, **Değerlendirme 2011**, s. 526

olmayacağını belirterek 96. madde hükmünün Türk Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşmede iadeye ilişkin hükmüne nazaran daha özel bir hüküm olduğundan uygulama önceliğine sahip bulunduğunu, bu yöndeki Hukuk Genel Kurulu kararlarına atıfla açıklamaktadır²⁷⁴.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin yerleşik hale gelen, yersiz ödemelerin iadesinde Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşmede iade yükümlülüğünün kapsamına ilişkin hükmünün dikkate alınması gerektiği yönündeki içtihadının, *uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştıran* 5510 sayılı Kanun düzenlemesinin pratik yönünü tamamen ortadan kaldırdığını ifade eden Kök²⁷⁵, 96. maddede iade yükümünün kapsamının açıkça düzenlendiğini savunmakta; yersiz ödemelerin ilgililerin kusurundan ya da Kurumun hatalı işleminden kaynaklanmasına bağlı olarak hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş ya da on yıllık sürede yapılan ödemelerin Kuruma iade edileceğinin açıkça, özel olarak düzenlenmiş olması karşısında BK 63. maddesinin uygulanmasına devam edilmesinin, kanunun amacına uygun olmadığını belirtmektedir.

Kanaatimizce, Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin geri alınması konusunda genel hüküm niteliğinde bulunan 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi; 506 ve 1479 sayılı Kanunlarda yer almayan, 5434 sayılı Kanun düzenlemesinden de farklı olarak, yersiz ödemelerin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan kaynaklanmasına bağlı olarak Kuruma iadesi gereken ödemelerin kapsamını düzenlemektedir²⁷⁶. Bu düzenleme, Kurum tarafından yapılan yersiz ödemeler sonucunda meydana gelen sebepsiz zenginleşmenin iyiniyetle ya da kötüniyetle gerçekleşmiş olmasına bağlı olarak Kurumca istirdadı mümkün ödemelerin hüküm altına alındığı bir düzenleme değildir. Bahse konu düzenleme, yersiz olarak yapılan ödemelerin Kuruma iade edilmesi gerektiğini hüküm altına alan, Kuruma iadesi gereken ödemelerin ise bu ödemelere yol açan hatalı Kurum işleminin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılanlarla sınırlı olduğunu düzenlemekle Kurumun alacak hakkının kapsamını sınırlayan bir hüküm niteliğindedir. Yoksa yapılan yersiz ödeme

²⁷⁴ Tuncay, Değerlendirme 2013, s. 531-532

²⁷⁵ Kök, s. 257

²⁷⁶ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 154

sonucu Kurum aleyhine zenginleşen iade borçlusunun iade yükümlülüğünün kapsamına yönelik bir düzenleme teşkil etmemektedir. Hal böyle olunca, iade yükümünün kapsamını sebepsiz zenginleşmeye ilişkin genel hükümler çerçevesinde belirlemek gerekir. Zira genel hükümler, bu hükümlere açıkça atıfta bulunulmasına gerek olmaksızın, ayrıca düzenlenmeyen her durumda uygulama alanı bulabilecek niteliktedir²⁷⁷. Aksi halde, Kurumun tesis ettiği işlemin hukuka uygun olduğuna güvenen, bu işlemin hukuka aykırı olarak tesis edilmesine sebep olmayan, tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğunu bilmeyen, dolayısıyla iyiniyetli olan ilgililerin söz konusu hatalı işlemin tespitiyle birlikte geriye doğru beş yıllık sürede yapılan ödemelerin tamamından sorumlu tutmak hakkaniyete uygun olmaz. Hukuki temelini sebepsiz zenginleşmede bulan alacak haklarının temelinde hakkaniyet düşüncesinin yattığı dikkate alınacak olursa, bu yaklaşımın isabetli olmayacağı anlaşılabacaktır.

b. İyiniyetli Zenginleşen

Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerde iade yükümünün kapsamı belirlenirken TBK 79. madde hükmünün dikkate alınması gerektiğini belirtmiştik. Bu noktada TBK 79. maddesinde yer alan zenginleşmenin eksildiği def'ini ileri sürebilecek iyiniyetli sigortalı ve hak sahiplerini belirlemek gerekir.

Kurumca kendilerine yapılan ödemenin yersiz olduğunu bilmeyen sigortalı ve hak sahipleri, kural olarak iyiniyetli kabul edilir. Buna karşılık yapılan ödemelerin yersiz olduğunu, dolayısıyla bu ödemeleri Kuruma iade ile yükümlü olduğunu bilenler kötünietli olarak nitelendirilir. Bu hususta, gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak ya da sahte hizmet kazandırmak suretiyle sosyal sigorta yardımlarından yararlananlar ile sahte bilgi ve belgelerle Kurumun sosyal sigorta yardımında bulunmasına sebep olanların kötünietli olduğu, tereddütsüz kabul edilir²⁷⁸.

²⁷⁷ Bkz. Köme Akpulat, s. 202 ve dipnotta anılan yazarlar

²⁷⁸ Olayın özellikleri zenginleşenin iyiniyetli olamayacağını açıkça gösteriyorsa kötünietin ispatının gerekmeceği hakkında bkz. Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 146

Ne var ki iyiniyetin varlığı için, yapılan ödemelerin yersiz olduğunun bilinmemesi tek başına yeterli değildir. Bu husustaki bilgisizliğin aynı zamanda mazur görülebilir olması da gerekmektedir²⁷⁹. Sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma şartlarının kanunla düzenlenmiş olması karşısında kanunda öngörülen şartlar yerine getirilmeksizin sigortalı ve hak sahiplerine sağlanan yardımların yersiz olduğunun bilindiğinden hareketle iyiniyetin bertaraf edilmesi gündeme gelebilir. Nitekim Yargıtay kararlarında bu hususa sıklıkla işaret edilmiştir. Bu kararlarda öne çıkan değerlendirmeler şu şekildedir:

*“506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 68. maddesinin (1/A) bendinde; ölen sigortalının dul eşine ölüm aylığı bağlanacağı, (V). bendinde ise; sigortalının dul eşinin yeniden evlenmesi halinde aylığının kesileceği, aylığın kesilmesine yol açan evlenme son bulunca aylığın yeniden bağlanacağı hüküm altına alınmıştır. Miras bırakan, zenginleşmenin haklı bir sebebe dayanmadığını, geri vermekle yükümlü olduğunu bilecek durumdadır. Dolayısıyla, iade borcu zenginleşmenin tamamını kapsamaktadır.”*²⁸⁰

*“...3201 sayılı Kanun hükümleri kapsamında kesin dönüş koşulunu yerine getirmeksizin aylık tahsis başvurusunda bulunan kişinin, zenginleşmenin haklı bir sebebe dayanmadığını ve geri vermekle yükümlü olduğunu bilecek durumda olduğu, başka bir anlatımla kötü niyetli sayılması gerektiği benimsenmeli...”*²⁸¹

“3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun'un 6. maddesinin (A) bendinde; bu kanuna göre değerlendirilen sürelerle istinaden aylık tahsisi yapılabilmesi için; yurda kesin dönülmüş olmasını hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle emekli olduktan sonra yurt dışından işsizlik yardımı almaya devam eden miras bırakan, zenginleşmenin

²⁷⁹ Akkanat, s. 36; Edis, s. 265

²⁸⁰ Yarg. HGK, 12.03.2008, E. 2008/ 21-235, K. 2008/248, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

²⁸¹ Yarg. 10. HD, 27.05.2010, E. 2009/ 1146, K. 2010/ 7566, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

haklı bir sebebe dayanmadığını, geri vermekle yükümlü olduğunu bilecek durumdadır. Dolayısıyla, iade borcu zenginleşmenin tamamını kapsamaktadır”²⁸²

Öte yandan “Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz” kuralının²⁸³ Sosyal Sigortalar Hukukunda sınırlı bir uygulama alanına sahip olduğuna²⁸⁴ da işaret etmek gerekir. Bu hususta Edis,

“Kural olarak hukuk kurallarının bilinmemesi özür sayılmaz. Ancak, hukukta uzman ve tecrübeli kimseler için dahi anlamı ve varlığı şüpheli yahut açık olmayan hukuk kuralları konusundaki bilgisizlik veya yanlış bilgi iyiniyetin bir unsuru olarak kabul edilebilir. Hele bilgisizlik ve yanlış bilgi karşı tarafın yarattığı bir görünüşün sonucu ise, gerçekten korunmaya değer.”

değerlendirmesinde bulunmuştur²⁸⁵. Gerçekten, Türk Sosyal Sigorta Hukuku mevzuatı, başta 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu olmak üzere, 506, 1479, 5434 sayılı Kanun düzenlemeleri ile çok sayıda yönetmelik, tebliğ ve genelgeçerli olmakta; anlaşılması güç pek çok hüküm içermektedir. Sosyal Güvenlik Sisteminin “tek çatı” altında toplanması yönünde reform kapsamında kabul edilen 5510 sayılı Kanun, 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanunları bütünüyle ilga etmediği gibi öngördüğü geçiş hükümleri ile bu düzenlemelerin uygulanmasını bir süre daha uzatarak mevzuat karmaşasına yol açmıştır²⁸⁶. Yine, “tek çatı” hedefinden uzaklaşılarak işçiler, bağımsız çalışanlar ve kamu görevlileri farklı statülerde, farklı düzenlemelere konu olmuş; bunu sağlamak üzere çok sayıda istisna hükmü öngörülmüştür²⁸⁷. Bunun yanı sıra, birkaç maddede düzenlenmesini gerektiren konular

²⁸² Yarg. 21. HD, 02.03.2009, E. 2008/ 4497, K. 2009/ 2924, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, www.legalbank.net

²⁸³ Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz kuralına ilişkin olarak Edis, “nemo censetur ignorare legem” kuralının Ceza Hukukunda açıkça öngörülmüş olmasına rağmen özel hukukta böyle bir kuralın öngörülmemiş olması karşısında kanunu bilmemek mazeret sayılmaz kuralının özel hukukta geçerli olmadığı şeklinde yorumlanabileceğine işaret ederek bu takdirde hukuk kurallarının varlığı ve anlamı konusundaki bilgisizlik veya yanlış bilginin iyiniyet unsuru bakımından mazur görülebileceğini belirtmektedir. Bkz. Edis, s. 267

²⁸⁴ Köme Akpulat, s. 203

²⁸⁵ Edis, s. 268

²⁸⁶ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 39

²⁸⁷ Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 996

tek maddede çok sayıda fıkra ile düzenlenmiş; tekrardan kaçınmak üzere bolca iç atfa yer verilmiştir. Nihayetinde mevzuat, anlaşılmaktan uzak, konunun uzmanlarının dahi içinden çıkamadığı hükümlerle donatılmıştır. Diğer taraftan mevzuatın sıklıkla değiştirildiği dikkate alındığında takibi neredeyse imkansız bir hal almıştır.

Tüm bu hususlar karşısında, kendilerine yapılan yersiz ödemede Kurumu yanıltmaya yönelik fiileri söz konusu olmayan sigortalı ve hak sahiplerinden yapılan ödemenin yersiz olduğunu bilmelerini beklemek gerçekçi gözükmemektedir²⁸⁸. Mevzuata hakim bulunan Kurumun dahi sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma konusunda hatalı değerlendirmelerde bulunduğu düşünülecek olursa bu durumun adil olmadığı görülecektir²⁸⁹. Kaldı ki Medeni Kanun, aslolanın iyiniyet olduğunu açıkça düzenlemiş bulunduğu iade yükümlüsünün kötünietini, diğer bir deyişle kendisine yapılan ödemelerin yersiz olduğunu bildiğini Kurum, ispatla mükelleftir.

Sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma koşullarının kanunla düzenlenmiş olması, ilgililerin kötünietini ortaya koymak için yeterli değilse de Yargıtay, aylık/ gelir tahsis talebinde bulundukları sırada sigortalı ve hak sahiplerince imzalanan Beyan ve Taahhüt Belgesinin iyiniyeti bertaraf ettiğine hükmetmektedir²⁹⁰. Sözü edilen belge, Kurumun hazırladığı matbu bir taahhütname olup bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesini gerektiren durum değişikliklerinin Kuruma bildirilmesi; aksi halde yapılan ödemelerin faiziyle birlikte ilgisinden tahsil edileceği hususunu düzenlemektedir. Ancak bu belgede sigortalı ve hak sahiplerinin bildirmesi gereken durum değişikliklerinin neler olduğu; bağlanan aylık ve gelirlerin kesilmesini

²⁸⁸ Bkz. Yarg. 21. HD, 14.12.2015, E. 2015/ 4153, K. 2015/ 22330. Karara yazılan karşı oy yazısındaki şu değerlendirmeler oldukça yerindedir: *"Davacının hak ediş statüsü olan bu tarihten sonraki pozisyonunu kendi aleyhine değiştirecek nitelikteki tüm yasal değişiklikleri bire bir takip etme, bilme ve öğrenme yükümlülüğünden söz edilemez. Yasa yapma teknik ve yöntemlerinin evrensel hukukun belirleyici temel ilkelerine uyarlı ve bu hususun belirleyici olmadığı bir sistemde, özellikle sosyal güvenlik mevzuatının çok sık değiştiği ve bu değişikliklerin çoğu zaman hukukçular tarafından bile izlenemediği bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla, bu konuda gözardı edilmemesi gereken başka bir husus da yargılama yönteminin "hukuki dinlenilme hakkı" "adil yargılanma hakkı" "usul ekonomisi ilkeleri" ile "hak ve nesafet ilkelerine" uyması zorunluluğudur. Bu zorunluluk aksine "Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" şeklinde ki bir yaklaşımla işlem tesisi hukuka uygun olmayacaktır."*

²⁸⁹ Aynı yönde bkz. Güzel/ Okur/ Caniklioğlu, s. 681. Caniklioğlu, olası mağduriyetlerin önlenmesi bakımından 5510 sayılı Kanun'a Kurumun sigortalı aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin bir madde eklenmesinin isabetli olacağını eklemektedir.

²⁹⁰ Yarg. 10. HD, 12.05.2011, E. 2010/ 562, K. 2011/ 7127, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

gerektiren haller sayılmadığı gibi ilgili mevzuata da yollama yapılmamıştır. Bu açıdan bakınca ilgililerin salt Beyan ve Taahhüt Belgesini imzalamış olmalarının kötünietli sayılmalarını gerektirdiği kanaatimizce söylenememelidir.

Bununla birlikte, kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimsenin iyiniyet korumasından yararlanamayacağı da açıktır²⁹¹. Nitekim bu husus, MK 3. maddesinin ikinci fıkrasında açıkça düzenlenmiş; iyiniyetin dürüstlük kuralına aykırı biçimde korunmasının önüne geçilmiştir²⁹². Gösterilmesi gereken dikkat ve özenin derecesi, *aynı şartlar altında ortalama zekaya sahip, namuslu ve dürüst bir insanın göstereceği özendir*²⁹³. Bu konuda Caniklioğlu, ilgililerin eğitim, sosyal konum vs. gibi niteliklerinin dikkate alınarak yapılan subjektif değerlendirmenin isabetli olmadığını belirtmektedir²⁹⁴. Bu kapsamda olmak üzere sigortalıların hem çalışıp hem aylık almaya devam etmelerinin mümkün olmadığının hemen herkesçe bilindiğini eklemektedir²⁹⁵. Yine, bağlanması gereken aylığın iki katı tutarında ölüm aylığı bağlanan hak sahibi eşe yapılan yersiz ödemelerin iadesinde Yargıtay, *“hayatın olağan akışı içinde ve bağlanan ölüm aylığının sigortalının sağlığında aldığı son aylıktan bile oldukça yüksek olması sebebiyle davacı tarafından bilinebilecek nitelikte”* olduğuna hükmetmiştir²⁹⁶.

c. Zenginleşmenin Elden Çıkması

Türk Borçlar Kanunu’nun iyiniyete bağladığı hukuki sonuç, sebepsiz zenginleşenin, zenginleşmenin iadesinin talep edildiği anda elinde kalanla sorumlu olmasıdır. TBK 79. maddesi, iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlü olduğunu hüküm altına almaktadır. Bu anlamda zenginleşmenin miktar ve değerini azaltan her türlü fiil, elden çıkarma olarak anlaşılır²⁹⁷:

²⁹¹ Akkanat, s. 63

²⁹² Akkanat, s. 67

²⁹³ Oğuzman/ Öz, s. 248. Ayrıca bkz. Nazlı, s. 671

²⁹⁴ Caniklioğlu, s. 475

²⁹⁵ Caniklioğlu, s. 475

²⁹⁶ Yarg. 10. HD, 13.01.2014, E. 2012/ 23591, K. 2014/ 95, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

²⁹⁷ Eren, s. 889

zenginleşmenin tüketilmesi, harcanması, yok olması, yok edilmesi vb.. Bununla birlikte zenginleşmenin elden çıkmış olması karşılığında bir yarar elde edilmişse, söz gelimi malvarlığına ikame bir değer (surrogat) girmiş yahut malvarlığının azalmasını önleyen bir tasarruf gerçekleşmişse bu değerlerin de dikkate alınması gerekir²⁹⁸. Zira bu kalemler başlı başına bir zenginleşme teşkil etmektedir²⁹⁹.

Kurum tarafından yapılan yersiz ödemelerin iadesinde, sosyal sigorta yardımlarının cüzi miktarda olduğuna işaret eden Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, sigortalı ve hak sahiplerine yapılan yersiz ödemelerin ilgili olduğu dönemde tüketildiğinden hareketle, bu kişilerin iyiniyetli olduğu müddetçe iade ile yükümlü olmadıklarını içtihat etmektedir³⁰⁰

Dikkat edilecek olursa 10. Hukuk Dairesi, yapılan yersiz ödemelerin sigortalı ve hak sahiplerinin ihtiyaçlarına sarf edildiği hususu üzerinde durmaksızın iade yükümünün kapsamını belirlemektedir³⁰¹. Bu yaklaşımın temelinde hakkaniyet ilkesi bulunmaktadır³⁰². Bu ilkenin bir uzantısı olan “iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade yüzünden zenginleşme hiç olmasaydı içinde bulunacağı durumdan daha kötü duruma

²⁹⁸ Bussy, s. 92 vd.; Ulsan, s. 40; Öz, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 150 vd.

²⁹⁹ Öz, **c. II**, s. 382

³⁰⁰ Arpacı/ Hatemi/ Kocayusufpaşaoğlu/ Serozan, **Haksız Zenginleşme**, s. 378. Ayrıca bkz. Nomer, s. 213. Bkz. Yarg. 10. HD, 13.11.2014, E. 2014/ 3427, K. 2014/ 23565; Yarg. 10. HD, 20.06.2013, E. 2012/ 22765, K. 2013/ 13835; Yarg. 10. HD, 31.10.2014, E. 2013/ 23888, K. 2014/ 21928; Yarg. 10. HD, 14.03.2011, E. 2010/ 16564, K. 2011/ 3321; Yarg. 10. HD, 30.05.2006, E. 2006/ 1068, K. 2006/ 7772, Kazancı İctihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com. Günümüzün ekonomik koşullarına göre davalının, kendisine ödenen dava konusu ölüm aylıklarını tüketerek elden çıkarmak zorunda kalan, günü gününe ve kıtı kıtına geçinen kimselerden olduğu kabul edilmiş ise de; bu yönde dosya kapsamında hiçbir delil bulunmadığından hareketle kararı bozan Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 10 HD, 25.05.2010, E. 2009/ 2245, K. 2010/ 7331, Kazancı İctihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

³⁰¹ Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, her ne kadar 5510 Sayılı Kanunun 96. maddesi hükmünün yersiz ödemelerin Kuruma iadesi konusunda özel nitelikte düzenleme içermesi sebebiyle genel nitelikteki 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 63. maddesi hükmüne nazaran uygulama önceliğine sahip olduğu yönünde kararlar vermekteyse de 13.05.2010 tarihli bir kararında BK 63. maddesinde yer alan zenginleşmenin elden çıktığı savunmasına ilişkin olarak şu yönde bir değerlendirmede bulunmuştur: “B.K.nun 63 üncü maddesinde, haksız olarak bir şeyi iktisap eden kimsenin onun istirdadı zamanında elinden çıkmış olduğu miktar nisbetinde red ve iadeyle mükellef olmadığı, ancak o şeyi elinde bulunduran kişinin kötü niyetle elden çıkarması ya da elden çıkarırken sonradan iade edeceğini biliyor ise geri vermek zorunda olduğu bildirilmiştir. Kendisine ödeme yapılan kimse bu ödmeden dolayı bir yarar sağlamışsa, bunu elinden çıkmış bir sarfiyat olarak düşünmemek gerekir. Buradaki elden çıkmış olma sözleri yararlanma dışındaki durumları ifade eder. Davacı almış olduğu paranın yararlanma dışında elinden çıkmış olduğunu is bat edememiştir. Hal böyle olunca, davaya konu edilen yersiz ödenen aylık miktarını iadeyle mükelleftir.” Bkz. Yarg. 21. HD, 13.05.2010, E. 2009/ 7586, K. 2010/ 5656, Kazancı İctihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

³⁰² Ulsan, s. 50; Yavuz, s. 205 vd.

düşürülmemesi” prensibinin, sadece parasal yardımlar bakımından değil; finansmanı Kurumca sağlanan sağlık hizmetleri yönünden de Dairece dikkate alındığına rastlanmıştır³⁰³. Böylelikle, yapılan yersiz ödemelerin iadesinde iyiniyetli sigortalı ve hak sahipleri iade ile yükümlü tutulmayıp Kurumun yarattığı görünüme katlanması söz konusu olmaktadır.

C. Faiz

1. İşletilecek Faiz

5510 sayılı Kanun’un 96. maddesi, ilgililerin kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden itibaren hesaplanacak kanuni faizle birlikte ilgililerden tahsil edileceğini düzenlerken; ilgililerin kusurlu davranışları söz konusu olmaksızın salt Kurum hatasından kaynaklanan yersiz ödemelerin bu ödemelerin ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmi dört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmi dört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde bu süre sonundan itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte ilgisinden tahsil edileceğini hüküm altına almaktadır. İlgili hüküm aşağıdaki gibidir:

“Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b) Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmidört ay içinde yapılacak

³⁰³ Ulusan, s. 182 vd.

ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan,

itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır.

Alacakların yersiz ödemelere mahsubu, en eski borçtan başlanarak borç aslına yapılır, kanunî faiz kalan borca uygulanır. Bu hüküm ilgili hak sahiplerinin muvafakat etmeleri kaydıyla, aynı dosyadan diğer bir hak sahibine yapılan yersiz ödemelere mahsubunda da uygulanır.

Yersiz ödemenin gelir ve aylıklardan kesilmesinde, kesintinin başlayacağı ödeme dönemi başı itibarıyla kanunî faizi ile birlikte hesaplanan borç tutarı, gelir ve aylıktan % 25 oranında kesilmek suretiyle uygulanır.

Yersiz ödemelerin tespiti ile geri alınmasına ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

Yersiz ödemelere işletilecek kanuni faiz, temerrüt faizi niteliğinde olup 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun hükümleri çerçevesinde belirlenecektir.

2. Faizin İşlemeye Başladığı An

Faiz başlangıcı, yersiz ödemelerin ilgililerin ya da Kurumun kusurundan ileri gelmesine bağlı olarak 96. maddede farklı şekilde ele alınmıştır.

Kurumca yapılan yersiz ödemeler ilgililerin kusurundan kaynaklanmakta ise faiz, Kanun’un 96. maddesi uyarınca, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden itibaren işlemeye başlayacaktır. Nitekim temerrüt faizi kural olarak borçlunun temerrüde düştüğü andan itibaren işlemeye başlamakta³⁰⁴; sebepsiz zenginleşmede borçlu, TBK

³⁰⁴ Nami Barlas, **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, İstanbul: Kazancı, 1992, s. 171 vd.

117. maddesinin ikinci fıkrasındaki açık düzenleme gereği, zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte temerrüde düşmüş sayılmaktadır^{305, 306}. Borçlunun temerrüde düştüğü andan itibaren işlemeye başlayan temerrüt faizi, temerrüdün sona erdiği ana kadar işlemeye devam etmektedir³⁰⁷. Kural bu olmakla birlikte Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 10. maddesinde bu esastan ayrılan bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre,

“Düzenlenen borç tablosu üzerinde ilgilinin kasıtlı ve kusurlu davranışı sebebiyle yapılan fazla veya yersiz ödemelerin her biri için, ödemenin yapıldığı tarihten hatalı işlemin tespit edildiği tarihe kadar kanunî faiz hesaplanır. Yapılan ödemeler ve hesaplanan faiz toplamı ilgilisi adına borç kaydedilir. Bu şekilde tahakkuk ettirilecek borçlarda daha sonra hesaplanacak faizler için faiz başlangıç tarihi borcun tespit edildiği tarihtir.”

Yapılan yersiz ödemelerin, hesaplanacak olan kanuni faizle birlikte ilgilisi adına borç olarak kaydedildikten sonra bu borca yeniden faiz işletilmesini öngören bu hüküm, TBK 121. maddesi ile yasaklanan temerrüt faizine temerrüt faizi işletilmesini dolandır niteliktedir. Bununla, kendi kusuru ile Kurumun yersiz ödemede bulunmasına neden olan sigortalı ve hak sahiplerinin cezalandırılmasının düşünüldüğü söylenebilir. Ancak bu durumun, salt iade borcu öngören sebepsiz zenginleşme müessesesi ile bağdaşmadığı açıktır.

İlgililerin kusurlu davranışları söz konusu olmaksızın salt Kurum hatasından kaynaklanan yersiz ödemeler bakımından ise, bu ödemelerin ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmi dört ay içinde yapılacak ödemelerde faiz işletilmeyeceği 96. maddede açıkça düzenlenmiş; yirmi dört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde bu süre sonundan itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte ilgisinden tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır. Belirtmek gerekir ki

³⁰⁵ Oğuzman/ Öz, c. II, s. 397; Eren, s. 1096; Arpacı/ Hatemi/ Kocayusufpaşaoğlu/ Serozan, **Haksız Zenginleşme**, s. 220; Kılıçoğlu, s. 527; Nomer, s. 280

³⁰⁶ İyiniyetli zenginleşenlerin temerrüde düşmeleri, bildirim şartına bağlıdır. Bkz. Oğuzman/ Öz, c. II, s. 397; Eren, s. 1096; Arpacı/ Hatemi/ Kocayusufpaşaoğlu/ Serozan, **Haksız Zenginleşme**, s. 220; Kılıçoğlu, s. 527. Hükümün eleştirisi için bkz. Nomer, s. 280

³⁰⁷ Barlas, s. 170; Oğuzman/ Öz, c. I, s. 509

düzenlemede yer alan yirmi dört aylık süre, başlangıçta üç ay olarak belirlenmişken 13.02.2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanun'un 44. maddesiyle, yirmi dört ay olarak değiştirilmiştir.

Belirtelim ki bu hüküm, iyiniyetli sebepsiz zenginleşenler bakımından temerrüt için bildirim şartını aramakla temerrüdün başlangıcını öteleyen TBK 117. madde hükmünden de ileridir. Bu yönüyle oldukça isabetlidir. Böylelikle Kurumun yarattığı görünüşe katlanması ile olası mağduriyetlerin önüne geçilmesi söz konusu olabilir.

D. İade Talebinin Tabi Olduğu Zamanaşımı

1. Zamanaşımı Süresi

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 96. maddesinde yer alan beş ve on yıllık süreler zamanaşımı süresi değildir³⁰⁸. Yalnızca yapılan yersiz ödemeler dolayısıyla Kurumun sahip olabileceği azami alacak hakkını göstermektedir. Nitekim Yargıtay da bu süreleri zamanaşımı süresi olarak nitelendirmemektedir^{309, 310}. 5510 sayılı Kanun'da yersiz ödemelerin iadesi talebinin tabi olacağı zamanaşımı süresi belirlenmediğinden bu sürenin belirlenmesine yönelik doktrinde iki görüş belirmiştir. Bunlardan ilki, zamanaşımı süresinin genel hükümlerden hareketle belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır³¹¹. Yargıtay'ın yerleşik içtihadı da bu yöndedir³¹². Diğer

³⁰⁸ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 175; Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 34; Tuncay, **Değerlendirme 2013**, s. 528; Tuncay/ Ekmekçi, s. 524

³⁰⁹ Bkz. Yarg. 10. HD, 12.05.2015, E. 2015/ 9181, K. 2015/ 9303; Yarg. 10. HD, 09.12.2014, E. 2014/ 23051, K. 2014/ 26027; Yarg. 10. HD, 10.06.2013, E. 2012/ 18321, K. 2013/ 12914; Yarg. 21. HD, 04.10.2010, E. 2009/ 12855, K. 2010/ 9338; Yarg. 10. HD, 08.06.2010, E. 2008/ 12335, K. 2010/ 8243; Yarg. 10. HD, 03.06.2010, E. 2009/ 2112, K. 2010/ 8007; Yarg. 10. HD, 27.05.2010, E. 2009/ 2366, K. 2010/ 7568; Yarg. 10. HD, 24.05.2010, E. 2009/ 1648, K. 2010/ 7186, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

³¹⁰ Yargıtay kararlarına yazılan bazı karşı oy yazılarında bu sürelerin zamanaşımı süresinden sayıldığına işaret etmek isteriz. Bkz. Yarg. 21. HD, 13.01.2014, E. 2012/ 16838, K. 2014/ 21; Yarg. 21. HD, 28.05.2015, E. 2015/ 2951, K. 2015/ 12188; Yarg. 21. HD, 14.12.2015, E. 2015/4153, K. 2015/ 22330, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

³¹¹ Bkz. Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 175; Tuncay/ Ekmekçi, s. 525; Nomer, s. 203

³¹² Bkz. Yarg. 10. HD, 12.05.2015, E. 2015/ 9181, K. 2015/ 9303; Yarg. 10. HD, 09.12.2014, E. 2014/ 23051, K. 2014/ 26027; Yarg. 10. HD, 10.06.2013, E. 2012/ 18321, K. 2013/ 12914; Yarg. 21. HD, 04.10.2010, E. 2009/ 12855, K. 2010/ 9338; Yarg. 10. HD, 08.06.2010, E. 2008/ 12335, K. 2010/ 8243; Yarg. 10. HD, 03.06.2010, E. 2009/ 2112, K. 2010/ 8007; Yarg. 10. HD, 27.05.2010, E. 2009/ 2366, K.

görüş ise, bu konuda 93. maddenin ikinci fıkrasında yer alan “Kurumun prim ve *diğer alacakları* ödeme süresinin dolduğu tarihi takip eden takvim yılı başından başlayarak on yıllık zamanaşımına tâbidir.” hükmünün uygulanması gerektiğini savunmaktadır³¹³.

Yargıtay’ın yerleşik içtihadı, “5510 sayılı Kanunun 96’ncı maddesi, sebepsiz zenginleşmede geri verme konusuna ilişkin özel bir düzenleme niteliğinde olup, zamanaşımı hükmü olarak tanım ve yorumlanması olanaksızdır. Maddede genel hükümlere yollamada bulunulması ve Kanunun 97’nci ve diğer maddelerinde fazla veya yersiz ödemededen kaynaklanan Kurum alacağı yönünden düzenlemeye yer verilmemiş olması, fazla ve yersiz ödemededen kaynaklanan Kurum alacağına ilişkin zamanaşımı konusunun genel hükümlerden hareketle çözümünü zorunlu kılmaktadır.” şeklindedir³¹⁴.

Yargıtay’ın vardığı sonucu isabetli bulmakla birlikte Yüksek Mahkemenin “Kanun’un 97. maddesinde bir düzenleme bulunmadığı” yönündeki gerekçesine katılmayan Özkara, sözü geçen 97. maddede Kurumun değil; sigortalı ve hak sahiplerinin Kuruma karşı olan alacak haklarının tabi olduğu zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin düzenlendiğini belirtmekte; bu açıdan değerlendirilmesi gereken hükmün 97 değil; 93. madde olduğuna işaret etmektedir. Gerçekten, “devir, temlik, haciz ve Kurum alacaklarında zamanaşımı” kenar başlıklı 93. maddesinin ikinci fıkrasında Kurumun prim ve diğer alacaklarının ödeme süresinin dolduğu tarihi takip eden takvim yılı başından başlayarak on yıllık zamanaşımına; Kurumca açılacak tazminat ve rücu davalarının ise on yıllık zamanaşımına tabi olduğu aynı maddenin üçüncü fıkrasında hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Ancak Özkara, her iki hükmün de 96. madde kapsamındaki alacaklara uygulanacak nitelikte olmadığını belirtmektedir. Bu hususta, 93. maddede geçen tazminat ve rücu davaları ile kastedilenin, Kanun’un 14., 21., 23., 39., 76. maddelerinde düzenlenen ve kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasında hukuka aykırı davranışlarıyla Kurum giderine sebep olanlara karşı açılacak tazminat ve rücu davaları olduğunu; sebepsiz

2010/ 7568; Yarg. 10. HD, 24.05.2010, E. 2009/ 1648, K. 2010/ 7186, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

³¹³ Aslanköylü, **Yersiz Ödemeler**, s. 34

³¹⁴ Bkz. dn. 312

zenginleşmeden kaynaklanan alacakların bu kapsamda bulunmadığını ileri sürmektedir. Diğer taraftan 93. maddenin ikinci fıkrasında geçen “prim ve diğer alacaklar”ın Kurumun yersiz ödemeden kaynaklanan alacaklarını kapsamadığını savunan Özkaraca, burada kastedilenin 89. madde kapsamındaki gecikme cezası ve gecikme zammı olduğuna işaret ederek sebepsiz zenginleşme hukuki temeline dayanan bu taleplerin tabi olduğu zamanaşımı süresinin genel hükümlerden hareketle belirlenmesi gerektiği sonucuna isabetle ulaşmaktadır³¹⁵. Konuya ilişkin TBK 82. maddesi şu şekildedir:

“Sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkı, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın³¹⁶ ve her hâlde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.

Zenginleşme, zenginleşenin bir alacak hakkı kazanması suretiyle gerçekleşmişse diğer taraf, istem hakkı zamanaşımına uğramış olsa bile, her zaman bu borcunu ifadan kaçınabilir.”

Buna göre, Kurumun alacak hakkı, iki yıllık nispi ve on yıllık mutlak zamanaşımı sürelerine tabidir.

2. Zamanaşımın Süresinin İşlemeye Başladığı An

Türk Borçlar Kanunu’nun 82. maddesine göre sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkı, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde zenginleşmenin gerçekleştiği³¹⁷ tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Bu doğrultuda yersiz ödemelere yol açan hatalı işlemin Kurumca öğrenilmesinin üzerinden iki yılın; yapılan her bir ödemenin

³¹⁵ Özkaraca, **Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, s. 175- 176

³¹⁶ Belirtelim ki bu süre, 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda bir yıl olarak kabul edilmekteydi. Bkz. Öz, **Değerlendirme**, s. 34; Umut Yeniocak, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler**, İstanbul: On İki Levha, 2011, s. 114

³¹⁷ Belirtelim ki 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda bu süre, hakkın doğduğu tarihten itibaren başlamaktaydı. Bkz. Öz, **Değerlendirme**, s. 34

üzerinden de on yılın geçmesiyle, Kurumun yersiz ödemelerin iadesine yönelik alacak hakkı zamanaşımına uğramış olur. İki yıllık sürenin başlangıcını Yargıtay, “*kamu kurum ve kuruluşları açısından, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 16.09.1987 gün ve 1987/9-68 Esas, 1987/618 Karar numaralı ilamında da vurgulandığı gibi, o kurum ve kuruluşların dava açma konusunda yetkili kılınan kişi veya organlarının verdiğini geri almaya (istirdada) hakkı olduğunu öğrendiği tarih...*” olarak saptamaktadır³¹⁸.

E. Yersiz Ödemelerin Tahsili

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 96. maddesi, yersiz ödemelerin ilgililerden tahsili konusunda çeşitli imkanlar sunmaktadır. Kanun’un 93. maddesinde düzenlenen devir, temlik ve haciz yasağının istisnasını oluşturan bu haller; alacaklardan mahsup ile gelir ve aylıklardan kesintidir.

Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 13. maddesi, yersiz ödemelerin *öncelikle ve her durumda* kişinin varsa Kurumdan birikmiş aylık, gelir ve diğer her türlü alacaklarının tamamından mahsup edilmek suretiyle tahsil edileceğini düzenlemektedir. Alacakların yersiz ödemelere mahsubu, Kanun’un 96. maddesi uyarınca, en eski borçtan başlanarak borç aslına yapılır. Bu takdirde faiz, kalan borca uygulanır.

Bununla beraber ilgililerin Kurumdan alacağı yoksa ya da alacaklarından mahsup edildikten sonra kalan borcu varsa ve bu kişiler aynı zamanda Kurumdan gelir veya aylık almakta iseler tahsilat, aylık ve gelirlerden % 25 oranında yapılacak kesintilerle gerçekleştirilir. Yersiz ödemeler aylık ve gelirlerden kesilirken bu defa, kesintinin başlayacağı ödeme dönemi başı itibarıyla faizi ile birlikte hesaplanan tutarı dikkate alınır.

³¹⁸ Yarg. 10. HD, 09.11.2015, E. 2014/ 19567, K. 2015/ 18834; Yarg. 10. HD, 23.09.2014, E. 2013/ 22050, K. 2014/ 18325; Yarg. 10. HD, 09.04.2012, E. 2012/ 3044, K. 2012/ 6960; Yarg. 10. HD, 12.05.2011, E. 2010/ 562, K. 2011/ 7127; Yarg. 10. HD, 03.06.2010, E. 2009/ 2112, K. 2010/ 8007, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com

Bu şekilde kesilerek tahsil edilecek tutarın iadesinin beş yılı aşacağını anlaşılmaması durumunda, Yönetmelik'in 13. maddesi uyarınca ayrıca icrai takibata da geçilecektir. Ancak Kurumun kendi kusurundan kaynaklanan yersiz ödemeler bundan hariç tutulmuştur.

Kurumdan herhangi bir alacağı bulunmayan, Kurumdan gelir veya aylık almayanlar ise genel hükümler çerçevesinde takip edilecektir. Genel hükümlerden anlaşılmaması gereken, 2004 sayılı İcra İflas Kanunu³¹⁹ hükümleridir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un³²⁰ burada uygulama yeri yoktur. Zira 5510 sayılı Kanun'un 6183 sayılı Kanun'a yollama yaptığı tek hüküm, "Primlerin ödenmesi" kenar başlığını taşıyan 88. madde hükmü olup bahse konu hüküm aşağıdaki gibidir:

"Kurumun süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 51 inci, 102 nci ve 106 ncı maddeleri hariç, diğer maddeleri uygulanır. Kurum, 6183 sayılı Kanunun uygulanmasında Maliye Bakanlığı ile diğer kamu kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanır."

Yukarıdaki hükümde yer alan "diğer alacaklar" ibaresinin yersiz ödemedi kaynaklanan Kurum alacaklarını kapsamadığına önemle işaret etmek gerekir. Burada kastedilen, prim alacağının fer'ileri olan gecikme zammı ile gecikme faizidir³²¹.

Doksan altıncı maddede 6183 sayılı Kanun'a ya da sözü edilen Kanun hükümlerinin uygulanmasını öngören 5510 sayılı Kanun'un diğer hükümlerine

³¹⁹ 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu, RG. 19.06.1932, 2128

³²⁰ 21.07.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun, RG. 28.07.1953, 8469

³²¹ Mesut Balcı/ Halil Yılmaz, **Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili**, Ankara: Yetkin, 2014, s. 15

herhangi bir atıf yapılmamış olması karşısında, 2004 sayılı İcra İflas Kanunu hükümlerinin uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmaktayız³²².

³²² Karş. Tolga Akkaya, “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bu Kanunda 5754 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Cebri İcra Hukukundaki Güncel Gelişmeler”, **Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan**, Ankara: Adalet, 2009, s. 16

SONUÇ

Sosyal Güvenlik Kurumunun sigortalı ve hak sahiplerinin sosyal sigorta yardımlarına hak kazandığı hususundaki hatalı değerlendirmeleri sonucu ilgililere yapılan ödemeleri ifade etmek üzere kullanılan yersiz ödeme kavramı, çalışmamızın esasını oluşturmaktadır.

İlgililer nezdinde sebepsiz zenginleşme oluşturan bu ödemelerin iadesi, mevzuatımızda 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiş bulunmaktadır

4447 sayılı Kanun, yalnızca sigortalının kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin iadesini öngörmekteyken 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi, Kurumun kendi kusurundan kaynaklanan yersiz ödemelerin de Kuruma iade edilmesi gerektiğini düzenlemektedir. Bununla beraber iade ile yükümlü olunan kapsamı, yapılan ödemenin ilgililerin ya da Kurumun kendi kusurundan kaynaklanmasına bağlı olarak geriye dönük olarak en fazla beş veya on yıllık sürede yapılan ödemelerle sınırlandırmaktadır.

Yapılan yersiz ödemelerin süre ile sınırlanarak Kuruma iadesinin öngörülmesi yerindeyse de bu ödemelere yol açan hatalı Kurum işleminin tespit edilip söz konusu işlemin geri alınabileceği bir sürenin öngörülmemiş olması, hukuki güvenliği zedeler niteliktedir. Bu durum bilhassa, Kurumun hatalı işlemi tesis etmesinde hiç bir kusuru bulunmayan, tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğuna güvenen, yapılan ödemelerin yersiz olduğunu, bu ödemeleri Kuruma iade ile yükümlü olduğunu bilmeyen sigortalı ve hak sahipleri bakımından ciddi mağduriyetlere sebep olmaktadır.

Bu gibi uygulamaların, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı açıktır. Ne var ki Anayasa Mahkemesi, açılan iptal davasında, ilgili düzenlemenin Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olmadığına hükmetmiş bulunmaktadır.

Diğer yandan, Anayasa Mahkemesi, yapılan bireysel başvuruları tıpkı AİHM gibi mülkiyet hakkı bağlamında değerlendirmekte; müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde; idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumu, işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki yöntemi dikkate almak suretiyle ilgililerin menfaatini bir ölçüde korumaktadır.

Öte yandan, iyiniyetli sebepsiz zenginleşene, iadenin talep edildiği sırada zenginleşmenin elden çıkmış olduğunu ispat ederek o nispette iade borcundan kurtulma imkânı veren TBK 79. maddesi de, yersiz ödemelerin Kuruma iadesinde uygulama alanı bulabilmektedir. Bu konuda içtihat birliği sağlanamamışsa da doktrindeki çoğunluk görüşü bu yöndedir.

Kurumun sahip olduğu yersiz ödemelerin iadesi talebinin tabi olduğu zamanaşımı süresinin 5510 sayılı Kanun'da ayrıca düzenlenmemiş olması karşısında, bu sürenin genel hükümlere göre belirlenmesi gerektiği yönündeki Yargıtayın yerleşik içtihadına katılmaktayız.

Yersiz ödemelerin tahsilini özel olarak düzenleyen 96. madde, iade yükümlüsünün Kurumdan alacağı varsa bu ödemelerden mahsup edilmek, Kurumdan alacağı yoksa ya da alacaklarından mahsup edildikten sonra kalan borcu varsa ve bu kişiler aynı zamanda Kurumdan gelir veya aylık almakta ise aylıklarından kesilmek suretiyle tahsil edileceğini düzenlerken bu şekilde tahsili mümkün olmayan yersiz ödemelerin ise genel hükümlere göre ilgisinden tahsil edileceğini hüküm altına almaktadır. Anılan maddede 6183 sayılı Kanun'a atıf yapılmamış olması karşısında takibatın 2004 sayılı İcra İflas Kanunu hükümleri çerçevesinde gerçekleştirileceği sonucuna ulaşmaktayız.

KAYNAKÇA

Alper, Yusuf, “Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler”, Sosyal Güvenlik Dergisi, C. 1, S. 1, 2011, s. 7-47

Akın, Levent, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2010 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2010, Ankara: Kamu-İş, 2012, s. 405-613

Akıntürk, Turgut / Ateş Karaman, Derya, Medeni Hukuk, 19. Baskı, İstanbul: Beta, 2013

Akkanat, Halil, Türk Medeni Hukukunda İyiniyetin Korunması, İstanbul: Filiz, 2010

Akkaya, Tolga, “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bu Kanunda 5754 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Cebri İcra Hukukundaki Güncel Gelişmeler”, Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan, Ankara: Adalet, 2009, s. 15- 26

Akyol, Şener, Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, 2. Baskı, İstanbul: Vedat, 2006

Araslı, Utkan, “Anayasa Mahkemesi İptal Kararı ve Sosyal Güvenlikte Geline Son Durum” Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 5, 2007, s. 130-139

Arıcı, Kadir, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara: Gazi Kitabevi, 2015 (Sosyal Güvenlik)

Arıcı, Kadir, “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Yönünden Anayasaya Aykırılığı Sorunu”, TİSK Akademi, C. 2, 2007, S. 3, s. 6-25 (Anayasaya Aykırılık)

Arpacı, Abdülkadir/ Hatemi, Hüseyin/ Kocayusufpaşaoğlu, Necip/ Serozan, Rona, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, c. III, 6. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014 (Haksız Zenginleşme)

Arpacı, Abdülkadir/ Hatemi, Hüseyin/ Kocayusufpaşaoğlu, Necip/ Serozan, Rona, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, c. III, 3. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2002 (Haksız Zenginleşme, 2002)

Aslanköylü, Resul “Sosyal Sigortalar Kurumunca Yapılan Fazla ya da Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C. 13, S. 3, 2014, s 23-35 (Yersiz Ödemeler)

Aslanköylü, Resul, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara: Bilge, 2009 (Şerh)

Aslanköylü, “Sosyal Güvenlik Hukukunda Sosyal Güvenliğe İlişkin Kanunların Geriye Yönelik Uygulanıp Uygulanamayacağı ve Kazanılmış Hak Kavramı”, Sicil İş Hukuku Dergisi, 2009, S. 15, s. 213-220 (Kazanılmış Hak)

Aslanköylü, Resul, “Dürüstlük Kuralının ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağının Sosyal Güvenlik Hukukuna Etkisi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 16, 2009, s. 203-213

Balcı İzgi, Berna, “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Gelişmeler”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 1, S. 16, 2008 s. 85-106

Balcı, Mesut, “İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle İşverenin Sorumluluğu” (İş Kazası), Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 4, 2006, s. 151-182

Balcı, Mesut/ Yılmaz, Halil, Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili, Ankara: Yetkin, 2014

Barlas, Nami, Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul: Kazancı, 1992

Başbakanlık, Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma 9. Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Başterzi, Fatma “Sosyal Güvenlik Sistemine Yeni Bir Bakış Açısı”, Mercek Dergisi, 2008, s. 134-146

Başterzi, Süleyman, “5510 sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları-Önceki Mevzuatla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, İstanbul: Beta, 2011, c. II, s. 2203-2242

Baysal, Başak, “Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğü”, İÜHFM, C. LXX, S.1, 2012, s. 221-244 (Borçlar Kanunu Yürürlük)

Baysal, Başak, “Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü”, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Ankara: Seçkin, 2004, s. 475-503 (Yürürlük)

Bussy, Andre, İsviçre Türk Hukukunda Sebepsiz Zenginleşme, Çev. Kemal Tahir Gürsoy, Ankara: Kenan, 1948

Caniklioğlu, Nurşen, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2012, Ankara: Kamu-İş, 2014, s. 379-558

Centel, Tankut, “Boşandığı Eşiyle Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 25, 2012, s. 190-198

Çenberci, Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara: Olgaç Matbaası, 1985

Demirbilek, Sevdâ, Sosyal Güvenlik Sosyolojisi, İzmir: Legal, 2005

Demirci, Zafer, “Devlet Memurlarına Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, C. 2, S. 2, 2014, s. 43-52

Demirsatan, Barış, “Türk Borçlar Kanunu’nun 78. Maddesinin Uygulama Alanına İlişkin Olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 14.03.2012 Tarih ve E. 2011/13-748 K. 2012/140 sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, İÜHFM, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 563-576

Deschenaux, Henri/ Tercier, Pierre, Sorumluluk Hukuku, Çev. Salim Özdemir, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1983

Dilik, Sait, Sosyal Güvenlik, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991

Dural, Mustafa/ Öz, Turgut, Türk Özel Hukuku Cilt: 4 Miras Hukuku, 6. Baskı, İstanbul: Filiz, 2012

Edis, Seyfullah, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 5. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1993

Ekmekçi, Ömer, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2009 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2009, Ankara: Kamu-İş, 2011, s. 319-429 (Değerlendirme 2009)

Ekmekçi, Ömer, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2006 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2006, Ankara: Kamu-İş, 2009 (Değerlendirme 2006)

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Ankara: Yetkin, 2015

Ergin, Hediye, “Geçiş Hükümleri”, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri 14. Yıl Toplantıları, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2011, s. 42-105

Ertürk, Şükran, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun’dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, S. 19, 2008, s. 1047-1066

Ertürk, Şükran, “Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışanların Sağlık Yardımlarından Yararlanması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 21, 2011, s. 221-237

Feyzioğlu, Necmeddin Feyzi, Borçlar Hukuku, c.I, 2. Bası, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976

Gerek, Nüvit/ Gökçek Karaca, Nuray/ Baybora, Dilek/ Kocabaş, Fatma, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Ed. Gerek, Nüvit/ Kocabaş, Fatma, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2013

Gökbayrak, Şenay, “Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 2, S. 25, 2010, s. 141-162

Gözler, Kemal, Hukuka Giriş, 10. Baskı, Bursa: Ekin, 2013

Güneş, Başak, “İş Kazası ve Meslek Hastalıklarında Sosyal Güvenlik Kurumu’nun İşverene Rücu Hakkı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011

Güzel, Ali/ Okur, Ali Rıza/ Caniklioğlu, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 15. Baskı, İstanbul: Beta, 2014

Güzel, Ali, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2008 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2008, Ankara: Kamu-İş, 2010 (Değerlendirme 2008)

Güzel, Ali, “Sosyal Güvenlik Reformuna İlişkin Genel Değerlendirme”, Toprak İşveren Dergisi, S. 70, 2006, s. 1-9 (Sosyal Güvenlik Reformu)

Güzel, Ali “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 4, S. 7, 2005, s. 61-76 (Reform)

Güzel, Ali/ Özkaraca, Ercüment “506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nda 4958 ve 5073 Sayılı Kanunlar ile Yapılan Değişiklikler”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2004, s. 433-473

Hatemi, Hüseyin/ Gökyayla, Emre, Borçlar Hukuku, 3. Baskı, İstanbul: Vedat, 2015

İmre, Zahit, Medeni Hukuka Giriş, 3. Bası, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1980

Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku, 17. Baskı, Ankara: Turhan, 2013

Korkusuz, M. Refik/ Uğur, Suat, Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Bursa: Ekin, 2015

Kök, Halil Ufuk, “SGK Tarafından Ödenen Fazla ve Yersiz Ödemelerin Geri Alınmasına Yönelik 5510 Sayılı Yasa’daki Değişiklikler”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 86, S. 3, 2012, s. 254-272

Köme Akpulat, Ayşe, “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İyiniyetin Korunması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 23, 2011, s. 195-207

Nazlı, Seçkin, “Karar İncelemesi: Yurt Dışı Hizmet Borçlanması, Sosyal Güvenlik Destek Primi, Sigortalı Lehine Yorum İlkesi, İyiniyet, Dürüstlük İlkesi”, İÜHFM, C. LXXII, S. 2, 2014, s. 665-680

Nomer, Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13.Bası, İstanbul: Beta, 2013

Oğuzman, M. Kemal/ Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. I, 11. Baskı, İstanbul: Vedat, 2013 (c. I)

Oğuzman, M. Kemal/ Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. II, 11. Baskı, İstanbul: Vedat, 2013 (c. II)

Oğuzman, M. Kemal/ Barlas, Nami, Medeni Hukuk, 20. Baskı, İstanbul: Vedat, 2014

Okur, Ali Rıza, “Eski Yasada Olmayıp Yeni Yasada Olan Hükümler ve Yeni Tanımlar”, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri 14. Yıl Toplantıları, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2011, s. 151-187 (Yeni Yasada Olan Hükümler)

Okur, Ali Rıza, “Hukuk Tarihimizin Yürürlük Özürlü İlk Yasası: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”, İşveren Dergisi, C. 46, S. 8, 2008, s. 40-43 (Yürürlük)

Öz, M. Turgut, “Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri”, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları III, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2014, s. 16-36 (Değerlendirme)

Öz, Turgut, Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul: Kazancı, 1990 (Sebepsiz Zenginleşme)

Özkaraca, Ercüment, “Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C. 10, S. 38, 2013, s. 141-180 (Yersiz Ödemelerin Geri Alınması)

Özmen, Tolga, “5510 sayılı Kanunun 56’ncı maddesinin İkinci Fıkrasına Yönelik Bir İnceleme”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 26, 2012, s. 99-112

Reisoğlu, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, İstanbul: Beta, 2012

Reisoğlu, Seza, Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları, Ankara: Ajans Türk Yayınları, 1961

Saymen, Ferit Hakkı/ Elbir, Halid Kemal, Türk Borçlar Hukuku Umumî Hükümler, c. I, İstanbul: İsmail Akgün, 1958

Slingenberg, Lieneke, “Social Security In The Case Law of European Court of Human Rights”, Research Handbook on European Social Security Law, Massachusetts: Elgar Publishing, 2015, s. 53-84

Sözer, Ali Nazım, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 2. Baskı, İstanbul: Beta, 2015 (Sosyal Sigortalar)

Sözer, Ali Nazım, Hukukta Yöntembilim, 5. Baskı, İstanbul: Beta, 2015 (Yöntembilim)

Sözer, Ali Nazım, Türk Genel Sağlık Sigortası, İstanbul: Beta, 2014 (Genel Sağlık)

Sözer, Ali Nazım, “Kanunların Önceye Etki Yasağı: Sosyal Sigortalar Hukuku Bakımından Bir Değerlendirme”, Journal of Yaşar Üniversitesi, C. 8, 2013, Özel Sayı (Armağan), s. 2477-2534 (Önceye Etki)

Sözer, Ali Nazım “Sosyal Güvenlik Hukukunda İyiniyet İlkesi ve Yersiz Ödenen Primlerin İadesi”, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri 14. Yıl Toplantıları, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2011 s. 106-150 (Yersiz Ödenen Primler).

Süzek, Sarper, İş Hukuku, 11. Baskı, İstanbul: Beta, 2015

Şahlanan, Fevzi, “Feshin Geçersizliği-İşsizlik Ödeneğinin İadesi Karar İncelemesi”,
Tekstil İşveren Hukuk Dergisi, S. 382, 2012, s. 2-5

Şakar, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 11. Baskı, İstanbul, Beta: 2014

Tandoğan, Haluk, Türk Mes’uliyet Hukuku, İstanbul: Vedat, 2010

Tekinay, Selahattin Sulhi/ Akman, Sermet/ Burcuoğlu, Halûk/ Altop, Atillâ, Borçlar
Hukuku Genel Hükümler, c. II, 7. Baskı, İstanbul: Filiz, 1993

Tercier, Pierre/ Pichonnaz, Pascal/ Develioğlu, H. Murat, Borçlar Hukuku Genel
Hükümler, İstanbul, On İki Levha, 2016

Tuncay, A. Can/ Ekmekçi, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 17. Baskı,
İstanbul: Beta, 2015

Tuncay, A. Can, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından
Yargıtayın 2013 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin
Kararlarının Değerlendirilmesi 2013, İstanbul: Kamu-İş, 2015, s. 463-635
(Değerlendirme 2013)

Tunçomağ, Kenan, Borçlar Hukuku, c. I, 3. Bası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi
Yayınları, 1968 (Borçlar Hukuku)

Tunçomağ, Kenan, Sosyal Sigortalar, 5. Baskı, İstanbul: Beta, 1990 (Sosyal Sigortalar)

Turan, Ercan, “5510 Sayılı Yasa’nın 56/ Son Maddesindeki Düzenlemenin, Anayasal Eşitlik ve Özel Yaşama Saygı İlkeleri Yönünden Değerlendirilmesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 19, 2010, s. 125-133

Ulusan, İlhan, İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu, İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 1984

Uşan, M. Fatih, “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2011 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2011, Ankara: Kamu-İş, 2013, s. 339-572 (Değerlendirme 2011)

Uşan, M. Fatih, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 2. Baskı, Ankara: Seçkin, 2009 (Sosyal Güvenlik)

Uşan, M. Fatih, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 'nun Yürürlük ve Uygulama Başlangıcına İlişkin Tespitler”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 14, 2009, s. 239-248 (Yürürlük)

Üçışık, Fehim, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul: Ötüken, 2015

Von Tuhr, Andreas, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, Çev. Cevat Edege, c. I-II, İstanbul: Olgaç Matbaası, 1983

Yavuz, Nihat, Uygulamada Sebepsiz İktisap, Ankara: Adalet, 2011

Yeniocak, Umut, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler, İstanbul: On İki Levha, 2011

Yılmaz, Dilşat, "İdare Hukuku ve Özel Hukuk Arasında Yarışma mı Uzlaşma mı?", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, 2013, s. 163-180

Yılmaz, Halil/ Kalemci, Mahmut, Yargıtay'ın Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Emsal Kararları, Ankara: Adalet, 2014

Yorgun, Sayım, "5510 Sayılı Kanun, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı ve Çatırdayan Norm ve Standart Birliği", TİSK Akademi, C. 2, S. 4, 2007, s. 127-145

www.anayasa.gov.tr

<http://hudoc.echr.coe.int/>

www.kazanci.com

www.legalbank.net

www.sgk.gov.tr

www.tdk.gov.tr

www.yargitay.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Arzu Hacıoğlu, 29.04.1990 tarihinde İstanbul’da doğdu. Orta öğrenimini Orhan Cemal Fersoy Lisesinde tamamladıktan sonra yükseköğrenimine İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde devam ederek 2013 yılında mezun oldu. Lisansüstü eğitimini Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde sürdürmekte olan Hacıoğlu, 2015 yılından beri İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Mühendisliği Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite	Galatasaray Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler
Adı Soyadı	Arzu Hacıoğlu
Tez Başlığı	Türk Sosyal Sigortalar Hukukunda Yersiz Ödemelerin Geri Alınması
Savunma Tarihi	06.06.2016
Danışmanı	Prof. Dr. E. Murat Engin

JÜRİ ÜYELERİ

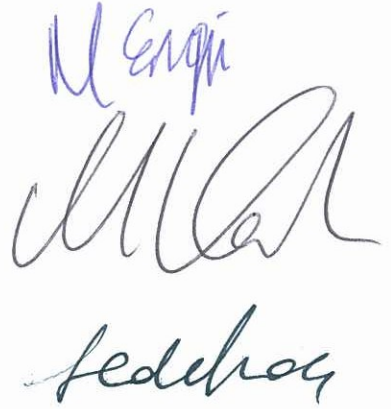
Ünvanı, Adı, Soyadı

İmza

Prof. Dr. E. Murat Engin

Doç. Dr. Mahmut Kabakcı

Yrd. Doç. Dr. Sedef Koç

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. M. Yaman ÖZTEK

